

□

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»

Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.

Лариса ГРИЦЕНКО

_____ (підпис)

« _____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійної програми «Фінанси»

на тему: Особливості управління ліквідністю банку в умовах воєнного стану

Здобувача групи Ф.м – 21

Батаніна В.Д.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Владислав БАТАНІН

Керівник доцент, к.е.н., доцент

Наталія ПІГУЛЬ _____

□

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, д.е.н., проф.
_____ Л.Л. Гриценко
(підпис)
« » _____ 2023р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістр

Студента групи Ф.м - 21 ННІ БІЕМ
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Батаніна Владислава Дмитровича

Тема роботи: Особливості управління ліквідністю банку в умовах воєнного стану

Затверджено наказом по СумДУ _ № 1341-VI від 24.11.2023р

Термін здачі студентом завершеної роботи «14» грудня 2023 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності НБУ, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності банків.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення): охарактеризувати економічну сутність управління ліквідністю банку, систематизувати фактори, що впливають на ліквідність банку; розкрити практичні напрямки забезпечення контролю ліквідності банку, охарактеризувати інструменти контролю ліквідності банку; здійснити аналіз ліквідності банківської системи в умовах воєнного стану, визначити перспективні напрямки розвитку управління та контролю ліквідності в банках України.

Дата видачі завдання: «06» листопада 2023 р.

Керівник к.е.н, доцент Наталія ПІГУЛЬ _____

Завдання прийнято до виконання

«06» листопада 2023 р. _____ Владислав БАТАНІН

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістр
на тему:
«Особливості управління ліквідністю банку в умовах воєнного стану»
Владислава Дмитровича БАТАНІНА

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 79 сторінках, список використаних джерел із 92 найменувань. Робота містить 43 рисунка, 2 формули, а також 5 додатків.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. В умовах повномасштабної війни велике значення має стійкість банківського сектору, його ліквідність, здатність виконувати основні банківські функції. Водночас, дії НБУ з регулювання банківського сектору, контролю за банками значно впливають на моделі поведінки сучасного банку в управлінні ризиком ліквідності.

Мета кваліфікаційної роботи – визначення методичних підходів до управління ліквідністю банку в умовах повномасштабної війни.

Об'єктом дослідження є ліквідність банку як системоутворюючий чинник функціонування банків у системі грошово–кредитних відносин. Предметом дослідження є система фінансових відносин, зумовлених механізмами регулювання, управління та оптимізації ліквідності банку в умовах воєнного стану.

Методи дослідження: системної оцінки (при визначенні ліквідності як однієї із характеристик діяльності банку в системі грошово – кредитних відносин); вибірки, узагальнення, порівняння, групування, методи графічного зображення даних (при оцінці показників діяльності банків).

Основний результат роботи: систематизовані методичні та практичні засади управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану, систематизовані фактори та перспективні напрямки управління ризиком ліквідності, як окремого банку так і в цілому банківської системи України.

Ключові слова: управління, ліквідність, ризик, банк, контроль, аналіз, оцінка.

ЗМІСТ

Перелік скорочень, умовних познач, одиниць і термінів.....	5
Вступ.....	6
1 Теоретичні засади управління ліквідністю банку.....	9
1.1 Економічна сутність управління ліквідністю банку.....	9
1.2 Фактори, що впливають на ліквідність банку та їх характеристика....	15
2 Практичні напрямки забезпечення контролю ліквідності банку.....	26
2.1 Організаційне та інформаційне забезпечення контролю ліквідності банку	26
2.2 Контроль ліквідності як складова системи управління нею.....	31
2.3 Інструментарій контролю ліквідності банку.....	38
3. Аналіз та оцінка управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану	41
3.1 Аналіз ліквідності банківської системи в умовах воєнного стану.....	41
3.2 Оцінка впливу бізнес-моделі банку на ризик ліквідності на прикладі АТ «АЙБОКС БАНК».....	45
3.3 Перспективні напрямки розвитку управління ліквідністю в банках України.....	60
Висновки.....	67
Список використаних джерел.....	72
Додаток А Візуалізація популярності терміну «ліквідність банку».....	82
Додаток Б Ключові показники діяльності банків України.....	83
Додаток В Основні показники звітності АТ «Айбокс Банк».....	89
Додаток Г Прогнозування монетарних показників НБУ.....	107
Додаток Д Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу.....	109

Перелік скорочень, умовних познач, одиниць і термінів

ПВК/ФТ	–	запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
РЛ	–	ризик ліквідності;
КРАІЛ	–	Комісія з регулювання азартних ігор та лотерей;
LCR _{вв}	–	норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами;
LCR _{ів}	–	норматив коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті;
NSFR	–	норматив коефіцієнта чистого стабільного фінансування;
H4	–	норматив миттєвої ліквідності;
H5	–	норматив поточної ліквідності;
H6	–	норматив короткострокової ліквідності;
РК	–	регулятивний капітал;
ВК	–	власний капітал;
БзПК	–	банки з приватним капіталом (за класифікацією НБУ);
ОВДП	–	облігації внутрішньої державної позики;
ФГВФО	–	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб;
ГКП	–	грошово-кредитна політика;
ДС	–	депозитний сертифікат;
СВК	–	система внутрішнього контролю

ВСТУП

В умовах повномасштабної війни велике значення має стійкість банківського сектору, його ліквідність, здатність виконувати основні банківські функції. Належне вирішення питань з ліквідними коштами є підґрунтям банківського кредитування, особливо важливого в умовах значних руйнувань майна держави, підприємств, населення. В нормальних безпекових умовах банк має підтримувати належну ліквідність, залишатися платоспроможним, кредитуючи одночасно клієнтів. Проте в умовах війни більшість банків опинилася в умовах надлишкової ліквідності та у відсутності мотивації кредитувати. Подальші руйнації майна, економіки загалом призведуть до визнання банками збитків, що в кінці кінців вплине на їх стійкість, ліквідність, ефективність. Водночас, дії НБУ з регулювання банківського сектору, контролю за банками значно впливають на моделі поведінки сучасного банку в нашій країні. Наявність зазначених проблемних моментів і визначила актуальність цієї роботи.

Мета кваліфікаційної роботи – визначення методичних підходів та на їх основі проведення аналізу ліквідності банку в умовах повномасштабної війни із виділенням особливостей управління та контролю ліквідністю в період надзвичайної волатильності.

Реалізація даної мети зумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- комплексно проаналізувати сутність поняття «ліквідність банку»;
- виявити та систематизувати фактори впливу на ліквідність банку;
- дослідити інформаційне та організаційне забезпечення управління ліквідністю банку;
- систематизувати інструменти регулювання та контролю Національного банку України на ліквідність окремих банків та банківську систему загалом;
- провести аналіз ключових показників для оцінки ліквідності АТ «АЙБОКС БАНК»;

- оцінити вплив бізнес-моделі банку на ризик ліквідності на прикладі АТ «АЙБОКС БАНК»;
- визначити перспективні напрямки розвитку управління та контролю ліквідності в банках України.

Об'єктом дослідження є ліквідність банку як системоутворюючий чинник функціонування банків у системі грошово–кредитних відносин.

Предметом дослідження є система фінансових відносин, зумовлених механізмами регулювання, управління та оптимізації ліквідності банку в умовах повномасштабної війни.

У роботі використовувалися такі методи досліджень: системної оцінки (при визначенні ліквідності як однієї із характеристик діяльності банку в системі грошово – кредитних відносин); вибірки, узагальнення, порівняння, групування, методи графічного зображення даних (при оцінці показників діяльності банків); економіко-математичного моделювання (при прогнозуванні монітарних показників банківської системи України).

Інформаційна база дослідження: нормативні та законодавчі акти, які регулюють діяльність банків, зокрема, банківське законодавство, інструкції та положення НБУ, монографічні роботи і статті вітчизняних і зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях, статистичні дані НБУ, фінансова та статистична звітність банків тощо.

Практичне значення полягає в систематизовані методичних та практичних засад управління ліквідністю банків (на основі побудови креляційно-регресійної моделі залежності банківських показників) в умовах воєнного стану, систематизації факторів та перспективних напрямків управління ризиком ліквідності, як окремого банку так і в цілому банківської системи України.

Результати дослідження були опубліковані в науковій статті Рябушка Л. Б., Пігуль Н. Г., Батанін В. Д. Особливості регулювання ліквідності банків в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ.* 2023. №10. С. 36–36. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-36-36> та оприлюднені на Міжнародній

науково-практичній конференції «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії», Суми 17-19 травня 2023р.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

1.1 Економічна сутність управління ліквідністю банку

У поточних воєнних умовах банки України мають підтримувати належну ліквідність, залишатися платоспроможними, одночасно кредитуючи клієнтів. Реалізація нагляду та регулювання у сфері забезпечення ліквідності банків ускладнюється тим, що до традиційних факторів впливу на неї додалися специфічні фактори війни, що спричинили різке падіння економічної активності та ВВП, вилучення коштів з рахунків, панічні настрої щодо курсу національної валюти, значне зниження попиту на фінансові послуги, перебої в роботі платіжних систем в часи блек-аутів, зміни у фінансовому моніторингу у зв'язку зі значним розширенням санаційних списків та припинення обслуговування резидентів країни–агресора. Тому банкам України необхідно використовувати антикризові інструменти з урахуванням регуляторного поля до управління ліквідністю, що мають адаптивний характер, та враховують всю сукупність зовнішніх факторів впливу на життєздатну бізнес-модель банківської діяльності в умовах воєнного стану.

Проблеми нагляду та регулювання ліквідності банків (в тому числі визначення сутності, структури, класифікації, інструментів, факторів впливу) досліджувалися в роботах різних авторів. Серед публікацій останніх років слід виділити наукові напрацювання таких вчених, як: Данилишин Б. [10], Ребрик Ю. [71], Коваленко В. [19], Гудзевич У., Дребот Н. [7]. Багато матеріалів з цієї тематики публікували практики та експерти: Гелетій Ю. [8], Рожкова К. [74], Шевченко К. [85] та інші.

Незважаючи на суттєві наукові результати зазначених вище авторів, жоден з них не досліджував управління ліквідністю банківської системи в умовах війни. Тому і головний регулятор і банки змушені напрацьовувати сучасний унікальний досвід до управління ліквідністю банківської системи загалом на тлі існуючої теоретико-методичної та практичної бази.

Систематизація методичних підходів до регулювання ліквідності банків в період надзвичайної волатильності в умовах війни, систематизації заходів НБУ у сфері нагляду та регулювання ліквідності банків є метою дослідження.

Надзвичайно важливим залишаються подальші дослідження факторів впливу на ліквідність банку, систематизації елементів процесу нагляду та регулювання ліквідності банку, методів та відповідного інструментарію в умовах воєнного стану.

Забезпечення стійкості банківської системи, особливо в умовах значних руйнувань майна громадян, підприємств, держави лежить у площині регуляторних заходів, зокрема для контролю за ліквідністю (підвищення вимог до обов'язкового резервування; підвищення облікової ставки (до 25%, з 27 жовтня 2023 р. до 16 %), що впливає на високі ставки за депозитними сертифікатами НБУ; незастосування заходів впливу за порушення економічних нормативів ліквідності та капіталу (якщо вони були викликані наслідками війни); впровадження нового порядку тендерів з підтримання ліквідності банків та визначення параметрів операцій з рефінансування.

Банк може втратити ліквідність, якщо він зазнає раптових неочікуваних відтоків готівки через зняття великих депозитів, великих виплат кредитів, неочікуваних ринкових змін або кристалізації умовних зобов'язань. Іншою причиною може бути подія, через яку контрагенти уникають торгівлі з банком або кредитування банку.

Банк також піддається ризику ліквідності, якщо ринки, від яких він залежить, зазнають втрати ліквідності. Тому в нормативному полі регулювання ліквідності банку завжди пов'язано з наглядом ризику ліквідності. Різні численні класифікації ризиків банків містять розмаїття видів, часто не узгоджених між собою. Але ризик ліквідності на переконливу думку науковців залишається одним з ключових для діяльності банку.

Так, на рис. 1.1 та рис.1.2 представлено визначення ліквідності та ризику ліквідності (РЛ) за нормативними документами в Україні [18, 46] та за визначеннями різних авторів [7, 19, 39, 43, 71, 76, 79].

Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001р. № 368 [18]

- Ліквідність банку - це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати).
- Ризик ліквідності - ризик недостатності надходжень грошових коштів для покриття їх відпливу, тобто ризику того, що банк не зможе розрахуватися в строк за власними зобов'язаннями у зв'язку з неможливістю за певних умов швидкої конверсії фінансових активів у платіжні засоби без суттєвих втрат.

Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: постанова Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64 [46]

- Ризик ліквідності - імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань у належні строки

Рисунок 1.1 – Визначення ліквідності та її ризику в нормативних актах НБУ

Отже, окрім визначень, що дає у нормативних актах український регулятор, є ще безліч точок зору на економічну сутність ліквідності. Узагальнення їх призводить до виділення чотирьох основних підходів (рис.1.2). Також на рис.А.1, А.2 в Додатку А представлена візуалізація популярності терміну «ліквідність банку» в світі з 2004 року і в Україні з 2018 року і по 2023 рік [88].

Рисунок 1.2 – Систематизація наукових поглядів до визначення економічного змісту ліквідності банку [7, 19, 39, 43, 71, 76, 79]

РЛ характеризується спіральним ефектом і має тенденцію поєднувати інші ризики, такі як кредитний ризик і ринковий ризик. Тому банківські регулятори багато уваги приділяють саме нагляду та регулюванню РЛ.

В Україні Національний банк у 2018 р. встановив основні принципи організації ефективної системи управління РЛ [64]. Банк, будуючи таку систему, має забезпечити як в звичайних, так і стресових ситуаціях підтримання достатнього рівня ліквідності.

Відповідно до вимог НБУ щорічно кожен банк має розробити /переглянути Політику управління РЛ, а також порядки та процедури управління ним. Це робиться на предмет забезпечення їх відповідності рівню ризик-апетиту до РЛ, а також задля оцінки ефективності.

Складові Політики управління РЛ представлені на рис. 1.3. Порядок і процедури управління РЛ повинні містити елементи зазначені на рис.1.4. Умови реалізації Політики управління РЛ обумовлюють важливість формування банком мінімального переліку кількісних показників ризик-апетиту до РЛ. Так, перелік має обов'язково включати необхідний для виконання банком власних зобов'язань під час стресової ситуації, обсяг високоякісних ліквідних активів та тривалість періоду повного виконання таких зобов'язань без залучення кредитів від НБУ для екстреної підтримки ліквідності.

Регуляції НБУ були встановлені для банків України ще задовго до початку повномасштабної війни. Проте, жодна країна світу за останні 75 років не переживала такого обсягу військової агресії.

Тому всі історичні стресові сценарії (поведінки клієнтів та контрагентів банку, економічних агентів, самого банку), зрозуміло, що не підходять для сучасної ситуації воєнного стану.

Повна невизначеність, небачена волатильність – ось що характеризує все економічне життя в Україні наразі. Внаслідок стресових подій та поточних ситуацій, що відбуваються на ринку, ліквідність банку може суттєво та різко погіршитися.

1) мету, завдання та принципи управління ризиком ліквідності;	1) процедури щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення ризику ліквідності, включаючи інструменти/індикатори, що використовуються;
2) організаційну структуру процесу управління ризиком ліквідності з урахуванням розподілу функціоналу учасників процесу, їх повноваження, відповідальність та порядок взаємодії;	2) перелік стабільних джерел фінансування, а також вимоги щодо складу, обсягу та характеристик високоякісних ліквідних активів, які банк планує використати для покриття можливого дефіциту ліквідності;
3) перелік лімітів для контролю за ризиком ліквідності та порядок їх установлення;	3) порядок управління ризиком ліквідності в розрізі учасників банківської групи, валют з урахуванням регуляторних та операційних обмежень щодо перерозподілу ліквідності;
4) підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення ризику ліквідності;	4) опис припущень для продуктів з вбудованими опціонами (опціонів дострокового погашення кредитів та дострокового відкриття депозитів), що використовуються для вимірювання ризику ліквідності;
5) процедури визначення, затвердження та перегляду припущень, що використовуються для вимірювання ризику ліквідності;	5) опис припущень для активів та зобов'язань банку, що не мають визначеної дати виконання, які також включають кредити овердрафт, відновлювальні кредитні лінії, вклади (депозити) на вимогу, що використовуються для вимірювання ризику ліквідності;
6) принципи диверсифікації активів та джерел фінансування з точки зору їх впливу на ризик ліквідності;	6) порядок управління ризиком ліквідності в межах операційного дня;
7) підходи щодо проведення стрес-тестування ризику ліквідності;	7) перелік індикаторів раннього попередження про настання/загрозу настання кризи ліквідності;
8) перелік та формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності щодо ризику ліквідності, порядок та періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками.	8) порядок обміну інформацією між учасниками процесу управління ризиком ліквідності, включаючи види, форми і терміни подання інформації;
	9) програму проведення стрес-тестування ризику ліквідності;
	10) порядок складання та перевірки достовірності статистичної звітності щодо ризику ліквідності, що надається Нацбанку.

Рисунок 1.3 – Обов'язкові складові Політики управління РЛ [46]

Рисунок 1.4 - Обов'язкові складові процедури управління РЛ [46]

Найбільш значними загрозами для ліквідності в умовах воєнного стану є такі (рис.1.5).

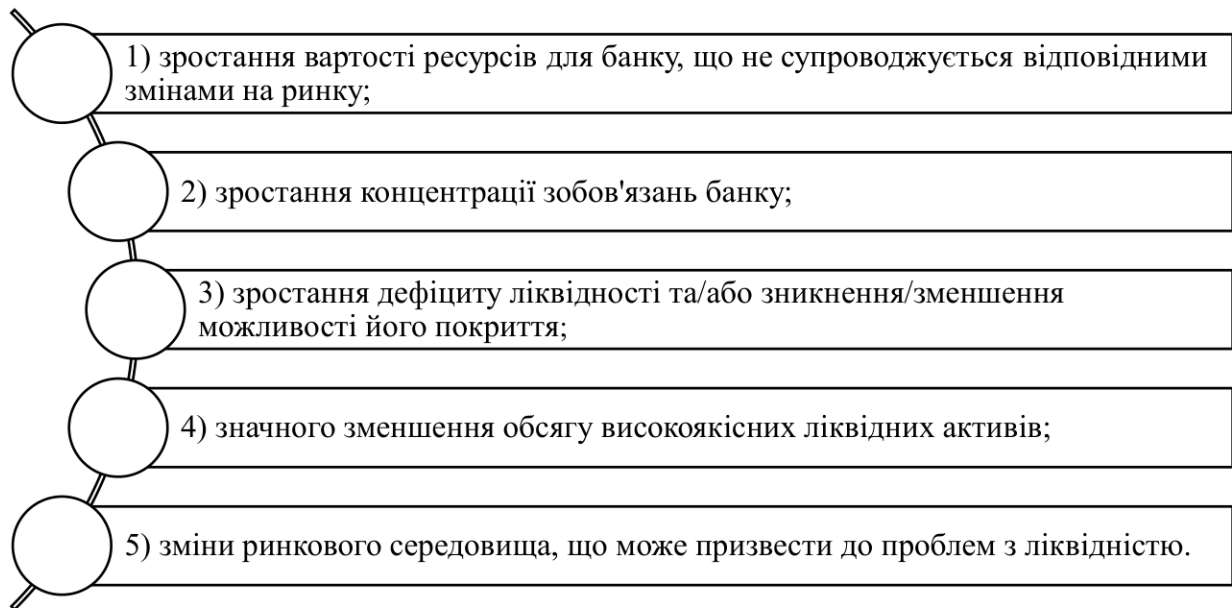

Рисунок 1.5 – Перелік значних загроз ліквідності для банку [46]

Рада банку у визначеному нормативними документами банку порядку має бути поінформована на випадок нових та/або непередбачуваних значних загроз ліквідності.

В банку мають бути організовані всі належні процедури для управління РЛ, що повинні уключати аналіз та прогнозування грошових потоків як за балансовими (активними чи пасивними), так і позабалансовими операціями в розрізі інтервалів часу (рис.1.6).

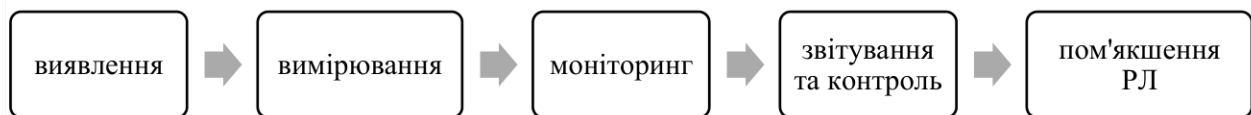

Рисунок 1.6 – Процедури для РЛ (на основі [46])

Підґрунтям для прогнозування грошових потоків мають бути контрактні строки, поведінка клієнтів, урахування опціонів у банківських продуктах (рис.1.7).

контрактні строки в таких розрізах:	припущення щодо поведінки клієнтів	урахування вбудованих у банківські продукти опціонів
<ul style="list-style-type: none"> • міжбанківське кредитування, погашення кредитів та боргових цінних паперів, повернення депозитів та погашення боргових цінних паперів власної емісії 	<ul style="list-style-type: none"> • відтік коштів клієнтів з поточних рахунків, несвоєчасне погашення кредитів, використання клієнтами коштів у рамках зобов'язань банку з кредитування, які є безвідкличними 	<ul style="list-style-type: none"> • дострокове погашення кредитів, дострокове розірвання строкових депозитів

Рисунок 1.7 – Приклади підґрунтя для прогнозування грошових потоків (на основі [46])

Зазначені припущення мають переглядатися у разі зміни ринкового середовища, але не рідше одного разу на рік.

1.2 Фактори, що впливають на ліквідність банку та їх характеристика

На ліквідність банків впливає багато факторів. Їх дослідженням займалися різні автори: Безвух С. [4], Івасів І. [17], Корнієнко Т. [19], Мороз А. [2], Довгань Ж. [24], Finclub [68], Ребрик Ю. [71], Сало І., Криклій О. [75], Серпенінова Ю. [76, 83], Журавльова Т. та ін. [79], Лачкова В. та ін. [80], Копилук та ін. [81], Демчук Н. та ін. [82], Хіміч Н. [84].

Багато матеріалів з цієї тематики публікували автори з НБУ та на своєму сайті Нацбанк: Гелетій Ю. [7], Пишний А. [9], Рожкова К. [74], Шевченко К. [85], а також [31, 33-38, 47].

Саме аналіз РЛ, факторів, що впливають на ліквідність банку в таких надзвичайних обставинах і визначає необхідність дослідження особливостей її регулювання в умовах воєнного стану.

В цілому, фактори поділяють на внутрішні та зовнішні, а також з урахуванням їх впливу (прямі, непрямі), ймовірності, наслідків та ін.

Слід зазначити, як в науковому полі так і практичній діяльності, систематизації факторів, що впливають на ліквідність банку приділяли значну увагу: внутрішні, зовнішні, прямі, непрямі, ймовірності, наслідків та ін. Фактори, що мають різні рівні впливу представлені на рис.1.8 [4,71,74-76, 79].

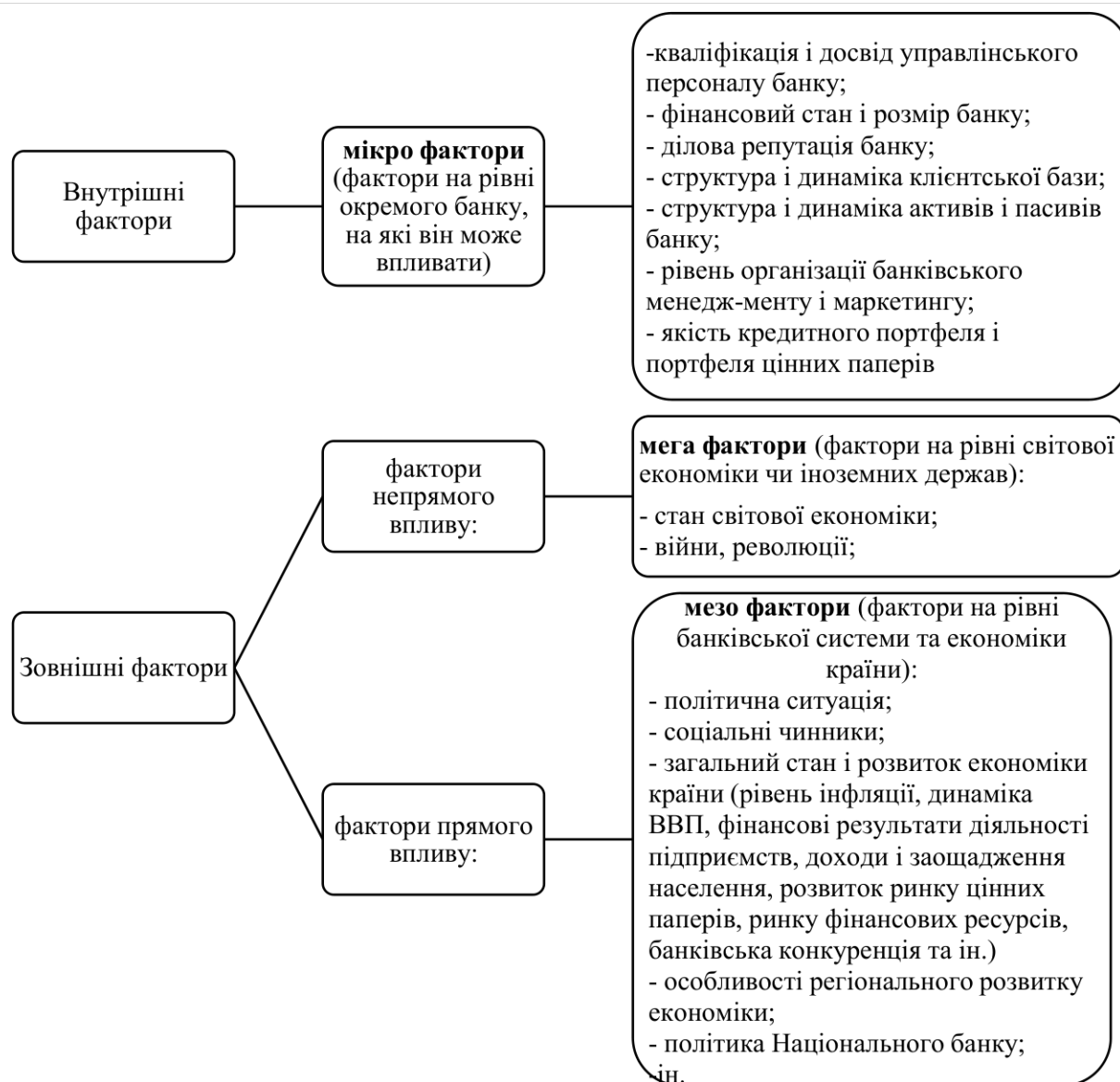

Рисунок 1.8 – Фактори, що впливають на ліквідність банку [4,71,74-76, 79]

Внутрішніми факторами банк може управляти. А от зовнішні – може тільки враховувати в своїй діяльності або прогнозувати (за можливості).

Незважаючи на те, що війна в Україні тривала з 2014 до 24.02.2022 вже 8 років, в сценарії стрес-тестування ліквідності цей чинник не заклали. Зрозуміло,

що вплив війни на діяльність банків в Україні (в т.ч. і на ліквідність) не можна було передбачити точно, і наймасштабніша за останні десятиліття війна, ще не закінчившись, вже нанесла колосальних збитків економіці, банківському сектору, підприємствам реального сектору, населенню.

Вся вітчизняна банківська система на даний час перебуває у виключно стресовій ситуації, пов'язаній із військовою агресією російської федерації. Надзвичайно великі людські жертви, втрати майна, руйнування інфраструктури, підприємств, ін. чинники справили свій негативний вплив і на ліквідність банків нашої країни.

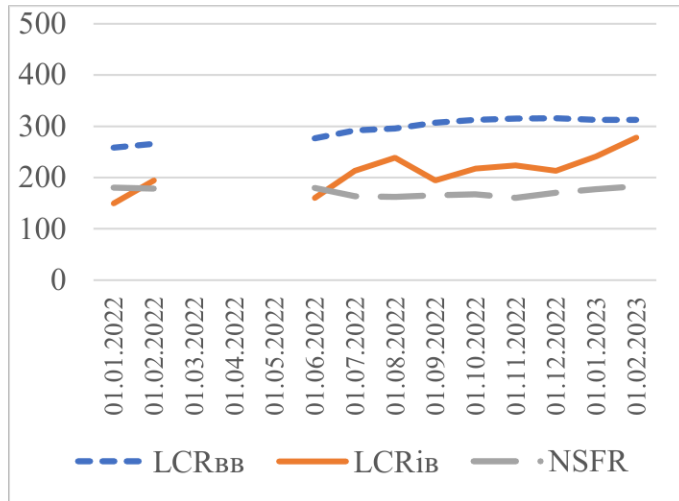
Динаміка таких наглядових показників, як нормативи Н1, Н2, Н3, Н7, Н8 та Н9 для банківської системи представлені на рис.Б.1 Додатку Б. При цьому динаміка ключових наглядових показників представлено на рис.1.9 для шести банків: двох найбільших державних (АТ «Ощадбанк» та АТ КБ «ПриватБанк»), а також для контрасту – 4 невеликих приватних з порушеннями економічних нормативів (АТ «КомІнвестБанк», АТ «Альпарі Банк», АТ «АЙБОКС БАНК», АТ «БАНК ФОРВАРД») [30, 40, 41, 78].

Аналіз динаміки показників LCR_{вв}, LCR_{ів} та NSFR був проведений для всіх банків за рік з початку війни, але у зв'язку із обмеженнями на обсяг дослідження, наведено тільки дані для найбільших (державних) банків та для банків із порушеннями економічних нормативів, в тому числі ліквідності.

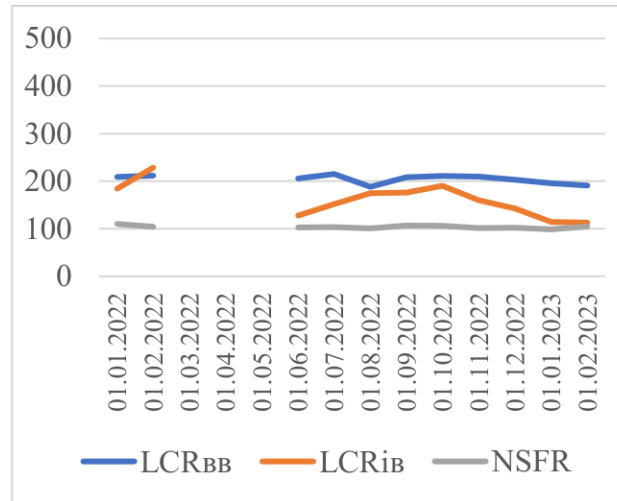
Цікавим фактом являється те, що абсолютна більшість банків не просто виконує нормативні значення, але й значно їх перевищує. Тобто спостерігається надлишок ліквідності.

Помітно, що з шести банків на рис.1.9 у двох (АТ «БАНК ФОРВАРД» та АТ «АЙБОКС БАНК») спостерігалось невиконання нормативів та поступове погіршення ситуації, і ще у АТ «КомІнвестБанк» також були разові випадки невиконання.

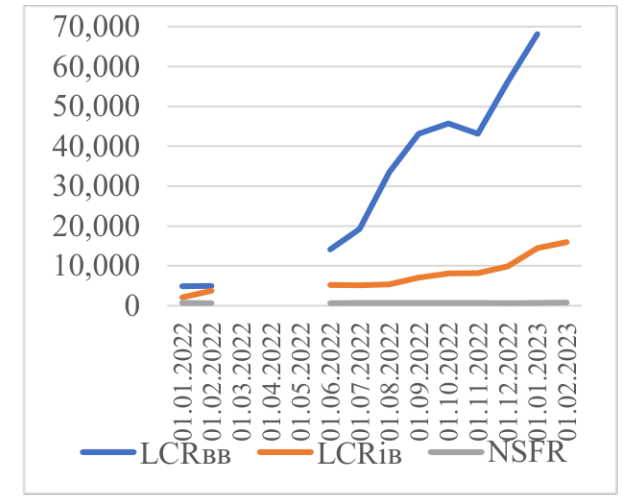
Зазначимо, що 07.03.2023 Нацбанком були прийняті рішення відкликати банківські ліцензії та ліквідувати АТ «БАНК ФОРВАРД» та АТ «АЙБОКС БАНК».

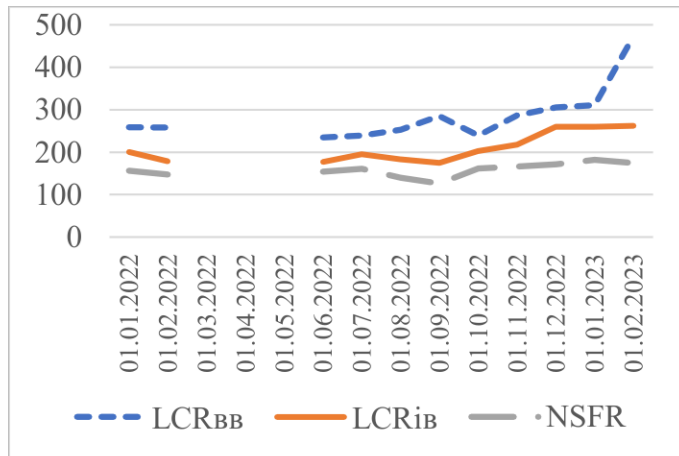
AT «Ощадбанк»

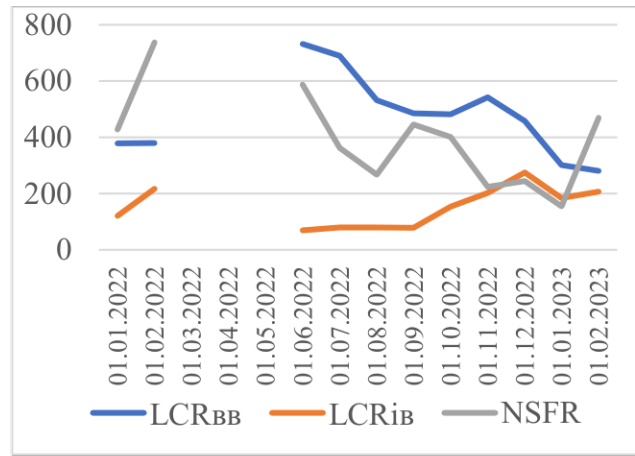
AT AT «КомІнвестБанк»

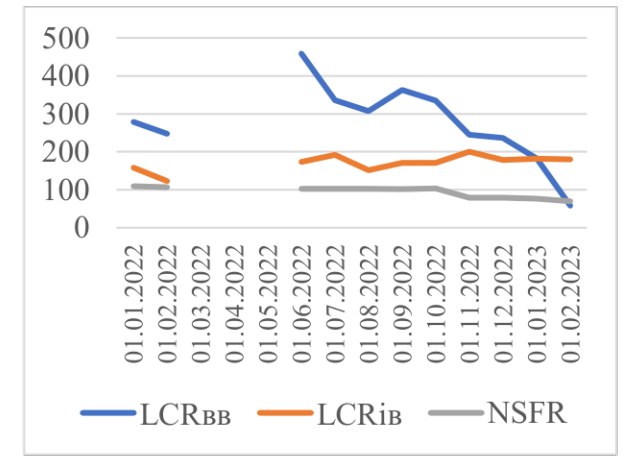
AT «Альпарі Банк»

AT КБ «ПриватБанк»

AT «АЙБОКС БАНК»

AT «БАНК ФОРВАРД»

Рисунок 1.9 - Показники LCR_{BB}, LCR_{iB}, NSFR за період 01.01.2022 – 01.02.2023[30, 40, 41, 78]

Зазначимо, що LCR_{вв} - норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, ≥ 100 %; LCR_{ів} - норматив коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті, ≥ 100 %; NSFR - норматив коефіцієнта чистого стабільного фінансування, ≥ 90 %, а з 01.04.2023 ≥ 100 %. Статистика НБУ не велася на 01.03.2022, 01.04.2022, 01.05.2022.

АТ «БАНК ФОРВАРД» віднесено до категорії неплатоспроможних у зв'язку з не приведенням своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства України та нормативно-правових актів Нацбанку, після віднесення його до категорії проблемних. У випадку з АТ «АЙБОКС БАНК» НБУ прийнято рішення про ліквідацію у зв'язку із систематичним порушенням ним вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ.

Отже, із початком війни в більшості банків спостерігався переліміт ліквідності (особливо для системних), а окремі маленькі банки мали її нестачу. До традиційних факторів впливу на ліквідність банку додалися специфічні фактори війни: різке падіння економічної активності /ВВП, паніка на депозитному ринку, масове вилучення коштів юридичних та фізичних осіб з банків, панічні настрої щодо курсу національної валюти, введення Нацбанком фіксованого валютного курсу, кредитні втрати банків, кредитний попит суттєво зменшився з-за падіння економіки та з-за перебоїв в енергопостачанні, значне зниження попиту на фінансові послуги, перебої в роботі платіжних систем з-за частих блек-аутів, зміни у фінансовому моніторингу у зв'язку зі значним розширенням санкційних списків та припиненням обслуговування резидентів росії та білорусі, багато ін.

В той же час, до операційно збиткових банків та банків, що порушують нормативні вимоги до капіталу (якщо вони викликані наслідками війни), поки що не застосовуються заходи впливу з боку Нацбанку.

Після стабілізації економіки регулятор очікує, що відновиться і банківська діяльність. Тоді планується проведення аналізу якості активів, визначення достатності формування резервів та розміру регулятивного капіталу. Регулятор визначить перехідний період для відновлення капіталу, в тому числі за підтримки акціонерів.

Ще до війни український банківський регулятор започаткував нагляд із використанням показників LCR_{вв}, LCR_{ів} та NSFR, що запропоновані у Базельських документах, замість нормативів Н4, Н5 та Н6, що існували десятиліттями до того. Методики для розрахунку зазначених показників були прийняті ще у 2017-2018 рр., але кілька років розрахунки нових для вітчизняних банків показників відбувалися у тестовому режимі. Це такі методики, як на рис.1.10.

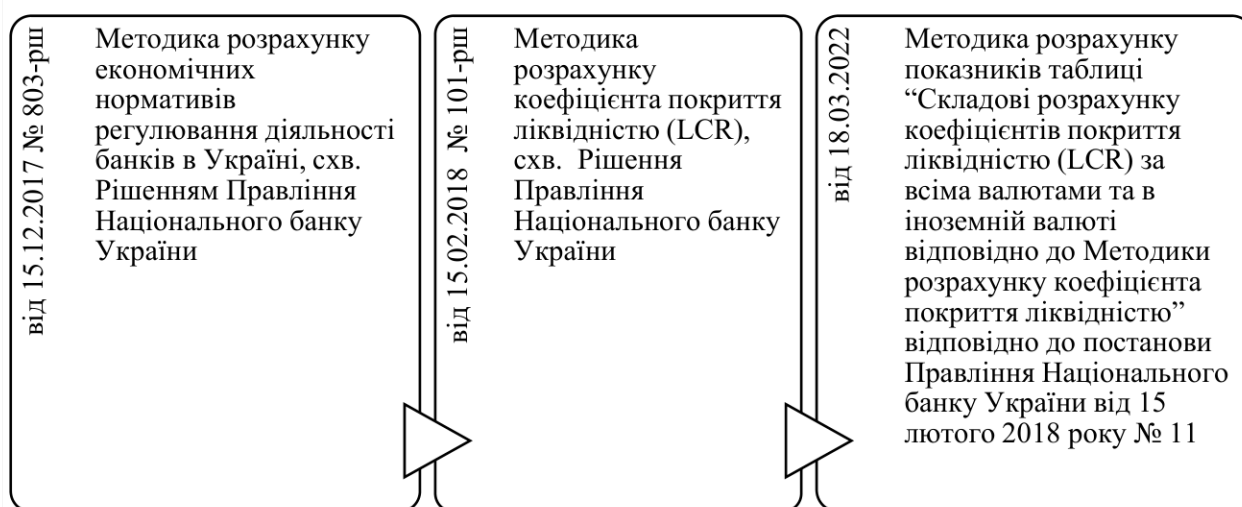

Рисунок 1.10 – Хронологія ключових нормативні документи НБУ для регулювання розрахунків показників ліквідності [25, 26, 27]

Із початком війни НБУ приймає низку постанов для регулювання діяльності банків в надзвичайних умовах [48,53 - 62]. Так, 24.02.2022 прийняті Постанови № 18 та № 22, 25.02.2022 - Постанова № 23, а 23.03.2022 № 59 (рис. 1.11).

Згодом в них вносяться численні зміни. Так, у Постанові №22 [59] описаний новий порядок проведення тендерів з підтримання ліквідності банків та визначення параметрів операцій з рефінансування. У зв'язку із тимчасовим закриттям державних реєстрів, заставу цінних паперів на користь Нацбанку дозволено оформлювати без унесення відповідних відомостей про їх обтяження до Державного реєстру обтяжень рухомого майна. З метою забезпечення належного управління ризиками також банкам рекомендовано здійснювати

управління своєю ліквідністю з урахуванням положень постанови №22 [59] та привести операції з рефінансування до вимог цієї постанови.

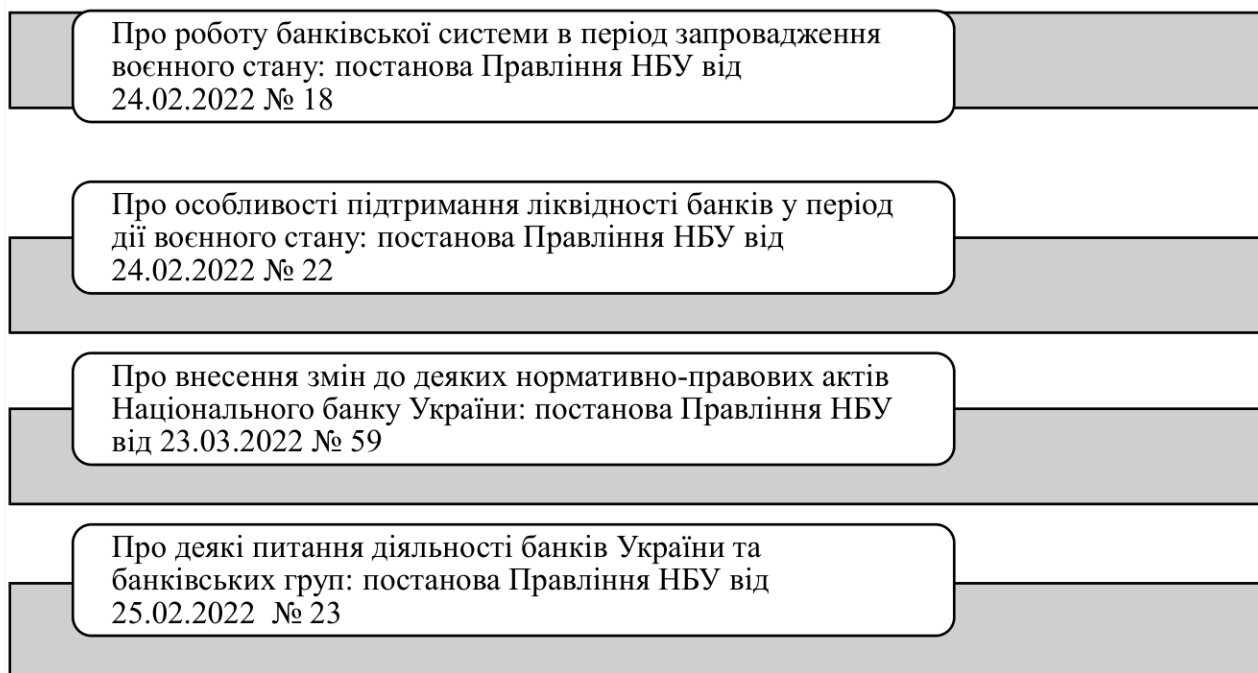

Рисунок 1.11 – Окремі нормативні документи НБУ, прийняті у перший місяць війни для регулювання ліквідності [55-57,59]

Завдяки активним діям НБУ та підтримці банків на даний час ліквідність банківської системи в цілому залишається високою, іноді – рекордною. Про це в тому числі свідчить динаміка залишків коштів на кореспондентських та транзитних рахунках банків (рис.1.12).

Як свідчить графік залишок коштів на кореспондентських та транзитивних рахунках особливо в 2023 р зростає, що також підтверджує позитивну динаміку ліквідності банківської системи України.

Саме рівняння поліному більш коректно описує динаміку залишку коштів, про що свідчить коефіцієнт кореляції. І ключову роль тут відіграють у т.ч. державні програми підтримки кредитування.

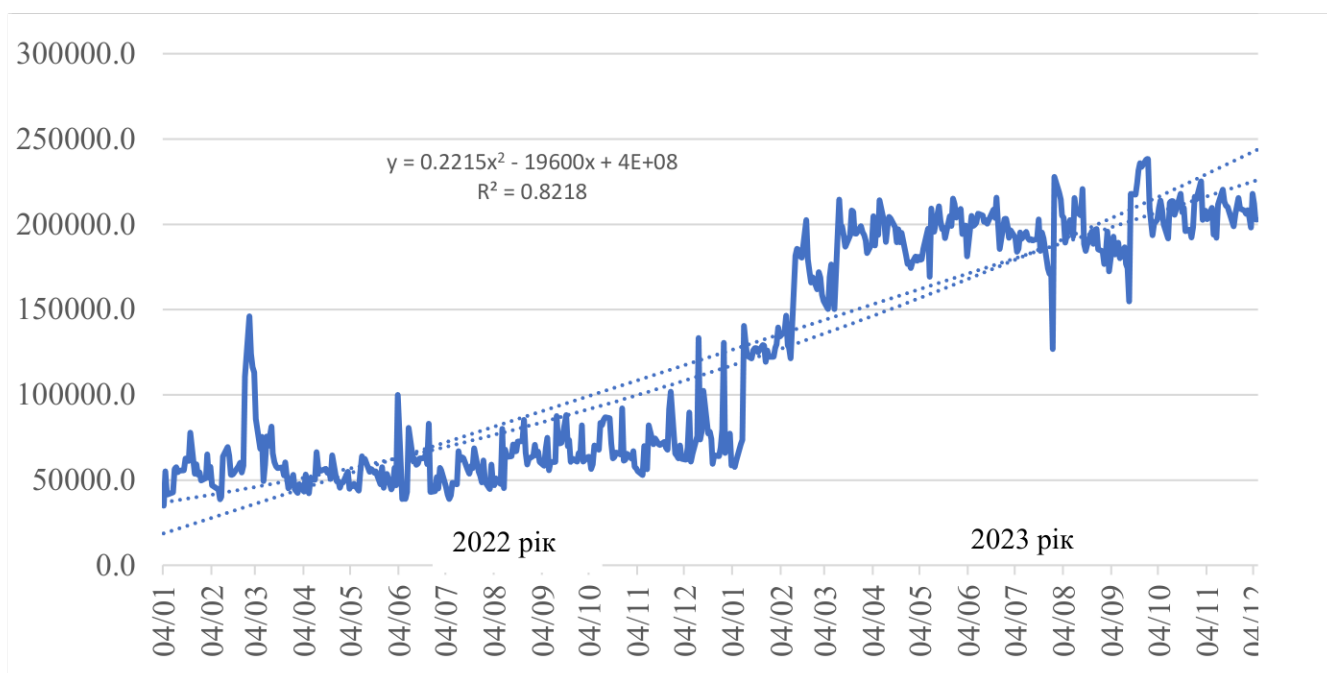

Рисунок 1.12 – Залишок коштів на кореспондентських та транзитних рахунках банків (оперативні дані за станом на початок дня), млн.грн. [40, 78]

Нові кошти приходять до сектору переважно на поточні рахунки у державних банках. Водночас, окремі малі банки відчують брак ліквідності.

Песимістичні, навіть панічні настрої населення та бізнесу, безумовно, не сприяють позитивно на ліквідність банківської системи в цілому, а отже і розвиток кредитування (розвиток відновлюватиметься лише із поживленням економіки), що представлено на рис.1.13.

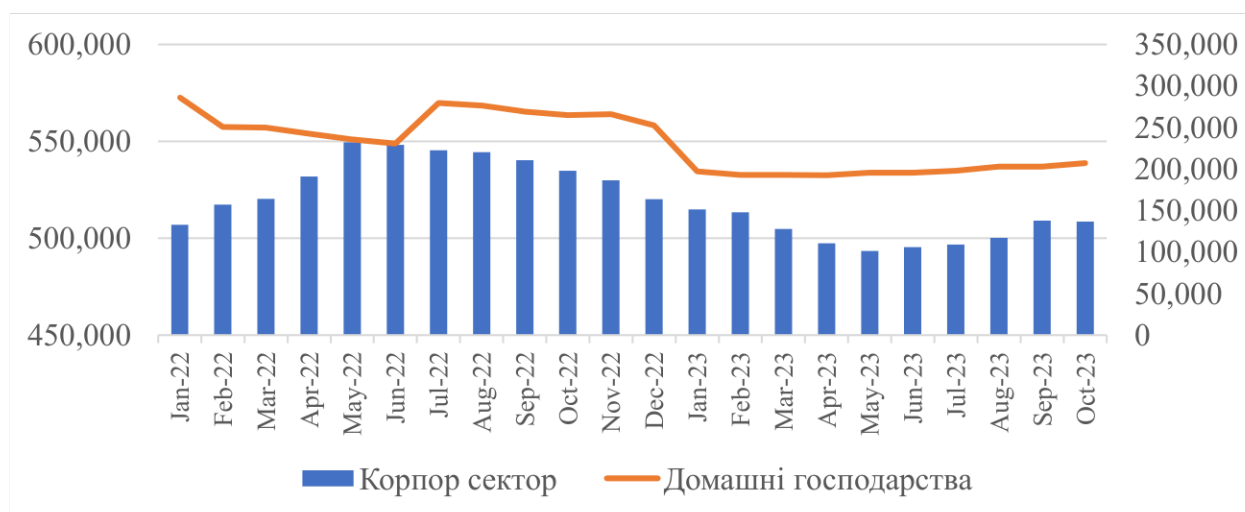

Рисунок 1.13 – Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України), залишки коштів на кінець періоду, млн грн, (побудовано за [40, 78])

Кредитування в цілому із початком війни має тенденцію до скорочення в корпоративному секторі (ліва шкала, так і домашнім господарствам – права шкала), навіть в номінальному вимірі, незважаючи на значну девальвацію гривні (рис.1.13).

Динаміка обох цих показників значно впливає на ліквідність та її ризик. Швидко погіршилася якість кредитів – частка непрацюючих зросла до 38,5% станом на 01.10.2023. А от депозити мають тенденцію до зростання з кількох причин. І в тому числі в умовах війни з питань безпеки коштів, що зберігаються в банках (рис.1.14). Ставки за депозитами фізичних осіб знаходяться на історично низькому рівні, а ставки за кредитами як для фізичних, так і для юридичних осіб зросли за час війни (рис. Б.3 Додаток Б) [40, 78].

Рисунок 1.14 – Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім НБУ), залишки коштів на кінець періоду, млн грн (побудовано за [40, 78])

Споживча інфляція за результатами 2022 р. склала майже 27%. Хоча економіка країни є виключно імпортозалежною і за зафіксованого на рівні 29.25 грн за дол США курсу (до літа 2022), готівковий курс зазнав набагато більш значних змін. Особливо у серпні-вересні 2022 р. Таким чином, на фоні повного розбалансування, а іноді і згорання економічної діяльності, банківська система на даний час в цілому залишається із належним рівнем ліквідності, перебоїв в обслуговуванні платежів немає. Немає і кризи ліквідності. Для її ідентифікації в

окремому банку Базельський комітет з банківського нагляду рекомендує розглядати сукупність кількісних та якісних індикаторів (рис.1.15).

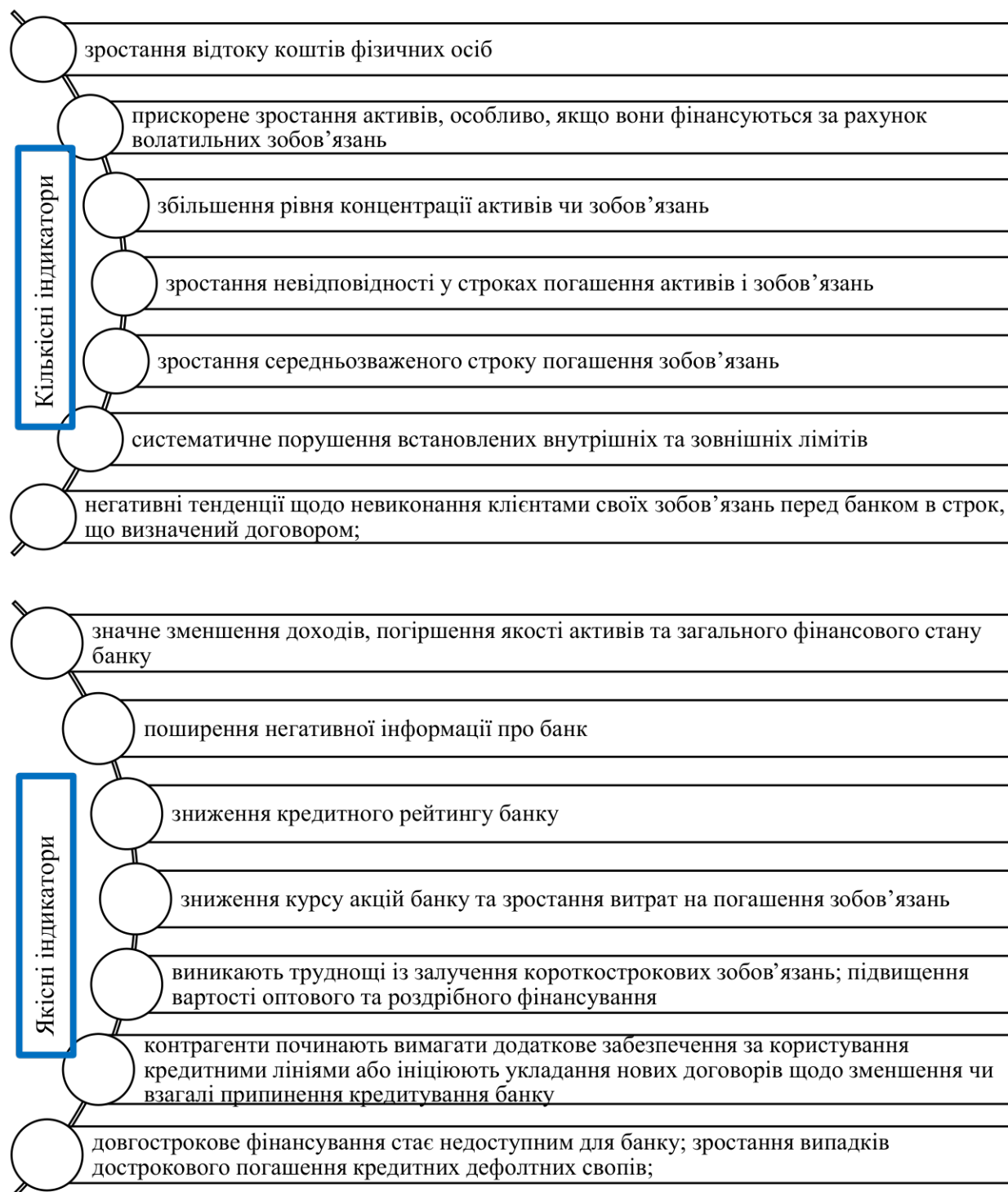

Рисунок 1.15 – Кількісні та якісні індикатори кризи ліквідності за Базельськими рекомендаціями [50]

Таким чином, банк, як і інші підприємства, в процесі своєї діяльності піддається ризикам; їх управлінню та нагляду за ними має приділятися багато

уваги як самими банками, так і наглядовими органами. Саме завдяки належному управлінню ризиками банк і заробляє. Різні численні класифікації ризиків банків містять розмаїття видів, часто не узгоджених між собою. Але ризик ліквідності на думку будь-якого автора залишається одним з ключових для його діяльності. Крім визначень, що дає у нормативних актах український регулятор, є ще безліч точок зору на сутність ліквідності. Узагальнення їх призводить до виділення чотирьох основних: ототожнення ліквідності з обсягом готівки; ліквідність - здатність погашати свої зобов'язання в строк; ліквідність - не лише спроможність розраховуватись за своїми зобов'язаннями, а й одночасне розширення кредитної діяльності; оцінка джерел надходження грошових коштів для забезпечення виконання зобов'язань – для оцінки ліквідності.

Ризик ліквідності має спіральний ефект і часто має тенденцію поєднувати інші ризики, такі як кредитний ризик і ринковий ризик. Тому банківські регулятори багато уваги приділяють нагляду та його регулюванню. Відповідно до вимог НБУ щорічно кожен банк має розробити /переглянути Політику управління РЛ, а також порядки та процедури управління ним. Політики управління ризиком ліквідності та Порядок і процедури управління РЛ повинні обов'язково містити певні елементи, зазначені у нормативних актах регулятора (індикатори раннього реагування, стрес-тестування, звітність, перелік значних загроз ліквідності, інше). РЛ, як вище зазначалося, має як зовнішні, так і внутрішні фактори.

Зрозуміло, що банк може управляти тільки внутрішніми чинниками. Особливо в умовах війни управління є ускладненим та обмеженим. І основну увагу потрібно приділяти: якості діяльності банку та якості і ризиковості його активів; стану ліквідності балансу відповідно до вимог регулятора та внутрішньо банківських регламентів; стану ресурсної бази; динаміці грошових потоків; ефективності діяльності.

Фактори зовнішнього середовища, яким має першочергово приділяти увагу банк та наскільки це можливо передбачати, це - стан міжбанківського кредитного ринку, стан ресурсної бази банківської системи, стан ринків капіталу, фінансовий стан банків.

2 ПРАКТИЧНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

2.1 Організаційне та інформаційне забезпечення контролю ліквідності банку

Звітність, що складає кожний банк та подає до НБУ, є основою для визначення ліквідності балансу. В літературі розрізняють ліквідність банку та ліквідність балансу банку. Національний регулятор, як і інші, встановлює для банків економічні нормативи, в тому числі ліквідності. На даний час це $LCR_{вв}$, $LCR_{ів}$, NSFR, які запроваджувалися поетапно з грудня 2019 р. та базуються на нормах європейського законодавства і Базельських рекомендаціях. Також поетапно припиняли розрахунок $H4$, $H5$ та $H6$, які існували раніше. Останнім з перерахованих припинено розрахунок $H6$ - з 23.03.2022 на підставі Постанови №59 [57].

Сучасні нормативи базуються не тільки на статданих банку, але й, наприклад, NSFR – на реальних обсягах необхідного та наявного стабільного фінансування (на горизонті 1 рік). Постановою №368 [18] регламентуються основні підходи до розрахунків (рис. 2.1), додатково Методика № 1001-рш використовується для NSFR [66], а Методика № 101-рш – для LCR [67].

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR)

- установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію.
- Розраховується щодня як співвідношення високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відпливу грошових коштів. Банк визначає очікувані відпливи та очікувані надходження грошових коштів із застосуванням коефіцієнтів очікуваних відпливів та очікуваних надходжень, установлених Нацбанком на основі стрес-сценарію.
- Нормативні значення $LCR_{вв}$ та $LCR_{ів}$ мають бути не менші ніж: 100 %.
- Якщо середньоарифметичне значення співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до всіх зобов'язань банку, розраховане за останні 30 календарних днів, якого становить менше 5%, то $LCR_{ів}$ не застосовується.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)

- установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування, достатній для забезпечення фінансування діяльності банку на горизонті один рік.
- Розраховується як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування (ASF) до обсягу необхідного стабільного фінансування (RSF). Банк розраховує обсяг:
 - 1) наявного стабільного фінансування (ASF) як суму складових ASF (регулятивний капітал та зобов'язання), зважених на установлені Нацбанком коефіцієнти ASF, які відображають рівень їх стабільності на горизонті 1 рік;
 - 2) необхідного стабільного фінансування (RSF) як суму складових RSF (активи та позабалансові зобов'язання), зважених на установлені Нацбанком коефіцієнти RSF, які характеризують їх ліквідність на горизонті один рік.

Рисунок 2.1 – Підходи до розрахунку $LCR_{вв}$, $LCR_{ів}$ та NSFR[67]

Впровадження NSFR заохочує банки покладатися на більш стабільні і довгострокові джерела фінансування та зменшити свою залежність від короткострокового фінансування, що водночас збалансовує активи і пасиви за строками погашення та допомагає зменшити один із системних ризиків фінансової стабільності, що пов'язаний із короткостроковим фінансуванням банків.

Організаційне та інформаційне забезпечення контролю та управління ліквідністю банку складається з дій регулятора та дій конкретного банку. Так, з боку регулятора були прийняті з початку війни наступні ключові дії (рис.2.2).

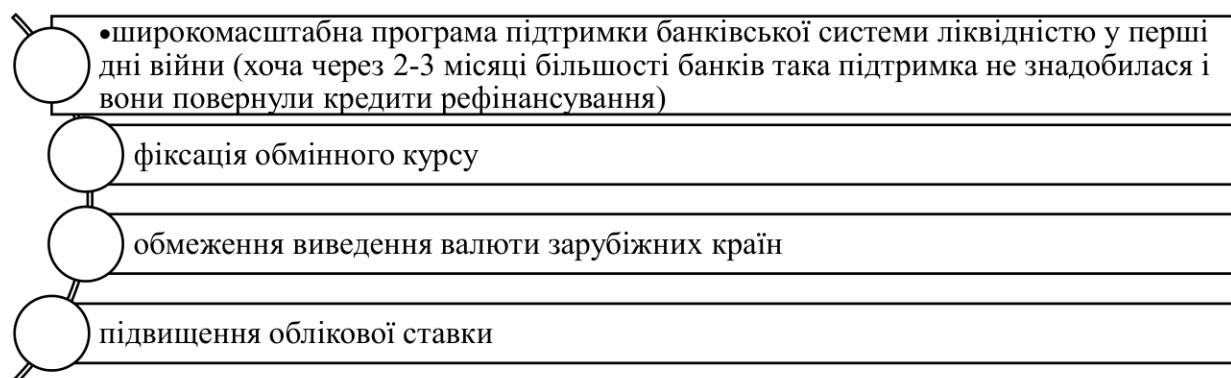

Рисунок 2.2 – Ключові дії НБУ для управління ліквідністю банків з початку війни (систематизовано за даними [40])

Однак, сектор стикнувся з тим, що кошти зростали тільки на поточних рахунках, а не депозитах. Наприклад, військові почали отримувати значні виплати з бюджету на поточні рахунки, а на депозити вони не розміщувалися з-за відсутності відповідних умов.

На тлі складних подій на фронтах та в економіці Нацбанком приймається рішення щодо поступового підвищення нормативів обов'язкового резервування за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках для посилення монетарної трансмісії. Нацбанк оцінює, що це сприятиме подальшому збільшенню активності на аукціонах Мінфіну із розміщення ОВДП, що дасть змогу уникнути у 2023 р. прямого фінансування дефіциту бюджету Нацбанком. Наслідки таких змін у регулюванні Нацбанк бачить наступними (рис.2.3).

Рисунок 2.3 – Наслідки підвищення нормативів обов'язкового резервування на думку Нацбанку (узагальнено за матеріалами [40])

Для того, щоб банки мали можливість покривати частину (до 50%) обсягу обов'язкових резервів за рахунок бенчмарк-ОВДП, були прийняті окремі рішення Нацбанку з урахуванням пропозицій Мінфіну. Так, були прийняті рішення №587 (чинне з 10.01.2023 [52]) та 86(чинне з 10.03.2023 [53]) щодо розширення переліку бенчмарк-ОВДП. Однак, механізм покриття бенчмарк-ОВДП не поширюватиметься на частину резервів, яку банки формуватимуть у зв'язку з підвищенням нормативів обов'язкового резервування з 11.03.2023.

Для оперативного (щоденного) контролю Нацбанк використовує дані, що характеризують ліквідність банківської системи та чинники її зміни, розраховуючи залишки на коррахунках банків та їх зміни за день, зважаючи на формулу (2.1):

$$\text{Зміна за день на коррахунках банків} = \text{Монетарні операції Нацбанку} + \text{Автономні чинники} \quad (2.1)$$

Більш детальна структура кожної з двох складових у формулі (2.1) представлена на рис.2.4.

В роботі представлений аналіз складових і монітарних операцій НБУ і здійснений аналіз автономних чинників, що впливають на ліквідність банківської системи, яку оцінює головний регулятор.

Динаміка складових, що характеризують зміну коррахунків представлена на рис.2.5.

1. Монетарні операції Нацбанку	2. Автономні чинники
<ul style="list-style-type: none"> • 1.1 Інструменти постійного доступу • 1.1.1 Кредити О/Н (надання - повернення) • 1.1.2 Депозитні сертифікати О/Н (залучення – погашення) • 1.2 Тендери (чергові, позачергові) • 1.2.1 Тендери з підтримання ліквідності (надання - повернення) • 1.2.2 Тендери з розміщення депозитних сертифікатів (залучення – погашення) • 1.3 Інші монетарні операції 	<ul style="list-style-type: none"> • 2.1 Зміна обсягу готівки • 2.2. Вплив операцій ДержКазначейства та ФГВФО • 2.3. Інші операції

Рисунок 2.4 – Структурні складові змін за день на коррахунках банків, (систематизовано за даними [78])

Проведений аналіз статистичних даних з сайту НБУ показав (див. рис.2.5), що за період війни ключовими причинами зміни за день на коррахунках банків були зміни у співвідношенні залучення – погашення депозитних сертифікатів та чинник впливу операцій Державного Казначейства та ФГВФО.

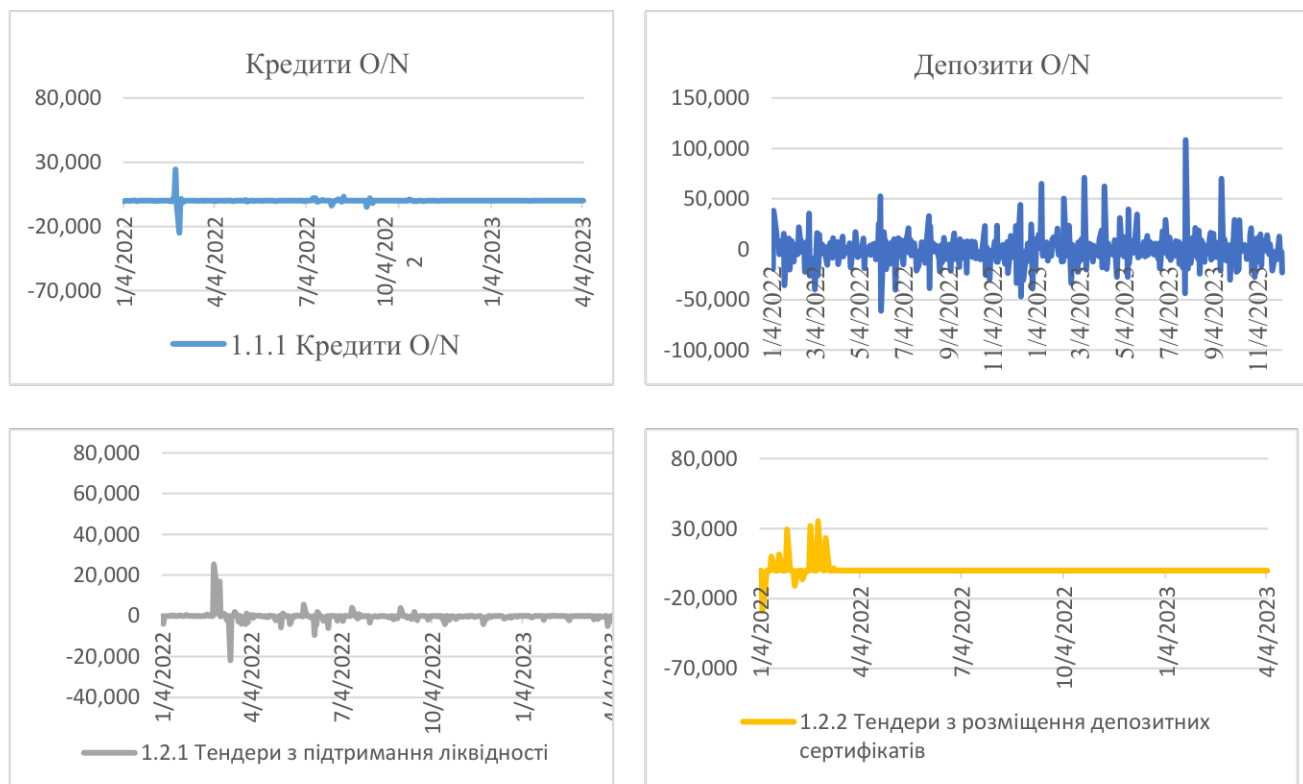
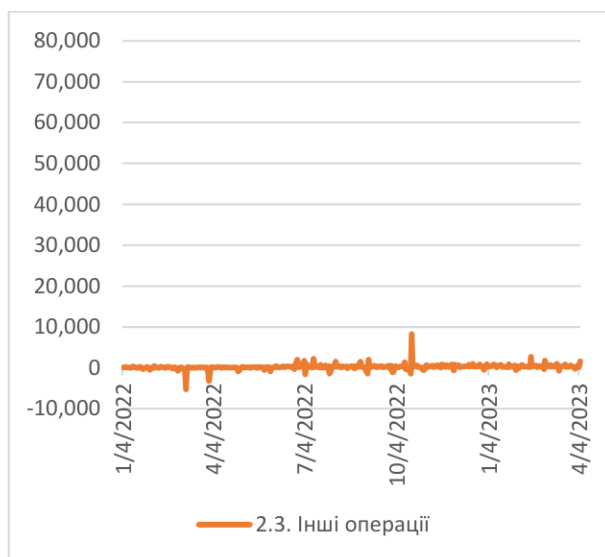
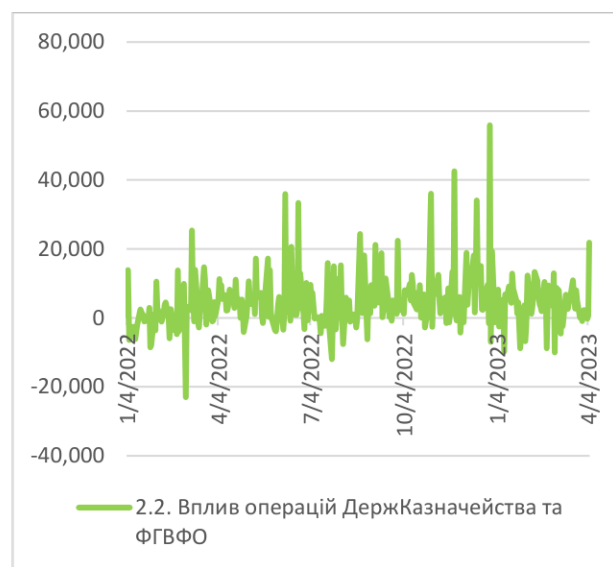
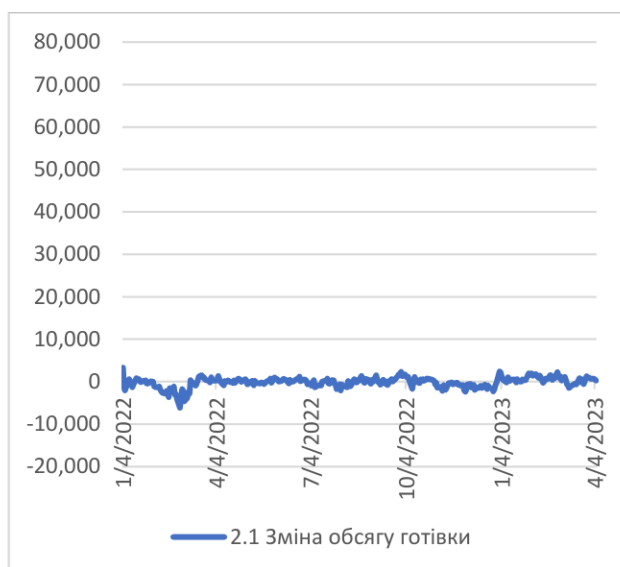
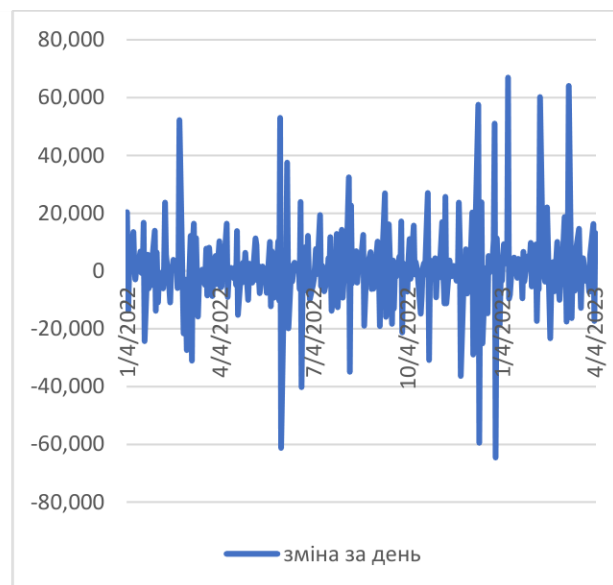

Рисунок 2.5 – Динаміка складових змін за день на коррахунках банків, побудовано за даними [78]

Продовження рис.2.5

Для формування своїх оперативних даних щодо стану коррахунків Нацбанк використовує звітність банків, інформацію Державного Казначейства та ФГВФО.

Банки складають звітність, що надають до Нацбанку відповідно до вимог Постанови №120 [64], і основними файлами тут є такі, що містять дані про LCR та NSFR. Перше – це файл 6КХ на щоденній основі, другий – файл 6NX на декадній основі. Уповноваженою в банку є особа, що являється керівником структурного підрозділу, що подає дані у файлі, або керівником структурного підрозділу, що відповідальний за формування/подання даних статистичної звітності. Для оперативного управління ліквідністю, зрозуміло, потрібні не тільки дані зазначених двох файлів, але й численні дані про залишки та обороти по рахунках, про купівлю-продаж іновалюти, цінних паперів, про кредити, депозити, доходи та ін. Все це міститься в інших файлах статистичної звітності банків, що подається на щоденній або декадній основі. За неподання або несвоєчасне подання статистичної звітності банками Нацбанком застосовуються заходи впливу.

2.2 Контроль ліквідності як складова системи управління нею

Контроль ліквідності здійснюється як з боку регулятора, так і самим кожним конкретним банком.

Контроль з боку НБУ був активним з самого початку війни. На фоні різкого зниження попиту з боку населення на кредитні ресурси, була організована підтримка корпоративного кредитування (насамперед, агросектору) державними програмами. За II кв. 2022 р. зростання корпоративного гривневого кредитування на 30% відбувалося виключно за рахунок державних банків.

Депозити населення (разом із коштами на вимогу), незважаючи на очікування, не зменшилися. Навпаки, гривневі кошти на вимогу зросли (рис. Б.3 Додаток Б). Все зазначене призвело до стабільно високого рівня ліквідності. Хоча певне зменшення коштів корпорацій як в гривнях, так і в іновалюті помічалось

(близько 10% за I кв. 2022 р.), кошти клієнтів залишаються головним джерелом стабільного фондування банків (к кінцю I півріччя 2022 р. питома вага коштів клієнтів – 88%).

Станом на жовтень 2023 р. депозити до запитання населення - $\geq 65\%$ (до війни – 50%). Депозити до запитання юросіб становлять $\geq 80\%$. Ризик ліквідності за такої ситуації значний, банк може лише купувати депозитні сертифікати і, частково, ОВДП, але не може кредитувати.

З червня 2023 р., з прийняттям регулятором рішення про новий фіксований курс гривні, почалося доволі суттєве зростання ставок за депозитами, особливо для тримісячних депозитів населення.

Одночасно зростала і вартість кредитів. Якість кредитів значно погіршилася – рівень NPL як раніше зазначалося, станом на 01.10.2023 становить 38,5 % (рис.Б.3 - а). Банки змушені були формувати великі обсяги резервів під очікувані втрати. В міру зростання ступеня руйнувань з-за активних бойових дій, клієнти-позичальники втрачали предмети іпотеки, застави за авто-, агро – та іншими кредитами.

В перші місяці війни одночасно зменшувалися вкладення банків у депозитні сертифікати НБУ та ОВДП. Хоча номінально банківський сектор з операційними прибутками, але якщо не враховувати АТ КБ «Приватбанк», то ситуація набагато гірша: зокрема у березні 2022 р. – збиток 10,1 млрд грн. За результатами 2022 р. сектор отримав прибутку на 24,8 млрд. грн, в тому числі: збиток 21 збиткового банку склав - 20,8 млрд.грн, прибуток АТ КБ «ПриватБанк» – 30,3 млрд.грн (в цьому банку ОВДП на 236 млрд грн, що до загальних активів складає 32%), інших 45 прибуткових банків – 15,3 млрд.грн. Загальні тенденції Рентабельність активів, кошти НБУ та динаміка кредитів за період 2016-2023 роки представлені на рис. 2.6.

Банки продовжували доформовувати резерви під збитки (за рік на 119 млрд.грн), що погіршувало якість капіталу та суму РК. Однак, Нацбанком було прийнято рішення не застосовувати до банків заходи впливу за порушення нормативів капіталу та ліквідності.

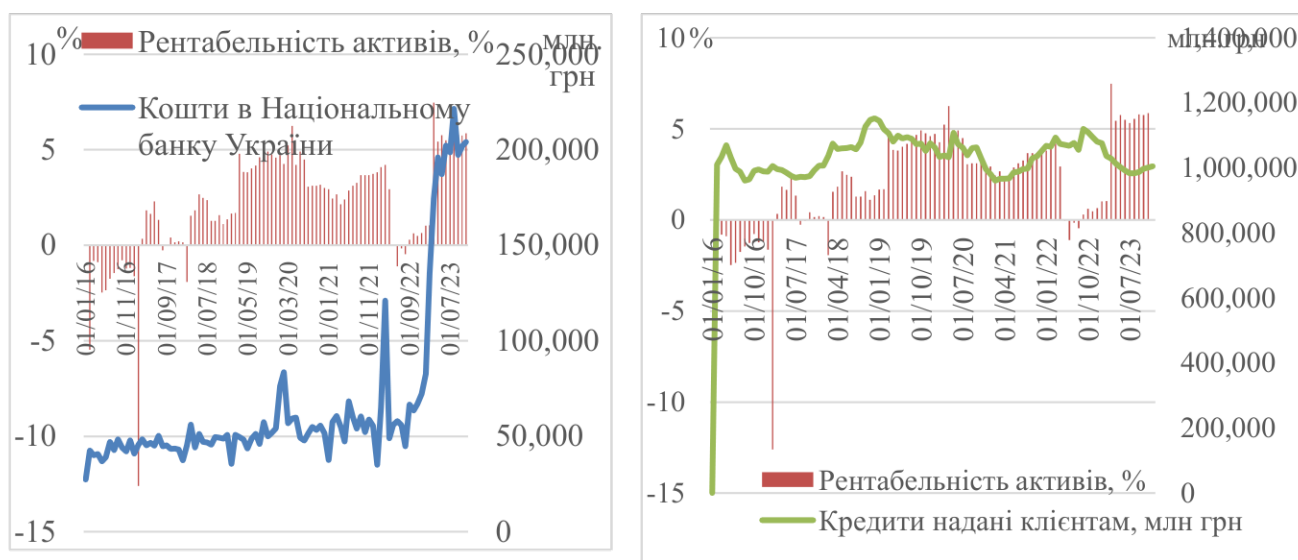

Рисунок 2.6 – Рентабельність активів, кошти НБУ та динаміка кредитів за період 2016-2023 роки, (побудовано за [78])

Загалом, ліквідність банків поки що залишається на високому рівні, приплив коштів клієнтів триває. Проте, при подальшому зниженні частки строкових коштів, ризики для банків посилюватимуться. Тому з 10.02.2023 р. до 11.03.2023 р. згідно з [61] були підвищені вимоги до обов'язкових резервів за поточними рахунками (депозитами до запитання): з 5% до 10% – у національній валюті та з 15% до 20% – в іноземній валюті. Це має стимулювати до зростання строкових коштів. У своєму Огляді [35] Нацбанк пропонує банкам: 1) звертати більше уваги на управління ліквідністю (зокрема дотримання ними процентної політики стимулюватиме строкові вклади населення); 2) зосередитися на відновленні кредитування та підтримці своїх бізнес-моделей в умовах тривалої війни.

На думку НБУ (рис. 2.7), підвищення вимог до обов'язкового резервування буде мати конкретні супутні ефекти.

Підвищення вимог до обов'язкового резервування з 10.02.2023 стало вже другим з початку року. До цього НБУ вже підвищував нормативи резервування за рахунками до запитання – з 11.01.2023 року вони зросли на 5 п. п. І ось, втретє з початку року (рис. 2.8), з 11.03.2023 підвищені на 10 в. п. нормативи (на частину

резервів за коштами на вимогу та на поточних рахунках не поширюватиметься механізм покриття бенчмарк-ОВДП).

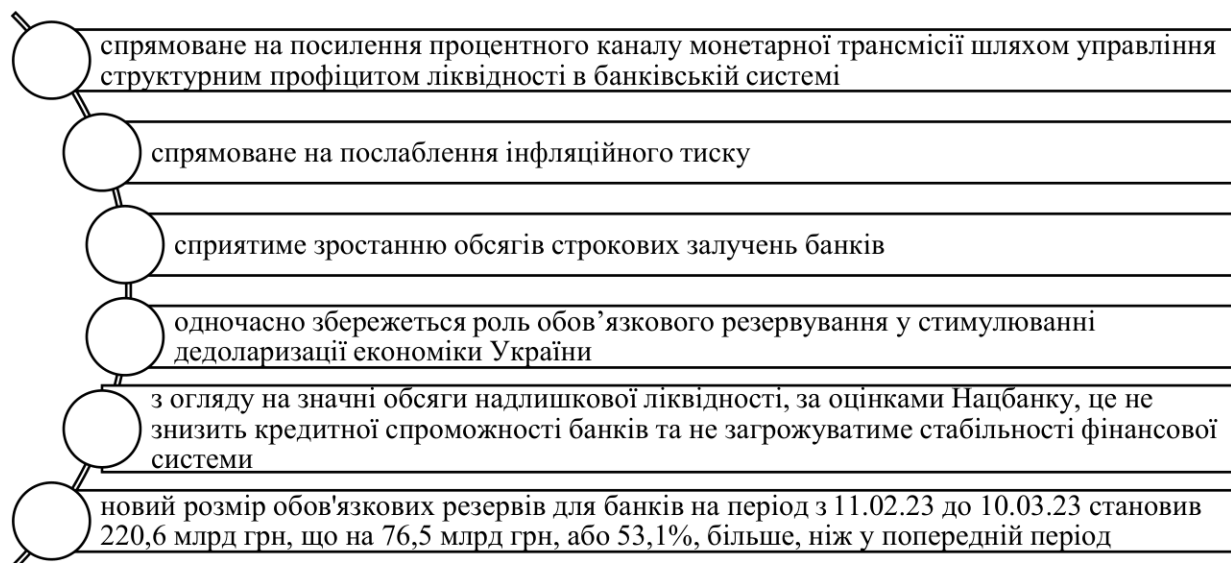

Рисунок 2.7 – Супутні ефекти прийняття рішення щодо підвищення вимог до обов'язкового резервування, (систематизовано за [35])

Причина чергового підвищення – банки не зрозуміли сигналів регулятора. В результаті вони мають вивільнити з депозитних сертифікатів та зарезервувати 200 млрд грн вільної ліквідності, а Нацбанк сплачуватиме менше відсотків банкам за депсертифікатами, обсяг яких скоротиться вдвічі, і банки почнуть менше заробляти.

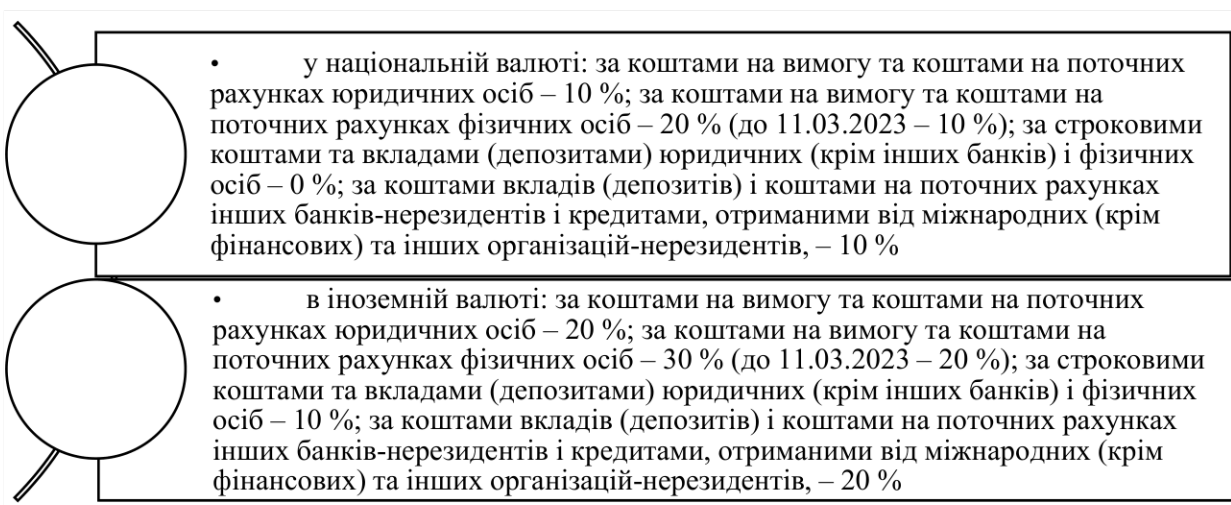

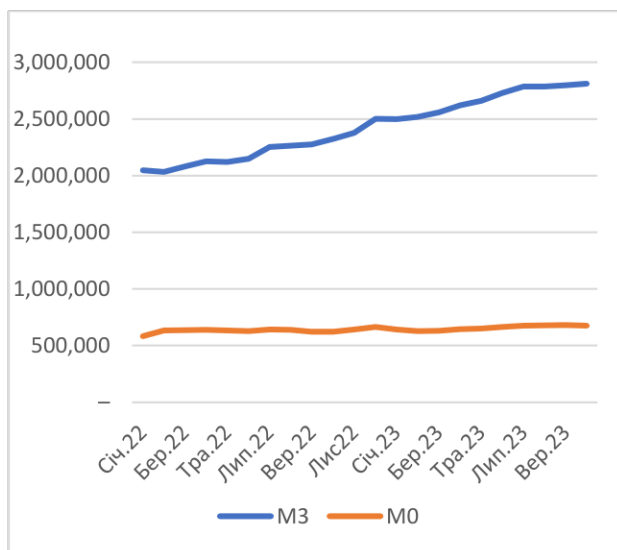
Рисунок 2.8 – Вимоги до обов'язкового резервування з 11.03.2023 [40]

Влітку 2022 р., після підвищення облікової ставки з 10 до 25%, банки мали маржу у 10% і більше між вартістю залучення коштів та розміщеннями в депозитні сертифікати. А до того, банки фактично брали кредити рефінансування під 8%, але з плаваючим відсотком, і покупали довгі цінні папери в уряді під 13%.

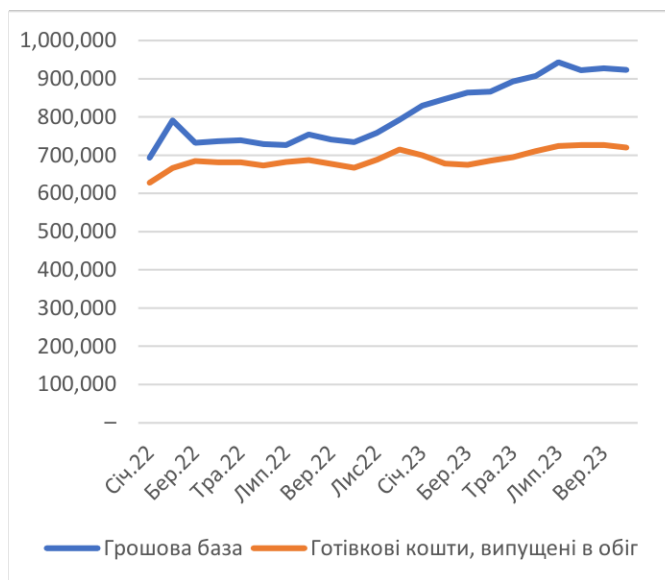
Як тільки ставка піднялася з 8 до 25%, банки опинилися з довгим ресурсом під 13%, і це суттєво і негативно вплинуло на банки. На поточну дату дослідження (листопад 2023 р) прогнози передбачають збереження облікової ставки на рівні 16% щонайменше до кінця I кв.2024 р. Нові правила щодо обов'язкового резервування, на думку НБУ та окремих банкірів, мають стимулювати купівлю ОВДП банками, що забезпечить беземісійне фінансування держбюджету (яке Україна зазначила як ціль у Меморандумі з МВФ). Логічно, що зі «зв'язуванням» ліквідності простіше справляться великі банки, а от малі - підніматимуть ставки по депозитах і отримають додаткові збитки. У великих банках (насамперед, державних), що мають надходження військовим та за програмами міжнародної підтримки, буде спостерігатися збільшення обсягів надходжень коштів населення, що не мотивуватиме до зростання відсотків за депозитами.

Отже, враховуючи надлишок ліквідності та збільшення процентних доходів за операціями з цінними паперами, Нацбанк був змушений вилучати вільну ліквідність. Зменшенням доходності за депозитними сертифікатами, застосуванням строкових чи короткострокових депсертифікатів, пропонуванням альтернативних інструментів підтримки ліквідності банківської системи або, застосувавши регулятивні заходи (тобто підвищення норм резервування за залишками коштів) Нацбанк зменшує вільну ліквідність у системі.

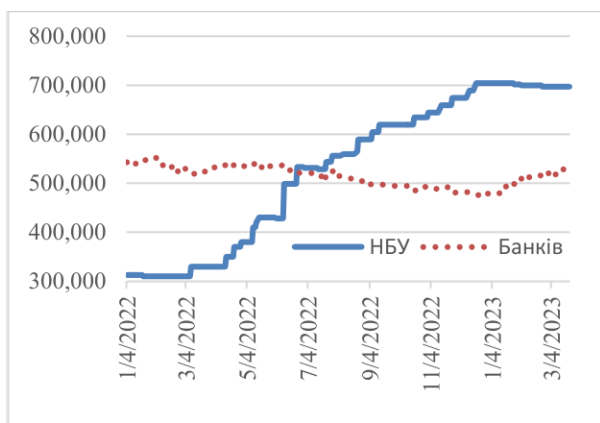
На рис. 2.9 представлені окремі показники, які свідчать про роботу НБУ у перші роки війни, коли регулятор напрацьовував перший досвід регулювання ліквідності банків України [30,35-38,40,78].

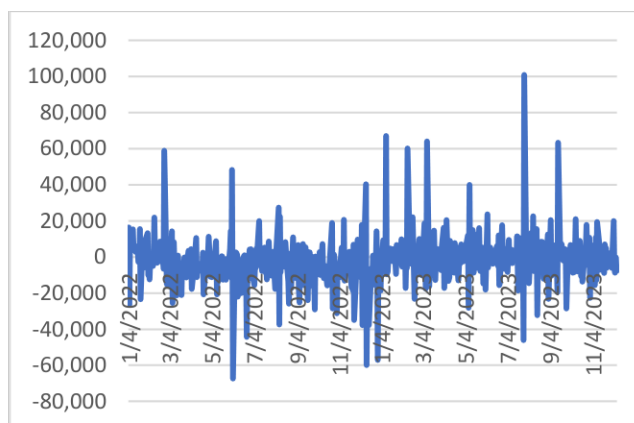
А) M0 та M3 на кінець періоду

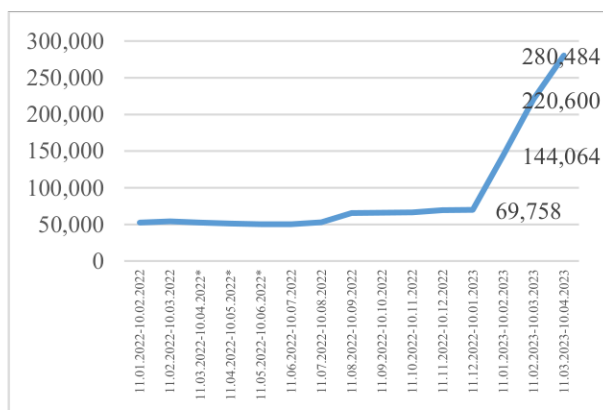
Б) Грошова база та готівкові кошти, випущені в обіг

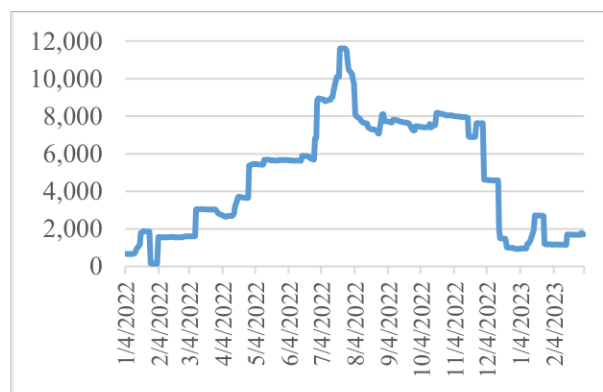
В) ОВДП, які знаходяться в обігу, за сумою основного боргу

Г) Монетарні операції НБУ

Д) Обов'язкові резерви у встановленому нормативі

Е) Залишки коштів на рахунках ФГВФО у Нацбанку

Рисунок 2.9 – Окремі показники діяльності банків, млн грн, побудовано за ([78])

Так, обов'язкові резерви зросли до 280 млрд.грн у березні 2023 р., депозитні сертифікати овернайт за основною сумою зменшилися до 333 млрд.грн за основною сумою, сума основного боргу за ОВДП, які знаходяться в обігу та у портфелях банків зросла до 529 млрд грн.

Причина, чому Нацбанк багато приділяв уваги надлишковій ліквідності - вона знижує дієвість інструментів ГКП, а відповідно й її ефективність щодо досягнення поставлених цілей.

Крім цього, надлишкова ліквідність створює інфляційний «навіс» в економіці. Отже, зміни у ліквідності банківської системи мають такі ознаки (рис. 2.10).

Рисунок 2.10 – Характеристика змін у ліквідності банківської системи, (систематизовано за [40])

Подальший розвиток контролю ліквідності буде чітко пов'язаний з проведенням у 2023 р. діагностики, оцінки стійкості банківської системи і банків. Зараз НБУ погодив із міжнародними донорами відповідну концепцію, триває робота над технічним завданням та методологією.

2.3 Інструментарій контролю ліквідності банку

Управління ліквідністю (як управлінський процес) включає в себе дві складові: стратегічне та оперативне (поточне) управління.

Стратегічне управління спрямоване на забезпечення стратегічної позиції, яка забезпечить майбутню життєздатність банку в умовах, які змінюються. Оперативне управління займається поточних завдань (реальне щоденне забезпечення ліквідності банку) з метою досягнення стратегічних цілей на малому плановому горизонті.

Погано організований процес оперативного управління знизить ефективність банку, що може призвести до появи РЛ. Для вирішення задачі оперативного управління існує багато різних методів, заснованих на прогнозуванні вхідних і вихідних фінансових потоків. Але кожна методика базується на співвідношенні готівкових і безготівкових платежів і надходжень банку за визначений період (рис. 2.11).

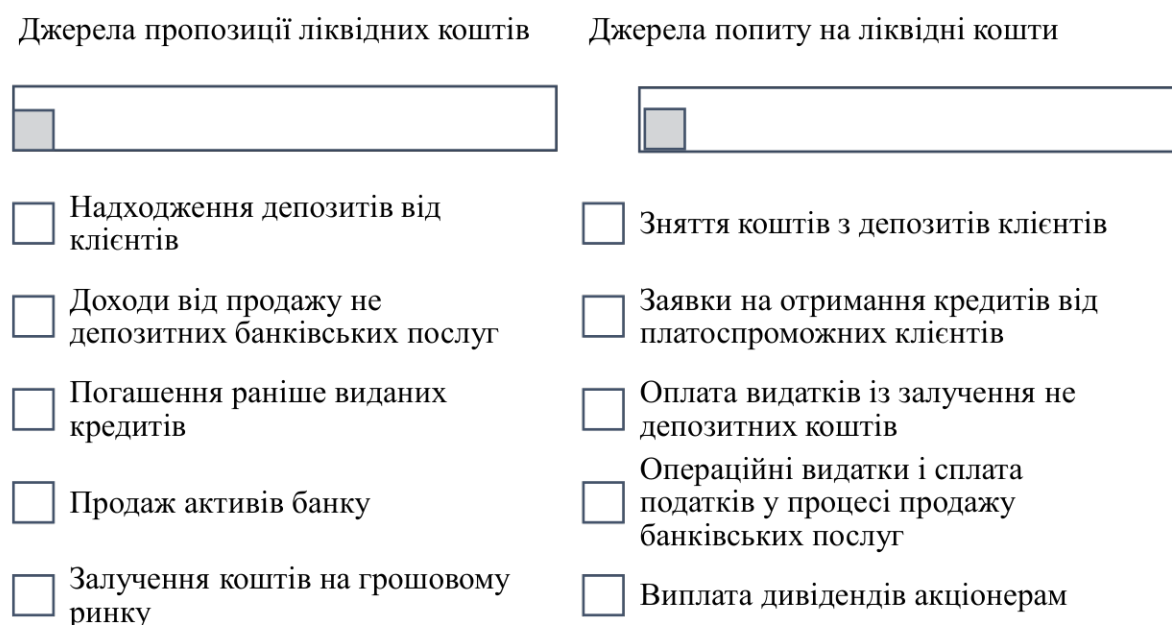

Рисунок 2.11 – Джерела попиту і пропозиції ліквідних коштів банку
(авторська розробка)

До методів стратегічного управління можна віднести (рис. 2.12). Контроль ліквідності банку – складний процес, у якому приймають участь багато підрозділів та працівників.

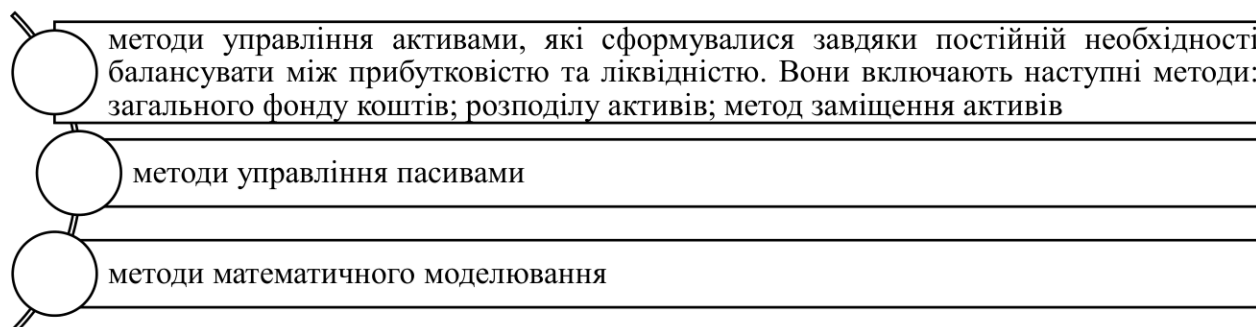

Рисунок 2.12 – Методи стратегічного управління ліквідністю
(систематизовано за [44])

Визначною тут є роль КУАП, Державного Казначейства, Блоку ризиків та безпосередньо бізнес-підрозділів банку (рис. 2.13). Всі складні процеси з оперативного та стратегічного управління мають бути забезпечені регулярним внутрішнім аудитом [44]. Роль ВА полягає у оцінці якості управління РЛ; оцінці адекватності та достатності системи внутрішнього контролю з питань управління ліквідністю; оцінці впливу інших ризиків на РЛ (валютного, кредитного, репутації, ін.) [79-83].

Рисунок 2.13 – Взаємодія структурних підрозділів банку в процесі управління ризиком ліквідності (систематизовано за [79-83])

Найбільш типовими порушеннями за результатами перевірки ВА процесу управління ліквідністю є (рис. 2.14).

Отже, в умовах повномасштабної війни, зрозуміло, що немає історичних сценаріїв та відповідних припущень, на яких мало б базуватися управління ліквідністю та на яких ґрунтувалися б висновки ризик-менеджменту щодо очікуваних змін у активах / пасивах.

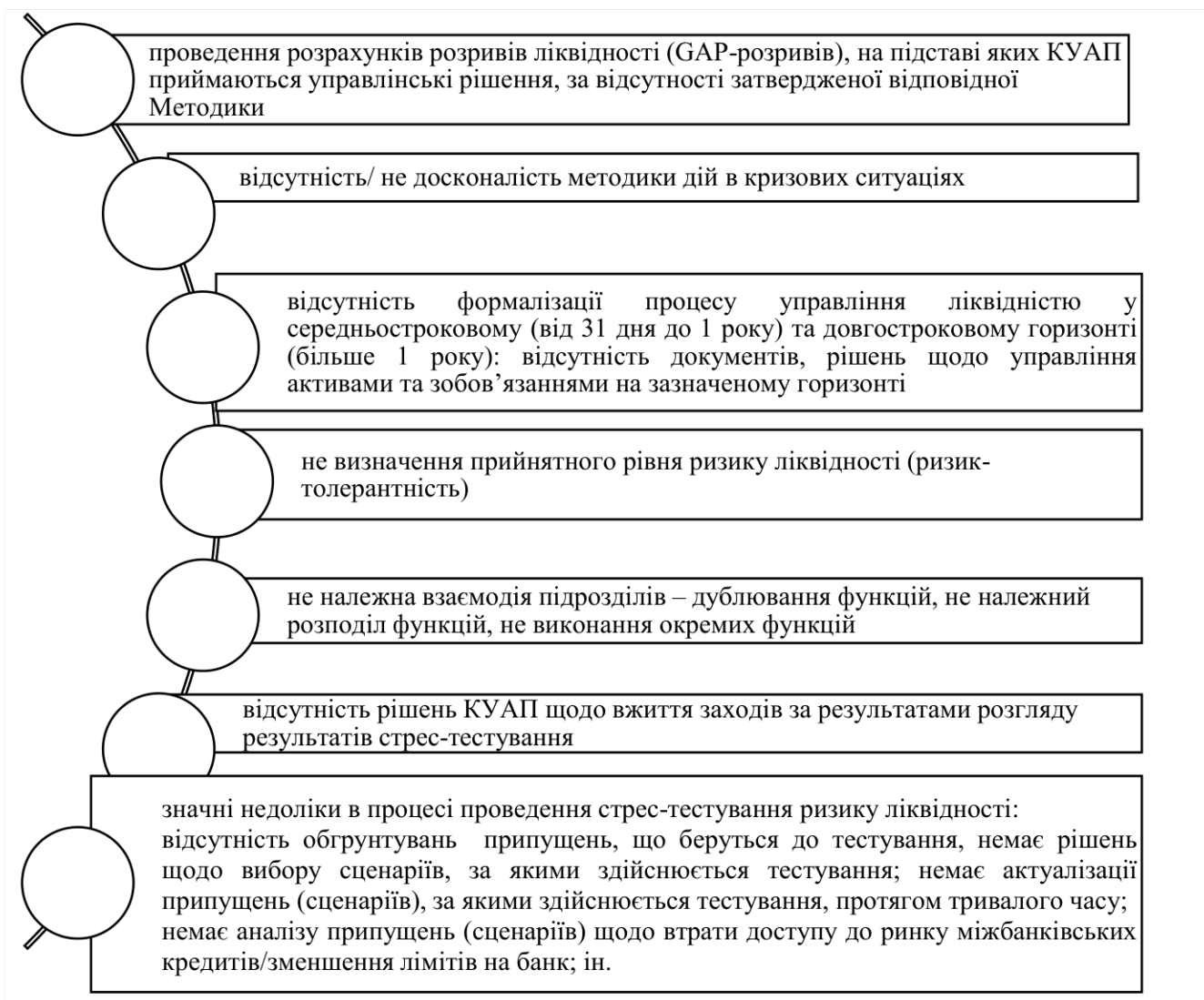

Рисунок 2.14 – Типові порушення за результатами перевірки ВА процесу управління ліквідністю, (систематизовано за [79-83])

Небачена волатильність діяльності, подій не дає основи для стратегічного управління ліквідністю. Все зводиться до оперативного управління ліквідністю. Жодна країна цивілізованого світу не стикалася в минулих десятиліттях з такими проблемами.

3. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1 Аналіз ліквідності банківської системи в умовах воєнного стану

Нацбанк у січні 2023 р. анонсував заходи з метою посилення монетарної трансмісії та стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників. На даний момент регулятор (після підвищення нормативів резервування) продовжує імплементацію зазначених заходів. Також, необхідно зазначити, загальний обсяг операцій регулятора щодо регулювання ліквідності банків з початку повномасштабного вторгнення російської федерації постійно зростає і на поточну дату дослідження – 25.10.2023 представлено на рис. 3.1.

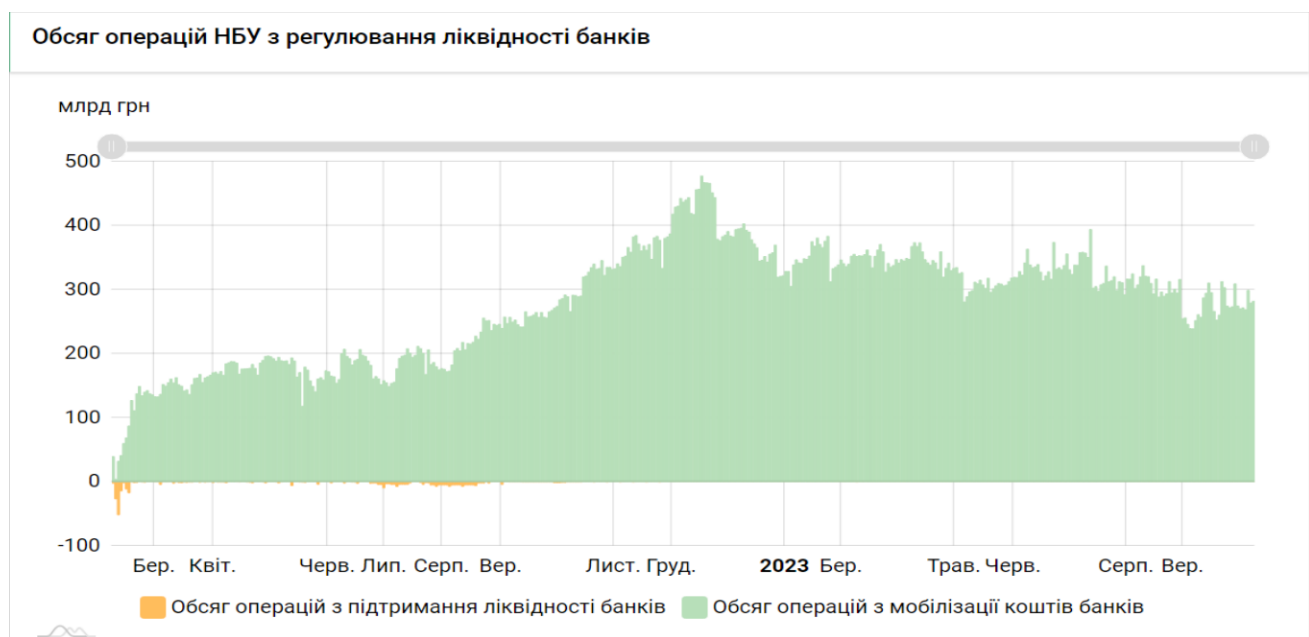

Рисунок 3.1 – Обсяг операцій НБУ регулювання ліквідності банків за період воєнного стану [40,68,78]

Ключові результати від дій НБУ мали наступні наслідки: у січні 2023 р. Мінфін залучив 51,3 млрд грн від продажу гривневих ОВДП на первинному ринку (а попит був 90 млрд грн).

Для порівняння: у вересні 2022 р. це було 0,9 млрд грн. НБУ – найбільший власник портфеля державних цінних паперів (697 млрд. грн , це 49% від обсягу ОВДП в обігу).

В умовах ризиків війни надлишок ліквідності створює можливості для розвитку кредитування. Цьому сприяє державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» із загальною кількістю виданих з початку березня 2022 р. кредитів у 22,2 тисячі на суму понад 88 млрд. грн. Переважно це кредити у сільське господарство. Крім того, тільки за січень 2023 р. за державними гарантіями на портфельній основі банки видали ще 1,15 тис. кредитів на 2,4 млрд. грн.

За даними Мінфіну на 01.02.2023 із використанням інструменту державних гарантій на портфельній основі 28 банків-кредиторів обслуговували 17,4 тис. кредитів на суму 54 млрд грн.

Підвищення облікової ставки влітку 2022 р. зробило рефінансування НБУ доволі дорогим, одночасно підвищивши привабливість депозитного сертифікату НБУ. Він фактично є альтернативним безризиковим інвестиційним інструментом.

Ті банки, у яких були значні обсяги рефінансування, були змушені підняти депозитні ставки задля якнайбільш швидкого погашення заборгованості за кредитами НБУ за рахунок залученого фондування. І після, банки повертались до стриманої політики залучення ресурсної бази.

Відомо, що РЛ тісно пов'язаний з іншими: валютним, кредитним, процентним, ін. Так, валютні ризики в умовах масштабної війни, безумовно, певною мірою реалізувалися, але не настільки значно, як, наприклад, у 2014-2015рр. Нинішня підтримка стабільності на валютному ринку, в основному, відбувається за рахунок міжнародної фінансової допомоги. Так, 27.02.2023 надійшов 1-ий транш допомоги від США у розмірі \$1,25 млрд із запланованих на 2023 р. \$9,9 млрд. Також у 2023 р. для фінансування дефіциту держбюджету (це \$ 38 млрд) планується залучити EUR 18 млрд від ЄС. Нацбанк, Мінфін та ін. органи працюють над укладанням фінансової програми за підтримки МВФ для повного покриття дефіциту у 2023 р.

Однак, на цьому фоні досить парадоксально виглядає той факт, що фактично близько 1/4 необхідних коштів для фінансування держбюджету в банківській системі є. І ці 400 млрд грн, що належать банкам, знаходяться на коррахунках та в депозитних сертифікатах НБУ. Коротко логіка банків представлена на рис.3.2.

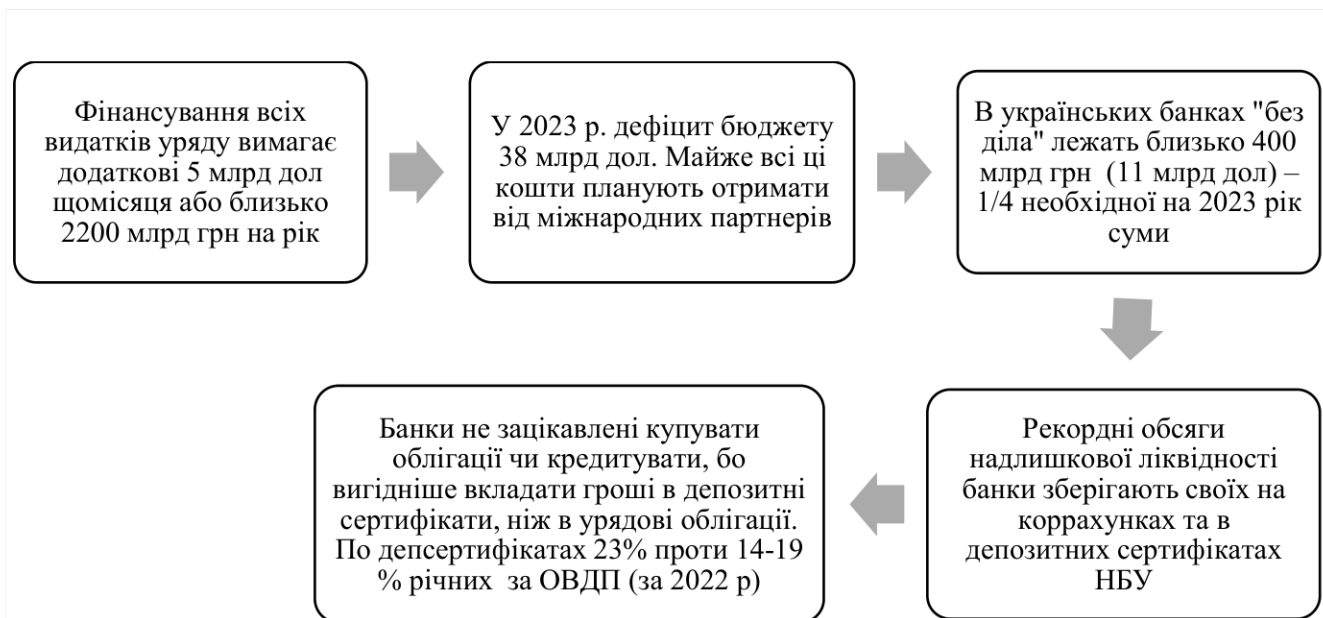

Рисунок 3.2 – Причина зберігання банками 400 млрд грн в депозитних сертифікатах та на коррахунках, (систематизовано за [40])

Незважаючи на це, НБУ не збирається зменшувати ставку за депозитними сертифікатами (значить, і облікову ставку), оскільки нинішні 23% за депозитними сертифікатами врешті мотивують банки вкладати в них, а значить таким чином НБУ, стерилізуючи гроші, гальмує зростання цін.

З іншого боку, Мінфін не готовий підвищувати проценти за ОВДП, щоб вони створили конкуренцію депозитним сертифікатам. Хоча у уряду є зобов'язання за Меморандумом МВФ щодо підняття дохідності за ОВДП до ринкової.

Більш того, 23% річних на початку війни і 16% з вересня 2023 р за депсертифікатами – значне джерело доходів банків. Із плином війни частка

непрацюючих кредитів може значно зростати, що вимагатиме докапіталізації. І джерелом капіталу можуть стати доходи від депсертифікатів.

Проведений аналіз на основі даних НБУ [40] показав, що банківська ліквідність продовжує зростати останнім часом, і основними чинниками її зростання виступали збільшення витрат з Єдиного казначейського рахунку Уряду та скорочення обсягу готівкової гривні поза банками. Це частково компенсувалося чистим продажем Нацбанком інвалюти банкам.

Надлишок ліквідності має наслідком низький попит банків на кредити рефінансування та утримання ринкових ставок на рівні нижньої межі ставок за операціями НБУ. І з 07.04.2023 Нацбанк запровадив 3-місячний депозитний сертифікат під фіксовану ставку на рівні облікової ставки та знизив ставки за депозитним сертифікатом овернайт до 16%.

Динаміка залучених коштів шляхом розміщення депозитних сертифікатів в 2023р. представлена на рис. 3.3.

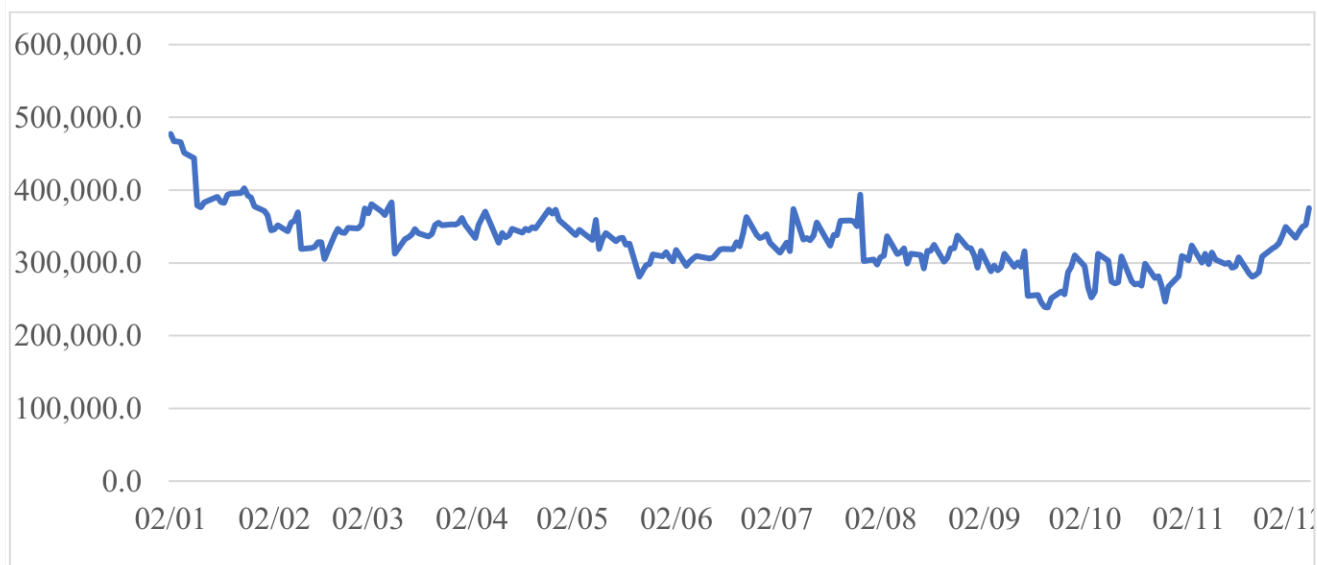

Рисунок 3.3 – Динаміка залучених коштів НБУ шляхом розміщення ДС за 2023 рік [78]

Банки зможуть розміщувати кошти в таких 3-міс. ДС, зважаючи на обсяги сформованих ними портфелів депозитів населення у гривні з початковим терміном розміщення від 3 місяців, а також від успішності нарощення таких портфелів.

В той же час, найбільші банки користуються неконкурентними перевагами отримання ліквідності, і гривневі ставки непривабливі для їх вкладників, зважаючи на значну інфляцію. Тому переважно кошти населення знаходяться на поточних рахунках, що генерує додаткові ризики для макрофінансової стабільності.

Крім того, з 11.05.2023 р. встановлені пільгові нормативи формування банками обов'язкових резервів за строковими коштами на рахунках фізичних осіб у національній (0%) та іноземних (10%). Вони поширюватимуться лише на депозити строковістю від 3 міс. Це має знизити ризики для валютного ринку та міжнародних резервів.

Фактор валютного ризику буде залишатися значним протягом усієї війни, але Нацбанком прийнято рішення тримати до кінця війни фіксований курс (який може фіксуватися на різних нових рівнях). Тому при управлінні ліквідністю значна увага має приділятися впливу валютного ризику.

Інші фактори / ризики є менш значимими на даному етапі. Хоча ігнорувати, безумовно, їх не можна.

3.2 Оцінка впливу бізнес-моделі банку на ризик ліквідності на прикладі АТ «АЙБОКС БАНК»

АТ «АЙБОКС БАНК» був обраний для дослідження з кількох причин, серед яких: порушення економічних нормативів, значні обсяги нетипової для банків діяльності, і врешті – тісне співробітництво із величезною мережею Айбоксів та прийняття Нацбанком рішення про його ліквідацію.

АТ «АЙБОКС БАНК» був банком з приватним вітчизняним капіталом. Назви, які мав банк: АБ «Авторитет» (з 24.12.1993); ВАТ «Агрокомбанк» (з 20.05.2002); ПАТ «Агрокомбанк» (з 06.05.2010); ПАТ «Айбокс Банк» (з 24.03.2016); АТ «АЙБОКС БАНК» (з 23.05.2018 по момент прийняття рішення

про ліквідацію 07.03.2023). З Відомостей про остаточних ключових учасників (дані банківського нагляду на веб-сторінці НБУ): у структурі власності станом на 31.01.2023 два акціонери - Дробот В.І. (пряма участь 73,927897%) та Шевцова А. В. (пряма участь 24,98%). Дробот В.І. та Шевцова А.В. є власниками та бенефіціарами наступних компаній (за даними Opendatabot) – рис. 3.4.

Дробот Володимир Іванович

- Власник у 12 компаніях: ТОВ "ЕНВІЛ", ТОВ "МАКАРІВ - ІНВЕСТ", ТОВ "КОМПАНІЯ АЕК", МБФ "СЛАВУТИЧ", ТОВ "ОЗДОРОВЧИЙ ЦЕНТР -"СОСНОВИЙ КРАЙ", ТОВ "ГРІН АПЕКС", ТОВ "ЖИТЛОСЕРВІС ПЛЮС", ТОВ "БУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ "МІСЬКБУДІНВЕСТ", ГО "ПУЩА-1", ТОВ "КОРВЕТ-ЦЕНТР", ТОВ "АЕК ІНЖИНІРИНГ", ТОВ "АЕК-КЛІМАТ".
- Бенефіціар у 10 компаніях: ТОВ "ЕНВІЛ", ТОВ "МАКАРІВ - ІНВЕСТ", ТОВ "ГРІН АПЕКС", ТОВ "ОЗДОРОВЧИЙ ЦЕНТР -"СОСНОВИЙ КРАЙ", ТОВ "ЖИТЛОСЕРВІС ПЛЮС". ТОВ "БУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ "МІСЬКБУДІНВЕСТ", ТОВ "БМУ-5", АТ "АЙБОКС БАНК", ТОВ "КОРВЕТ-ЦЕНТР", ТОВ "АЕК ІНЖИНІРИНГ".

Шевцова Альона Володимирівна

- Директор: ТОВ "ЛЕО ПАРТНЕРС" та ТОВ "ФК ЛЕО".
- Минулий директор: ТОВ "ЛЕОГЕЙМИНГ", ТОВ "ІФК ЛТД", ТОВ "АЙГЕЙМ".
- Власник: ТОВ "ФК ЛЕО", АТ "ЗНВКІФ "ЛЕО ІНВЕСТ ГРУП", ТОВ "ЛЕО ПАРТНЕРС", БО "БФ ЛЕО ФАУНДЕЙШЕН", ТОВ "ТАС ЛІНК", ТОВ "ЛБК2019".
- Бенефіціар: ТОВ "ФК ЛЕО", АТ "ЗНВКІФ "ЛЕО ІНВЕСТ ГРУП", ТОВ "ЛЕО ПАРТНЕРС", ТОВ "ЛБК2019"

Рисунок 3.4 – Дані Opendatabot про власність ключових власників АТ «АЙБОКС БАНК» станом на 01.02.2023 р. [41,90,91]

Компанії Дробота В. І. переважно належать до будівельної та суміжної сфер. Шевцова (Дегрік) А. В. є CEO fintech компанії LeoGaming, головою Міжнародної платіжної системи LEO (яка є системоутворюючою для України), а також була Головою Наглядової ради АТ «АЙБОКС БАНК» на момент ліквідації банку. Шевцова А.В. більше 10 років розвиває напрямок платіжних систем та український fintech.

Банк був учасником платіжних систем: VISA, MASTERCARD, НПС «ПРОСТІР». Однак, більш важливим є факт, що банк у українців асоціювався із впізнаваною мережею айбоксів. Іноді в окремих населених пунктах (і таких багато!) відповідні фінансові послуги можна було отримати тільки за допомогою

айбоксів. Через термінали «Ibox» здійснювалися численні безкомісійні платежі і поповнення (monobank та ін.). Виручку з «Ibox» приймав АТ «АЙБОКС БАНК».

Нацбанк у своєму рішенні щодо ліквідації вказав таку причину, як систематичне порушення вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ. А саме - банк неналежно здійснював посилені заходи належної перевірки щодо високоризикових клієнтів (які здійснювали діяльність з проведення турнірів зі спортивного покеру) та неналежно впроваджував внутрішні документи з питань ПВК/ФТ та оцінював притаманні ризики.

У минулому НБУ вже застосовував більш м'які заходи впливу до банку за порушення вимог ПВК/ФТ [40]. Більш того, відповідно до Висновків за результатами Звіту Ради АТ «АЙБОКС БАНК» за 2021 р., затверджених рішенням річних Загальних зборів акціонерів від 28.02.2022 р., Раді банку рекомендувалося посилити контроль за усуненням недоліків у сфері ПВК/ФТ, та не допускати їх в подальшій діяльності, здійснити пошук та призначення відповідальної особи за здійснення фінансового моніторингу [41].

До 30.04.2021 р., коли Раду банку очолила Шевцова А., банк мав більш ніж невисокі фінансові результати: активи менше 750 млн.грн (малий банк), депозити фізичних осіб – близько 150 млн. грн (що менше ніж 0,5% всіх депозитів системи), прибуток не більше 0,5 млн.грн, кількість підрозділів – близько 40, (рис.В.1, табл. В.1, В.2). Всупереч забороні про суміщення посад [45], Шевцова А. була CEO LeoGaming та платіжної організації системи LEO.

І вже за 2021 р. банк отримав чистий прибуток у 480,2 млн грн, що стало одним з найкращих показників серед банків з приватним капіталом. У 2021 р. дивіденди не виплачувались. Банк позиціонувався як високотехнологічний банк з відповідною стратегією: ще у 2021р. випустив нові карткові продукти (у т.ч. разом з Moneyveo створено продукт та картку Veocard); у спільно з Visa запустив безконтактні платежі Google Pay, Apple Pay, Garmin Pay. На початку 2022 р. став першим банком в історії країни, що отримав ліцензію КРАІЛ на ведення діяльності у сфері грального бізнесу. Водночас, банк стає фігурантом поки що журналістських розслідувань як причетний до ризикових операцій на 3,5 млрд.

грн на користь створених у 2022 р. і пов'язаних між собою семи операторів турнірів спортивного покеру й кіберспорту.

Останній місяць (лютий 2023 р.) перед ліквідацією банку його ключові показники були такими:

- статутний капітал був 759,34 млн грн (середнє для банків з приватним капіталом 718,5 млн. грн), що склало 48,8% у ВК. Майже таку ж суму складав і нерозподілений прибуток: 726 млн грн або 46,7% ВК. Відповідно резервні фонди, резерви переоцінки та інші складові капіталу разом менше 5%. Частка ВК у пасивах – 24,9%, що відповідає середньому показникові по БзПК (24,4%). У 2021р. та 2022 р. зростання статутного капіталу відбувалося шляхом прийняття Загальними зборами акціонерів рішень про збільшення існуючої номінальної вартості акцій за рахунок спрямування до статутного капіталу частини нерозподіленого прибутку. Так, 21.05.21 р. спрямовано до статутного капіталу нерозподіленого прибутку за 2020 рік в сумі 81,36 млн грн (до 281,36 млн грн) , а 28.02.2022 – на 477,98 млн грн прибутку 2020-2021 рр. (до 759,34 млн грн); банк мав зобов'язань на 4701 млн грн, основу яких складали кошти клієнтів 3226 млн грн (69% зобов'язань) та «Інші фінансові зобов'язання» 1269 млн грн (27% зобов'язань). Коштів, отриманих від НБУ, боргових цінних паперів, субординованого боргу - 0. У коштах клієнтів складова «Кошти фізосіб» - 14% (що є одним з найменших показників для БзПК). При чому, 60% цієї суми – кошти на вимогу, інші 40%- строкові. Тобто строкових дорогих коштів від фізосіб набагато менше середнього рівня для БзПК. Більш того, частка всіх коштів на вимогу клієнтів (разом з юридичними особами) – складала 94% всієї суми коштів клієнтів або 2/3 зобов'язань. Щодо складової «Інші фінансові зобов'язання» інформації у відкритих джерелах знайти не можна станом на лютий 2023 р., оскільки річний звіт з відповідною приміткою за 2022 р. банк, зрозуміло, не сформував. То будемо керуватися тільки показниками з оборотно-сальдового балансу та даними за III кв. 2022. Так, за вказаний квартал банк показав зростання «Кредиторської заборгованості за платежами/переказами клієнтів» на 200 тис грн.

На початку 2023 р. кошти на вимогу як фізичних, так і юридичних осіб не зазнали змін. А от тільки за січень 2023 р. банк показав кредитові обороти за статтею «Кошти клієнтів за недіючими рахунками – рах. 2903» на 297 млн грн, переважно в інвалюті. Також сальдо на рах. 2909 «Інша кредиторська заборгованість за операціями з клієнтами банку» склало 684 млн грн. та на транзитному рах. 2924 (за операціями з використанням платіжних карток) – 245 млн грн. Разом по цих трьох рахунках це практично вся сума інших фінансових зобов'язань (1226 млн грн) [41,90,91].

Загалом зобов'язання зросли на 414 млн грн тільки за січень 2023 р. Активи банку за січень 2023 р. мали такий стан та зміни: їх сума станом на початок лютого 2023р. склала 6 257 млн грн у чистому вигляді та 6 386 млн грн – загальні. Тобто серед 47 БзПК - АТ «АЙБОКС БАНК» займав 17 місце. 86,2% активів – в нацвалюті, тобто валютний ризик мінімальний (середнє значення для БзПК – 77%). Структура активів цього банку є абсолютно нетиповою. Так, 30% активів займали грошові кошти та їх еквіваленти на суму 1875 млн грн (тобто банкноти і монети в касі банку та в касі відділень банку). Це найбільший показник по всій банківській системі, а не тільки для БзПК (при середньому у 9% для БзПК). Більш того: ця сума за січень 2023р. зросла на 491 млн грн.

Інші суттєві зміни: для коррахунку в НБУ кредитові обороти перевищували дебетові на 511 млн грн, тобто відбулося зменшення залишків всього до 10,7 млн грн; також банк активно зменшував залишки за статтею «ОВДП, що рефінансуються НБУ». За січень 2023 р. на 315 млн грн, до суми 154 млн грн.

У активах частка ОВДП склала менша 2,5%, що набагато менше середнього рівня у 16% для БзПК;

- сальдо по депозитних сертифікатах НБУ зросло на 2500 млн. грн до суми 2800 млн грн. І це за січень 2023 р., тобто напередодні прийняттям рішення Нацбанком про ліквідацію банку. Частка цінних паперів, що рефінансуються НБУ, - майже 45%, що трохи більше середнього показника для БзПК у 43 %;

- кредити та заборгованість клієнтів станом на лютий 2023р. складала 482 тис грн., з них 477 тис грн – юридичних осіб. Це 7.7% у сумі чистих активів, що є

одним з найнижчих показників серед банків (максимальний рівень для БзПК – 60%, середній – 26%). Резерви під знецінення кредитів були 17% їх загальної суми. Кредити надаються клієнтам, що мають такі види економічної діяльності: «Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води» - близько 30%, «Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг» - 18%; «Торгівля» – 27% загальної суми кредитів; - інші складові активів мають незначну питому вагу: основні засоби – 2.4%; інші фінансові активи – 4.5%, інші активи – 5.3% чистих активів.

Отже, банк мав абсолютну нетипову структуру активів для банківської діяльності. Нетиповою була і структура доходів банку (за даними оборотно-сальдового балансу). Так, із 477 млн грн отриманого за січень доходу на комісійні доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів прийшлося 400 млн грн (84%). Ще 29 млн грн склав результат від операцій купівлі-продажу іноземної валюти та банківських металів (6%) та 28 млн грн (6%) - процентні доходи за депозитними сертифікатами НБУ. Разом ці три напрями склали 96% загальної суми доходів. Тобто на доходи від кредитного обслуговування клієнтів та всі інші напрями прийшлося 4%.

Витрати за цей же місяць були 350 млн грн. В тому числі: комісійні витрати на розрахунково-касове обслуговування – 152 млн грн, інші комісійні – 24 млн грн, податок на прибуток - 50 млн грн, спонсорство та добродійність – 32 млн грн, витрати з оплати праці та відповідні податки – 26 млн грн, інші операційні витрати (рах. 7399) – 34 млн грн, амортизація – 6 млн грн. Тобто нетиповими була й структура витрат – більше половини склали комісійні.

В звітності банк виділяє такі сегменти діяльності: послуги банкам; послуги корпоративним клієнтам; послуги фізичним особам; інвестиційна банківська діяльність; інші сегменти та операції. У 2021 р. та 2022 р. найбільшим (за активами та зобов'язаннями) та прибутковим був сегмент корпоративного банківського обслуговування. Його прибуток вдвічі перевищував загальну суму прибутку банку, в той час як інші сегменти були малоприбутковими або навіть збитковими.

Сегмент «інші сегменти та операції», до якого Банк відносить операції, які не були включені до жодного з попередніх сегментів, має важливе значення для Банку в цілому (забезпечує діяльність інших сегментів) й інформація про нього є суттєвою.

На рис. В.2 Додатку В представлена динаміка економічних нормативів для АТ «АЙБОКС БАНК». Так, регулятивний капітал Н1 мав тенденцію до стрімкого зростання, починаючи з другої половини 2020 р. і досяг рівня у 1356 млн грн. Незначне падіння відбулося влітку 2022 р., але потім Н1 знову зростав. Н2, Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, напередодні початку війни сягав 93% при нормативі $\geq 10\%$. Станом на лютий 2023 р. – це 76%. Н3, або норматив достатності основного капіталу, сягав навіть 53% при нормі $\geq 7\%$, однак нижче 17% на момент початку війни не був. Тобто нормативи капіталу банк значно перевиконував.

До вересня 2019 р. банки мали виконувати Н4 та Н5 – відповідно це норматив миттєвої ліквідності ($\geq 20\%$) та норматив поточної ліквідності ($\geq 40\%$). АТ «АЙБОКС БАНК» мав значні перевищення встановлених норм. Н6, норматив короткострокової ліквідності банки повинні були тримати на рівні $\geq 60\%$ (такі вимоги були до початку війни). АТ «АЙБОКС БАНК» мав Н6 на рівні 75-128%. Тобто нормативи ліквідності за старими підходами банк виконував.

Нормативи кредитного ризику були у банку такими:

- Н7, на одного контрагента, банк тримав на рівні 13-23% при вимогах $\leq 25\%$;
- Н8, великих кредитних ризиків, не більше 1 РК при вимогах $\leq 8\text{ РК}$;
- Н9, за операціями з пов'язаними особами, за майже п'ятирічний період стрімко зменшився з 48% до 0,02% при вимогах $\leq 25\%$.

Тобто серед нормативів кредитного ризику порушення були тільки для Н9 майже 5 років тому, що характеризувало тоді банк як кишеньковий. Материнської компанії, асоційованих чи дочірніх компаній банк не має. Нормативи інвестування знаходилися майже на нульовому рівні при вимогах для Н11, окремо за кожною установою, $\leq 15\%$ та для Н12, для загальної суми інвестування \leq

60 %. Для валютного ризику з осені 2022 р. відбулося стрімке зростання ЛІЗ-1, нормативу ризику загальної довгої відкритої валютної позиції, з 1 до 4% при нормативі у 5%. Довга відкрита позиція – це якщо обсяг вимог за купленою валютою перевищує обсяг зобов'язань. Значення ЛІЗ-2 (норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції) практично на нулі.

Як вже вище зазначалося, з лютого 2019 р. банки почали розраховувати LCR - норматив коефіцієнта покриття ліквідністю. Так, LCR_{вв} (за всіма валютами) та LCR_{ів} (в іноземній валюті) відповідно коливалися у період із початку війни в межах 280-730% та 69-216% при нормативних вимогах більше 100%. LCR_{вв} станом на 01.06.2022 сягнуло максимуму у 730%, а потім відбулося стрімке падіння до 280%, що все одно набагато вище вимог НБУ. А LCR_{ів} не виконувався станом на 01.06.22, 01.07.22, 01.08.22, 01.09.22, тобто 4 місяці поспіль.

Для нормативу коефіцієнта чистого стабільного фінансування NSFR, який банки почали розкривати з 01.04.2021 і вимоги до якого $\geq 90\%$, порушень не було, він набагато перевищував норму. Отже, певні проблеми з ліквідністю спостерігалися в АТ «АЙБОКС БАНК». Із річного аудиторського звіту за 2021 р. (за 2022р. немає звіту) маємо наступну інформацію про управління ризиком ліквідності АТ «АЙБОКС БАНК»:

- банк на періодичній основі формує статзвітність у файлі А7Х «Дані про структуру активів та зобов'язань за строками», інформація з якого використовується для розрахунку нормативів ліквідності. Звіт за 2020 р. складений незалежним аудитором Аудиторською фірмою «АКТИВ-АУДИТ», за 2021р. - ТОВ «Аудиторська фірма «Інтер-аудит Кроу». Під час обох аудитів не виявлено нічого, що могло б свідчити про недостовірність даних показників статзвітності А7Х, які не є складовою частиною комплексу річної фінансової звітності;
- всі активи банку поділяються за рівнем ліквідності, а найбільш ліквідна їх частина – грошові кошти та їх еквіваленти зазначені на рис. 3.5.

Грошові кошти - це високоліквідні активи, яким притаманний незначний ризик зміни вартості

- готівкові кошти, кошти розміщені на кореспондентських рахунках, депозити та кредити овернайт у банках, кошти в Нацбанку (крім обов'язкових резервів)

Еквіваленти грошових коштів

- депозитні сертифікати, емітовані Нацбанком.

Рисунок 3.5 – Структура грошових коштів та їх еквівалентів [41]

АТ «АЙБОКС БАНК»

На початок 2022 р. в банку відсутні грошові кошти та їх еквіваленти, для яких установлені обмеження щодо їх використання. Банк дотримувався вимог щодо формування обов'язкових резервів. А от у 2021 р. були рішення нагляду Нацбанку щодо обмеження окремих видів діяльності, а саме діяли обмеження: із залучення у вклади/депозити шляхом укладання нових договорів; із залучення страхових вкладів /депозитів від підприємств з державною та комунальною формами власності; на операції із надання кредитів; на операції з дострокового повернення вкладів/депозитів пов'язаним із банком особам; деякі інші. З 01.01.2022 р. обмеження були зняті.

Банк управляв ліквідністю на постійній основі, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання зобов'язань з урахуванням їх обсягів, строковості й валюти платежів, формував оптимальну структуру активів із збільшенням частки високоякісних активів для виконання правомірних вимог вкладників, кредиторів, забезпечував потрібне співвідношення між власними та залученими коштами. Виконання нормативних значень щодо ліквідності свідчило про здатність АТ «АЙБОКС БАНК» забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань. Протягом 2021 р. АТ «АЙБОКС БАНК» переглянув План фінансування в кризових ситуаціях та План відновлення діяльності, задачі яких зазначені на рис. 3.6.

Для Плану відновлення використовуються наступні основні три сценарії, що розглядалися банком (рис.3.7):

- для загальноринкового стрес-сценарію;
- для властивого для Банку (специфічного) сценарію;

– для комбінованого (найбільш жорсткого) сценарію.

Також банком був розроблений стрес-сценарій впливу політичного ризику, зважаючи на врахування наступних подій (рис.3.8): подія № 1 Відтоки валютних коштів до запитання юридичних та фізичних осіб; подія № 2 Відтоки депозитів юридичних та фізичних осіб у всіх валютах; подія № 3 Відтоки коштів в гривні юридичних та фізичних осіб. Ризик ліквідності банком оцінюється у складі комплексної оцінки таких суттєвих ризиків (рис.3.9).

План фінансування в кризових ситуаціях АТ «АЙБОКС БАНК»:

- є складовою частиною системи управління ліквідністю у банку,
- визначає порядок дій керівництва банку, відповідальних колегіальних органів та працівників банку в умовах різних видів стресового середовища банку,
- є елементом планування банком заходів щодо забезпечення безперервності діяльності.

Мета Плану фінансування в кризових ситуаціях АТ «АЙБОКС БАНК»:

- не допустити/запобігти факторам зниження ліквідності в банку, шляхом застосування контрольних дій, а у разі, настання/прояву факторів, які впливають на стан ліквідності, вчасно ідентифікувати кризу ліквідності;
- встановлення чіткого переліку заходів, що мають здійснюватися кожним з підрозділів, які є відповідальними за управління ризиком ліквідності, залежно від типу та рівня складності виявленої кризи ліквідності;
- встановлення порядку комунікації між працівниками Банку та учасниками ринку, що має забезпечити вчасне, чітке та послідовне інформування стосовно причин виникнення кризи ліквідності та заходів Банку, що здійснюються з метою її подолання.

Планом фінансування в кризових ситуаціях визначений перелік індикаторів раннього реагування як для специфічної кризи ліквідності, так і для загальної ринкової кризи.

План відновлення діяльності в АТ «АЙБОКС БАНК»

розроблений з урахуванням здійсненого стрес-тестування відповідно до вимог р. V Постанови НБУ №95 із застосуванням, окрім загальноринкового та специфічного сценарію, комбінованого (найбільш жорсткого) стрес-сценарію, який передбачає виникнення внутрішньої кризи банку на тлі загальної кризи в банківській системі. Стрес-сценарії дають можливість оцінити вплив негативних подій на фінансову стійкість банку.

Рисунок 3.6 – План фінансування в кризових ситуаціях та План відновлення діяльності АТ «АЙБОКС БАНК» [41,90,91]

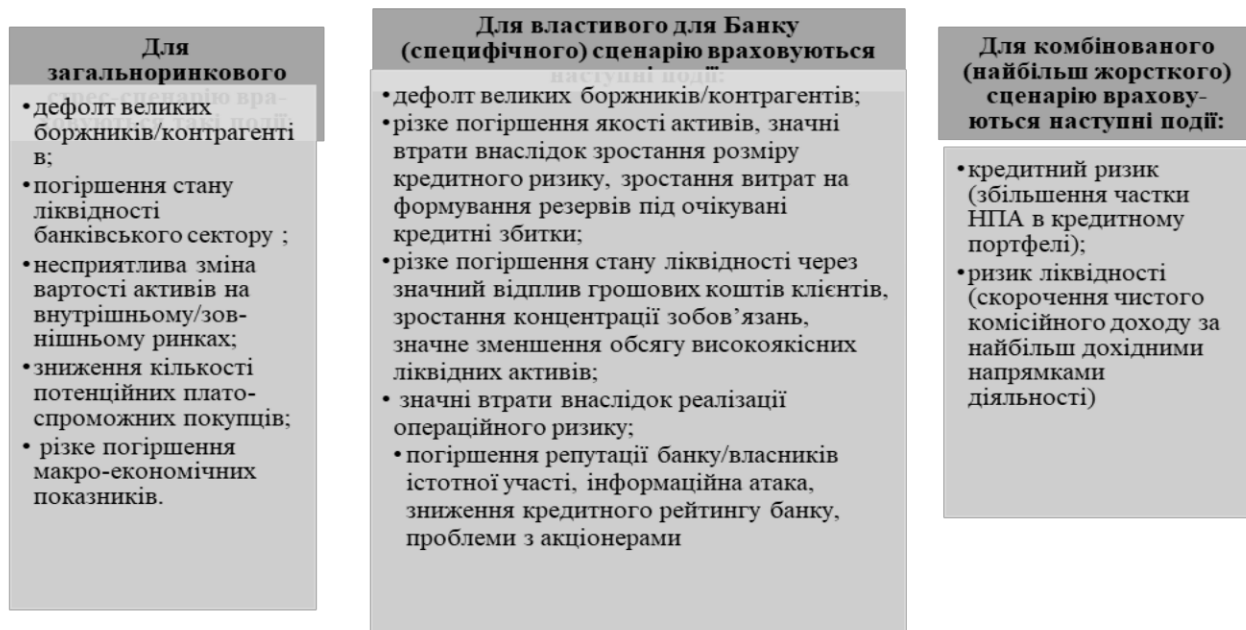

Рисунок 3.7 – Події для врахування трьох сценаріїв Плану відновлення діяльності АТ «АЙБОКС БАНК», сформовано автором за [41]

Сутність управління РЛ полягає у балансуванні активів і зобов'язань банку за сумами і строками до погашення (у мінімальному розриві між активами та зобов'язаннями в межах конкретних строків, для чого використовуються певні принципи та способи.

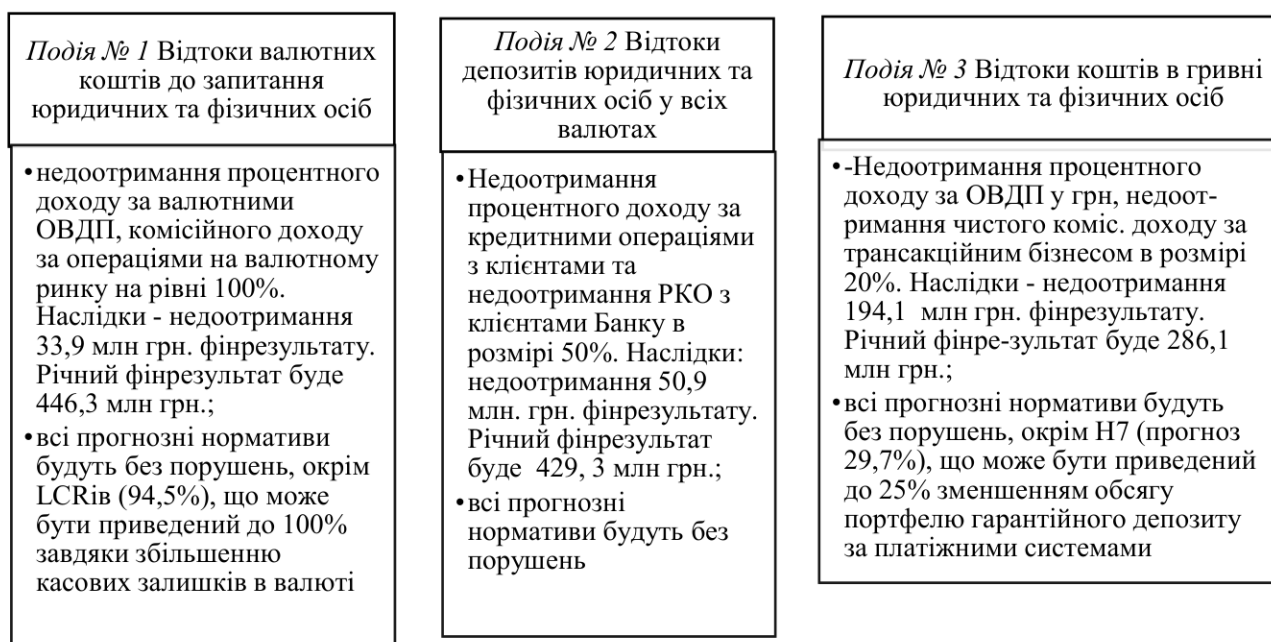

Рисунок 3.8 – Види подій для стрес-сценарію впливу політичного ризику та їх вплив на фінансовий результат та нормативи АТ «АЙБОКС БАНК [41]

Сутність управління РЛ полягає у балансуванні активів і зобов'язань банку за сумами і строками до погашення (у мінімальному розриві між активами та зобов'язаннями в межах конкретних строків, для чого використовуються певні принципи та способи (рис. 3.10).

Розрахунок GAP-розривів (між активами і пасивами в часових інтервалах) є основним методом для оцінки та контролю ризику ліквідності, що здійснюється щомісячно в цілому та по видах валют.

Основні методи управління ліквідністю АТ «АЙБОКС БАНК» направлені переважно на управління активами (рис. 3.11).

Найбільш суттєві ризики:

Суб'єкти управління ризиками:

Рада Банку

Правління Банку та його комітети:

- Кредитний комітет;
- Комітет по управлінню активами та пасивами;
- Тендерний комітет;
- Тарифний комітет;
- Комітет з інформаційної безпеки та операційного ризику;
- Комітет з питань управління непрацюючими активами.

Служба внутрішнього аудиту (третя лінія захисту)

Головний ризик – менеджер (CRO) та управління аналізу та контролю за ризиками (друга лінія захисту);

Головний комплаєнс – менеджер (CCO) та управління комплаєнс та внутрішнього контролю (друга лінія захисту);

Бізнес – підрозділи та підрозділи підтримки (перша лінія захисту)

Рисунок 3.9 – Найбільш суттєві ризики АТ «АЙБОКС БАНК» та суб'єкти управління ними, сформовано автором за (сформовано автором за [41])

Управління ризиком ліквідності – це здійснення процесу врівноваження активів і зобов'язань банку за сумами і строками до погашення з урахуванням аспектів ризику ліквідності ринку та управління балансовим ризиком ліквідності.

Метою політики управління ризиками є:

- ідентифікація,
- моніторинг,
- аналіз,
- управління ризиками, з якими стикається банк.

Система управління ризиками передбачає зважену політику щодо визначення допустимого рівня ризиків, апетиту до ризиків, встановлених лімітів на ризики та, здійснення постійного моніторингу їх дотримання, впровадження засобів контролю.

Ризик ліквідності виникає при загальному фінансуванні діяльності та при управлінні позиціями.

Він передбачає як ризик неможливості фінансування активів у належний строк і за належними ставками, так і ризик неможливості ліквідації активу за прийнятною ціною та у належний строк, а також ризик невиконання банком своїх зобов'язань за виплатами при настанні строку їх погашення у звичайних або непередбачених умовах.

Мета управління ліквідністю:

- це забезпечення спроможності банку своєчасно і повною мірою виконувати свої грошові та інші зобов'язання, що впливають з угод з використанням фінансових інструментів.

У процесі управління ліквідністю банк керується наступними основними принципами:

- управління ліквідністю здійснюється щоденно та безперервно;
- при прийнятті рішень банк вирішує конфлікт між ліквідністю і прибутковістю на користь ліквідності;
- кожна угода, що впливає на стан ліквідності, повинна бути прийнята до уваги з врахуванням ризику ліквідності.

Управління ліквідністю банком здійснюється трьома способами:

- шляхом управління активами;
- шляхом управління пасивами;
- шляхом поєднання вищевказаних способів.

Основний інструмент управління ліквідністю - прогнозування потоків грошових коштів. З метою оперативного управління ліквідністю складається поточний прогноз за платежами банку та клієнтів, що складений з урахуванням ступеню їх вірогідності та внесений у програму управління операційною ліквідністю.

Рисунок 3.10 – Сутність, мета, принципи, способи та інструмент управління ліквідністю АТ «АЙБОКС БАНК», (авторська розробка)

Отримана оцінка порівнюється із внутрішньобанківськими встановленими нормативними значеннями. А на щоденній основі АТ «АЙБОКС БАНК» здійснюється контроль за дотриманням LCR_{вв}, LCR_{ів} та NSFR. Також, крім цих лімітів, банк має дотримуватися вимог щодо формування обов'язкових резервів коштів на коррахунку.

метод фондового пулу

- полягає у визначенні частки первинних та вторинних активів для забезпечення ліквідності. *До первинних активів* належать активи, що можуть бути негайно реалізовані для задоволення кредиторів і вкладників банку (каса, платіжні документи на інкасо, кошти на кореспондентських рахунках). *До вторинних активів* належать ліквідні цінних папери та у деяких випадках – кошти на позичкових рахунках. Після визначення обсягу первинних та вторинних активів банк із залишкової суми може надавати кредити, а в останню чергу при розміщенні коштів визначається склад портфеля цінних паперів.

метод розподілу активів

- при якому враховується залежність ліквідних активів від джерел залучених банком коштів і встановлюється співвідношення між відповідними видами активів і пасивів.

метод управління кредитною позицією

- полягає у визначенні кредитної позиції, тобто обсягу грошових коштів, які банк одержить у короткостроковому періоді, якщо не відновлюватиме короткострокові кредити

Спосіб управління активами	Спосіб управління пасивами
<ul style="list-style-type: none"> • полягає у створенні диверсифікованого портфеля активів із різним показником ліквідності, до якого обов'язково повинні входити високоліквідні активи (казначейські зобов'язання, ліквідні цінні папери, короткострокові міжбанківські кредити) 	<ul style="list-style-type: none"> • полягає у створенні диверсифікованого портфеля зобов'язань за джерелами, інструментами та строками запозичень, достатнього для покриття очікуваного попиту на ліквідні кошти. Основними джерелами таких позик є: депозити юридичних та фізичних осіб, залишки на поточних рахунках клієнтів, міжбанківські кредити та депозити, короткострокові позики в Нацбанку, цінні папери, що емітовані банком. Потенційний ризик у цьому випадку може виникати, коли Банк вимушений буде „переплачувати” за кошти, або коли кошти будуть недоступними на ринку. При залученні коштів треба враховувати: обов'язкові резерви, витрати на обслуговування зобов'язань та маркетингових зусиль по створенню нових продуктів, процентні витрати.

Рисунок 3.11 – Основні методи та способи управління ліквідністю
(авторська розробка)

Аналіз фінансових активів та зобов'язань за строками погашення на основі даних річного звіту АТ «АЙБОКС БАНК» за 2021 рік показав: банк виділяє наступні строки: на вимогу та менше 1 міс; від 1 до 3 міс.; від 3 до 12 міс.; від 12 міс. до 5 років; понад 5 років; на кінець 2020 р. чистий розрив в межах строку «на вимогу та менше 1 міс» був позитивним (493,6 млн грн), а станом на кінець 2021р. – вже від'ємним -431,8 млн грн.

На терміні «від 1 до 3 міс.» ситуація протилежна: від'ємне значення - 150,3 млн грн змінилося на позитивне 393,6 млн грн. І якщо на інших термінах активи та пасиви були більш-менш збалансовані станом на кінець 2020р., то на кінець 2021р. на всіх термінах від 3 міс. були позитивні розриви. Сукупний розрив ліквідності станом на кінець 2020 р. та на кінець 2021 р. був позитивним.

Таким чином, обраний для аналізу АТ «АЙБОКС БАНК» мав специфічну, абсолютно нетипову для банків бізнес-модель (незважаючи на те, що у звіті за 2021р. незалежний аудитор ще вказував модель універсального банку).

В частині управління ліквідністю практично не мав проблем, в тому числі з-за особливостей бізнес-моделі, з-за майже відсутності кредитного ризику, характерного для традиційної банківської діяльності. Більш того, кошти фізичних осіб у зобов'язаннях банку були мінімальними, що також зменшувало ризики для ліквідності. Водночас, банк мав значний притік готівки з мережі «айбоксів» по всій Україні, що також практично унеможливило наявність проблем із нею. Вільні кошти останніми місяцями банк активно вкладав в депозитні сертифікати, що згодом могло б принести йому до $2500 * 23\% = 575$ млн грн доходів на рік, що тільки посилювало б його і так досить прибуткові позиції. Тобто нетипова для банків бізнес-модель, з одного боку, захищала банк від ризиків ліквідності, а з іншого – стала причиною його проблем в частині фінансового моніторингу, а згодом і ліквідації.

3.3 Перспективні напрямки розвитку управління ліквідністю в банках України

В умовах війни, навіть заважаючи на те, що управлінський персонал банку зосереджував увагу на підтримці стабільності діяльності, наскільки це можливо за існуючих обставин та наявної інформації, не виключена можливість виникнення зовнішніх факторів, які можуть мати негативний вплив на стабільність банківської системи в цілому, а відтак і конкретний банк, і характер та наслідки яких на поточний час визначити неможливо.

Найбільшою загрозою для банківського сектору залишається реалізація кредитного ризику. Прогноз НБУ: банки втратять $\geq 20\%$ працюючого кредитного портфеля [35], і ці втрати знизять капітал банків. Кредитний ризик «перетікатиме» у РЛ. Валютні ризики, особливо зважаючи на можливість припинення західної допомоги, залишаються на виключно суттєвому рівні. Крім того, загальноекономічні, політичні, інші ризики з продовженням війни тільки накопичуються. Це вже вплинуло на погіршення кредитного рейтингу України. Так, на момент проведення нашого дослідження агенція Fitch трохи підвищила рейтинг з RD (фактично, дефолтного) до CC, без присвоєння прогнозу (рис.3.12).

RATING HISTORY								
LONG TERM ISSUER DEFAULT RATING	SHORT TERM ISSUER DEFAULT RATING	COUNTRY CEILING		LOCAL CURRENCY SHORT TERM ISSUER DEFAULT RATING	LOCAL CURRENCY LONG TERM ISSUER DEFAULT RATING	NATIONAL LONG TERM RATING		
DATE: 20-Jan-2023	17-Aug-2022	12-Aug-2022	22-Jul-2022	15-Jul-2022	25-Feb-2022	04-Feb-2022	06-Aug-2021	
RATING: CC	CC	RD	C	CCC	CCC	B ⁺	B ⁺	
ACTION: Affirmed	Upgrade	Downgrade	Downgrade	Under Criteria Observation	Downgrade	Affirmed	Affirmed	

Рисунок 3.12 – Динаміка рейтингу України за методологією агенції Fitch [889,92]

Серед європейських країн тільки рейтинги України (CC) і Білорусі (RD) мають такі рівні, за якими агенція Fitch не присвоїла прогноз. Наразі 7 держав мають негативний прогноз у Європі, в т.ч. Чехія (AA-), Естонія (AA-), Угорщина

(BBV) і Словаччина (A), що відображає ризики енергетичної кризи та фіскальної політики, викликані війною. Цей факт підкреслює фундаментальне погіршення умов кредитування, спричинене війною для держав регіону. Звісно, що без досягнення миру, ситуація не може покращитися. Тобто погіршення стану кредитування буде мати вплив не тільки в Україні, але й, як мінімум, у європейських країнах, що мають з нею кордони. Більш якісною оцінкою ризику кредитування та більш швидкими і зручними операціями клієнтів можна певним чином покращувати зазначену погану перспективу. Це може бути пов'язано із впровадженням в Україні Open Banking, що заплановано на літо 2025р. А поки що банки намагаються «відчути», оцінити свої шанси та можливості у цьому напрямі, розвиваючи поступово новітні технології, здійснюючи роботу з діджитал-трансформації.

Саме цим шляхом з 2021р. пішов і АТ «АЙБОКС БАНК», зазначивши такі основи своєї стратегії (рис. 3.13).

Рисунок 3.13 –Ключові моменти Стратегії АТ «АЙБОКС БАНК», сформовано за даними [41]

Для досягнення таких амбітних задач банком була здійснена реалізація багатьох задач (рис. 3.14).

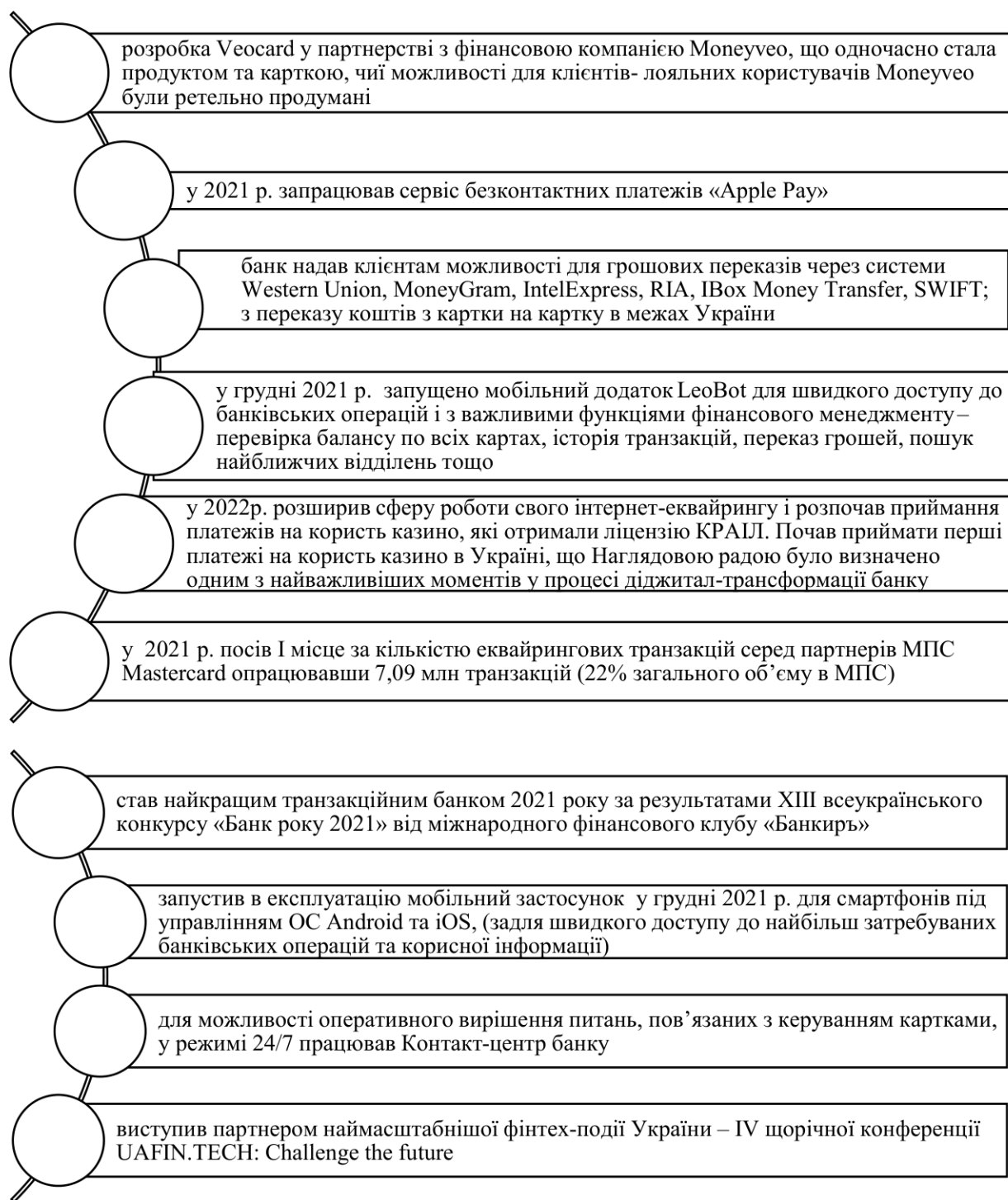

Рисунок 3.14 – Реалізовані завдання стратегії АТ «АЙБОКС БАНК», (авторська розробка)

Не маючи відповідної стратегічної задачі, за збігом обставин, у 2022 р. банку вдалося отримати ліцензію Центробанку Польщі для створення мережі терміналів IBOX в Польщі, і навіть з тими ж умовами договорів, що були в Україні (наприклад, поповнення monobank, карток ПриватБанка та IBOX Bank без комісії). Але на цьому фоні активних подій у сфері трансформації банку у

діджитал-середовище, одночасно відбувалися такі події, що підтверджують показники звітності банку (табл.В 4-8 Додатку В) [41,87]:

- 23.12.2021 р. рішенням Ради АТ «АЙБОКС БАНК» було звільнено Голяк С.В. з посади Відповідального працівника за здійснення фінансового моніторингу за вимогою Нацбанку, з-за невідповідності критерію бездоганної ділової репутації. Надалі ця посада довго залишалася вакантною в банку;

- у вересні 2021р. Нацбанк оштрафував АТ «АЙБОКС БАНК» на 10 млн грн через неналежну перевірку клієнтів, що є порушенням закону про запобігання відмиванню доходів. Однак, внаслідок відкритої судової справи штраф не був сплачений;

- у 2022 р. (у звіті за результатами 2021р) незалежний аудит Inter-Audit Crowe повідомив Наглядову раду банку щодо проблеми контролю залишків на транзитних рахунках, рекомендував підтримувати та регулярно оцінювати СВК, оцінювати ризики як існуючих бізнес-процесів, так і нових, на етапі їх планування;

- бухгалтерський облік банку не відповідав вимогам актів Нацбанку в частині контролю залишків на транзитних рахунках;

- за більш ніж 20 років своєї діяльності банк так і не набув значної кількості клієнтів-вкладників. Так, станом на момент прийняття рішення про ліквідацію у банку було 6 434 вкладників із сумою вкладу від 10 до 200 000 грн; 406 вкладників – із сумою від 200 000 до 400 000 грн; 35 вкладників – із вкладами від 400 000 до 600 000 грн та 44 депозитчика – із вкладами понад 600 000 грн. Така кількість може опосередковано свідчити про схемний характер діяльності банку (з дуже обмеженою кількістю «своїх»). Тобто фактично менше півтисячі осіб довірили цьому банку свої 200+ тис грн.

Але, незважаючи на такі «особливості» роботи, зауваження та рекомендації, АТ «АЙБОКС БАНК» не прийняв належних управлінських рішень для зменшення ризиків. Як результат – ліквідація банку, початок розслідувань, обшуки Бюро економічної безпеки та СБУ в банку. Перевірка НБУ виявила, що 7 компаній у 2022 р. отримали на рахунки в АТ «АЙБОКС БАНК» близько 3,5 млрд

грн нібито за проведення змагань з кіберспорту та спортивного покеру. А банк не перевіряв, чи мали ці компанії відповідне матеріально-технічне забезпечення та, наприклад, суддів. КРАІЛ та «Федерація кіберспорту» вважають, що такі кіберспортивні турніри можуть бути замаскованими азартними іграми. А їх організатори застосовують схеми ухиляння від податків шляхом міскодінгу, тобто коли код торговця, встановлений банком, не відповідає справжньому виду діяльності бізнесу. То кошти виглядають не як ставки, а як операції з купівлі комп'ютерних ігор, інших товарів, а отже податкових зобов'язань не виникає.

Таким чином, проведений аналіз стратегічних завдань діяльності АТ «АЙБОКС БАНК» реалізованих перед його ліквідацією, дав можливість виявити особливості діяльності, в тому числі з контролю ліквідності, в умовах діджитал-трансформації конкретного банку. Надалі проаналізуємо перспективи контролю ліквідністю банків НБУ, зважаючи на продовження війни. Одним із сучасних методів регулювання та нагляду за ліквідністю як окремого банку так і банківської системи залишається не тільки виконання нормативів НБУ, а й прогнозування динаміки цих нормативів. Тому в роботі за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel розраховано лінію тренда показників, що максимально критично впливають на ліквідність банківської системи: грошова база, готівкові кошти випущені в обіг, готівкова маса «на руках» - агрегат М0, агрегат М3 – вся грошова маса, що включає депозитні та ощадні сертифікати, боргові папери, облігації, векселі, окрім акцій. Враховуючи, що кредитний ризик також впливає на ліквідність банківської системи, також здійснено проноз саме непрацюючих кредитів (NPL) та частки непрацюючих кредитів в кредитному портфелі. Результати побудови лінії трендів та математичні рівняння, що описують пронозування показників представлені в додатку Г рис. Г.1. Також за результатами здійснено кореляційно-регресійний аналіз для підтвердження існування зв'язку між основним результатом діяльності банків – рентабельністю активів – та з сумою депозитних сертифікати Національного банку України (табл. Д.1, Додаток Д).

Отримано регресійну модель, що є значимою за F-критерієм Фішера при $\alpha=0.01$:

$$y = 8 * 10^{-06} x + 1,0152, \quad (3.1)$$

де y - рентабельність активів банків України,%;

x - депозитні сертифікати Національного банку України (залишок за основною сумою), млн.грн

Модель з детальними результатами розрахунків, проведених у Пакеті аналізу Microsoft Excel, наведені у додатку Г таблиця Г.1.

Отже, висока ставка за депозитними сертифікатами НБУ робить привабливою для банків купівлю їх задля отримання значних процентних доходів, які фактично вплинули на небачений до війни рівень рентабельності банків. Водночас, це стримує кредитування клієнтів, робить його неважливим для банків в порівнянні з володінням високодохідними депозитними сертифікатами НБУ. Цей факт та інші подібні міркування сприяють прийняттю рішення про підвищення ставки оподаткування для банків. Також значні вкладення банків в депозитні сертифікати НБУ фактично сприяють надмірній ліквідності, що помітно на стрімко зростаючій динаміці залишків на кореспондентських рахунках в НБУ.

Сід зазначити, використання ДС, як способу вилучення гривні з обігу задля пригнічення інфляції, може мати різкі та значні наслідки одразу після закінчення війни. Як тільки почнеться активна відбудова економіки і оживиться кредитування та імпорт, гривня (яка вивільниться із ДС) у величезних обсягах потрапить в обіг, створюючи додатковий тиск на ціни та курс валют. Банківської аналітики та історичного досвіду, що з таким впливом робити, немає. Як і немає актуального досвіду боротьби після повномасштабної війни з інфляцією. Одним з варіантів зменшення зазначеного впливу ДС можуть стати дії з стимулювання привабливості гривневих активів. Так, зближення готівкового та безготівкового курсів шляхом валютних «послаблень» (в т.ч. розширення можливостей банків

продавати готівкову валюту) може призвести до певного результату. Але все ж на даний час інтервенції з продажу валюти НБУ залишаються дуже значними. Іншим варіантом зменшення цього ризику може стати «перетікання» коштів з рахунків до запитання в строкові інструменти. Але наразі банки не мають зацікавленості в заохоченні населення вкладати кошти в строкові депозити із відповідними процентами. Нерівномірний розподіл ліквідності, значна частина якої зосереджена в банках із найбільшими обсягами вкладів фізичних осіб, уповільнює трансмісію через брак стимулів до залучення нових коштів. Банки не мотивовані переглянути свою відсоткову політику на депозитному ринку, одночасно докладаючи зусиль для подовження ресурсної бази.

ВИСНОВКИ

Банк, як і інші підприємства, в процесі своєї діяльності піддається ризикам; їх управлінню та нагляду за ними має приділятися багато уваги як самими банками, так і наглядовими органами. Саме завдяки належному управлінню ризиками банк і заробляє. Різні численні класифікації ризиків банків містять розмаїття видів, часто не узгоджених між собою. Але ризик ліквідності на думку будь-якого автора залишається одним з ключових для діяльності. Крім визначень, що дає у нормативних актах український регулятор, є ще безліч точок зору на суть ліквідності. Узагальнення їх призводить до виділення чотирьох основних: ототожнення ліквідності з обсягом готівки; ліквідність - здатність погашати свої зобов'язання в строк; ліквідність - не лише спроможність розраховуватись за своїми зобов'язаннями, а й одночасне розширення кредитної діяльності; оцінка джерел надходження грошових коштів для забезпечення виконання зобов'язань – для оцінки ліквідності.

РЛ має спіральний ефект і часто має тенденцію поєднувати інші ризики, такі як кредитний ризик і ринковий ризик. Тому банківські регулятори багато уваги приділяють нагляду та регулюванню РЛ. Відповідно до вимог НБУ щорічно кожен банк має розробити /переглянути Політику управління РЛ, а також порядки та процедури управління ним. Політики управління ризиком ліквідності та Порядок і процедури управління РЛ повинні обов'язково містити певні елементи, зазначені у нормативних актах регулятора (індикатори раннього реагування, стрес-тестування, звітність, перелік значних загроз ліквідності, інше).

Банк має організувати всі належні процедури для управління РЛ, що повинні включати аналіз та прогнозування грошових потоків як за балансовими (активними чи пасивними), так і позабалансовими операціями в розрізі інтервалів часу. Перелік процедур включає: виявлення; вимірювання; моніторинг; звітування та контроль; пом'якшення РЛ.

Зараз на фінансовий стан українських банків найбільший вплив мають зовнішні чинники, насамперед, війна. Жодна країна світу за останні 75 років не переживала такого обсягу війни. Тому всі історичні стресові сценарії (поведінки клієнтів та контрагентів банку, економічних агентів, самого банку), зрозуміло, що не підходять для сучасної ситуації. Повна невизначеність, небачена волатильність – ось що характеризує все економічне життя в Україні зараз. Тому аналіз РЛ, результатів та підходів до управління ним, його специфічних чинників у таких надзвичайних обставинах і сформував поле для нашого дослідження.

Незважаючи на те, що війна в Україні тривала з 2014 до 24.02.2022 р. вже 8 років, в сценарії стрес-тестування ліквідності цей чинник не закладали. Зрозуміло, що вплив війни на діяльність банків в Україні (в т.ч. і на ліквідність) не можна було передбачити точно, і наймасштабніша за останні десятиліття війна, ще не закінчившись, вже нанесла колосальних збитків економіці, банківському сектору, підприємствам реального сектору, населенню.

Аналіз динаміки показників LCR_{вв}, LCR_{ів} та NSFR був проведений для всіх українських банків за період рік з початку війни, але у зв'язку із обмеженнями на обсяг дослідження. Абсолютна більшість банків не просто виконує нормативні значення, але й значно їх перевищує, тобто спостерігається надлишок ліквідності. У АТ "БАНК ФОРВАРД", АТ "АЙБОКС БАНК" спостерігалось невиконання нормативів та поступове погіршення ситуації, і 07.03.2023 р. Нацбанком були прийняті рішення відкликати банківські ліцензії та ліквідувати ці 2 банки.

Із початком війни в більшості банків спостерігався переліміт ліквідності (особливо для системних), а окремі маленькі банки мали її нестачу. До традиційних факторів впливу на ліквідність банку додалися специфічні фактори війни: різке падіння економічної активності /ВВП, паніка на депозитному ринку, масове вилучення коштів юридичних та фізичних осіб з банків, панічні настрої щодо курсу національної валюти, введення Нацбанком фіксованого валютного курсу, кредитні втрати банків, кредитний попит суттєво зменшився з-за падіння економіки та з-за перебоїв в енергопостачанні, значне зниження попиту на фінансові послуги, перебої в роботі платіжних систем з-за частих блек-аутів,

зміни у фінансовому моніторингу у зв'язку зі значним розширенням санкційних списків та припиненням обслуговування резидентів РФ та Білорусі, багато ін. В той же час, до операційно збиткових банків та банків, що порушують нормативні вимоги до капіталу (якщо вони викликані наслідками війни), поки що не застосовуються заходи впливу з боку Нацбанку. Після стабілізації економіки планується проведення аналізу якості активів, визначення достатності формування резервів та розміру РК.

З початком війни НБУ прийняв низку постанов для регулювання діяльності банків в надзвичайних умовах, в них вносяться численні зміни. Так, з'явився новий порядок проведення тендерів з підтримання ліквідності банків та визначення параметрів операцій з рефінансування. Завдяки активним діям НБУ та підтримці банків на даний час ліквідність банківської системи в цілому залишається високою, іноді – рекордною (завдяки державним програмам підтримки кредитування). Нові кошти приходять до сектору переважно на поточні рахунки у державних банках. Водночас, окремі малі банки відчувають брак ліквідності. Песимістичні, навіть панічні настрої населення та бізнесу, безумовно, не сприяють розвитку кредитування (розвиток відновлюватиметься лише із пожвавленням економіки).

На ліквідність банків у сучасних умовах війни в Україні впливають багато чинників; регулятором приймаються певні численні дії задля зменшення РЛ, і кризи ліквідності на даний час немає. Звітність, що кожний банк подає до НБУ, є основою для визначення ліквідності балансу. Сучасні нормативи LCR_{вв}, LCR_{ів}, NSFR базуються не тільки на статданих банку, але й, наприклад, NSFR – на реальних обсягах необхідного та наявного стабільного фінансування (на горизонті 1 рік). Для формування своїх оперативних даних щодо стану коррахунків Нацбанк використовує звітність банків, інформацію ДержКазначейства та ФГВФО. Банки складають звітність, що надають до Нацбанку відповідно до вимог Постанови №120. За неподання або несвоєчасне подання статзвітності банками Нацбанком застосовуються заходи впливу.

З початку війни НБУ здійснив ряд заходів для контролю за ліквідністю банків, кілька разів підвищував вимоги до обов'язкового резервування, підвищив спочатку до 25% облікову ставку, потім відбулося зменшення до 16%, що вплинуло на високі ставки за депозитними сертифікатами НБУ (відповідно до облікової ставки), заходів впливу за порушення економічних нормативів ліквідності та капіталу не застосовував. Подальший розвиток контролю ліквідності буде чітко пов'язаний з проведенням у 2024 р. діагностики, оцінки стійкості банківської системи і банків. Зараз НБУ погодив із міжнародними донорами відповідну концепцію, триває робота над технічним завданням та методологією.

Управління ліквідністю (як управлінський процес) включає в себе дві складові: стратегічне та оперативне (поточне) управління. Небачена волатильність діяльності, подій під час війни не дає основи для стратегічного управління ліквідністю. Все зводиться до більш або менш вдалого оперативного управління ліквідністю. Жодна країна цивілізованого світу не стикалася в минулих десятиліттях з такими проблемами.

АТ «АЙБОКС БАНК» був обраний для дослідження з кількох причин, серед яких: порушення економічних нормативів, значні обсяги нетипової для банків діяльності, і врешті – тісне співробітництво із величезною мережею Айбоксів та прийняття Нацбанком рішення про його ліквідацію. АТ «АЙБОКС БАНК» мав специфічну, абсолютно нетипову для банків бізнес-модель. В частині управління ліквідністю практично не мав проблем, в тому числі з-за особливостей бізнес-моделі, з-за майже відсутності кредитного ризику, характерного для традиційної банківської діяльності. Більш того, кошти фізичних осіб у зобов'язаннях банку були мінімальними, що також зменшувало ризики для ліквідності. Водночас, банк мав значний притік готівки з мережі «айбоксів» по всій Україні, що також практично унеможливлювало наявність проблем із нею. Вільні кошти останніми місяцями банк активно вкладав в депозитні сертифікати, що згодом могло б принести більше 500 млн грн доходів на рік, що тільки посилювало б його і так досить прибуткові позиції. Тобто нетипова для банків бізнес-модель, з одного

боку, захищала банк від ризиків ліквідності, а з іншого – стала причиною його проблем в частині фінансового моніторингу, а згодом і ліквідації.

Використання ДС, як способу вилучення гривні з обігу задля пригнічення інфляції, може мати різкі та значні наслідки одразу після закінчення війни. Як тільки почнеться активна відбудова економіки і оживиться кредитування та імпорт, гривня (яка вивільниться із ДС) у величезних обсягах потрапить в обіг, створюючи додатковий тиск на ціни та курс валют. Банківської аналітики та історичного досвіду, що з таким впливом робити, немає. Як і немає актуального досвіду боротьби після повномасштабної війни з інфляцією.

Одним з варіантів зменшення зазначеного впливу ДС можуть стати дії з стимулювання привабливості гривневих активів. Так, зближення готівкового та безготівкового курсів шляхом валютних «послаблень» (в т.ч. розширення можливостей банків продавати готівкову валюту) може призвести до певного результату. Але все ж на даний час інтервенції з продажу валюти НБУ залишаються дуже значними. Іншим варіантом зменшення цього ризику може стати «перетікання» коштів з рахунків до запитання в строкові інструменти. Але наразі банки не мають зацікавленості в заохоченні населення вкладати кошти в строкові депозити із відповідними процентами. Нерівномірний розподіл ліквідності, значна частина якої зосереджена в банках із найбільшими обсягами вкладів фізичних осіб, уповільнює трансмісію через брак стимулів до залучення нових коштів. Банки не мотивовані переглянути свою відсоткову політику на депозитному ринку. Якщо нічого не зміниться, Нацбанк буде змушено коригуватиме монетарну політику та вживатиме непопулярних заходів, щоб забезпечити фінансовий ринок від ризиків.

В роботі за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel розраховано лінію тренда показників, що максимально критично впливають на ліквідність банківської системи: зростання грошової бази (прогноз має високе занчення коефіцієнта кореляції - 0,89), готівкові кошти випущені в обіг, готівкова маса «на руках» - агрегат М0, агрегат М3 – вся грошова маса (прогноз зростання, $R^2 = 0,98$), що включає депозитні та ощадні сертифікати, боргові папери, облігації, векселі,

окрім акцій. Враховуючи, що кредитний ризик також впливає на ліквідність банківської системи, здійснено прогноз саме непрацюючих кредитів (NPL зростання $R^2 = 0,70$) та частки непрацюючих кредитів в кредитному портфелі ($R^2 = 0,87$), та побудована модель взаємозв'язку між кредитами, депозитними сертифікатами НБУ та рентабельністю активів банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банківської діяльності: підручник. Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. А. М. Герасимович. 2-ге вид., без змін. К. : КНЕУ, 2005. 600 с.
2. Банківські операції : підручник / за ред. А. М. Мороза. К. : КНЕУ, 2000. 383 с.
3. Банкіри назвали свої найбільші помилки за рік війни. *Портал «Щоденний Львів»*. URL: <https://dailylviv.com/news/ekonomika/bankiry-nazvaly-svoiy-naibilshi-pomylky-za-rik-viiny-108558>
4. Безвух С.В. Ліквідність банку: фактори впливу. Хмельницький : ХНУ. 2015. № 12. С. 36–42.
5. Беркаль М. Селекція проблемних кредитів і вірогідність банкрутства банків – інтерв'ю з першою заступницею голови Нацбанку Катериною Рожковою. *Інтернет- видання delo.ua*. URL: <http://surl.li/fgpaf>
6. Богута Н. Банкопада не буде: що врятувало українські банки від банкрутства у воєнний час. *Focus*. URL: <https://focus.ua/uk/economics/551570-bankopada-ne-budet-chto-spaslo-ukrainskie-banki-ot-bankrotstva-v-voennoe-vremya>.
7. Грудзевич, У., Дребот, Н. Аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. №48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-75>
8. Гелетій Ю. У Нацбанку не вбачають ризиків для ліквідності банківської системи. *Укрінформ*. URL: <http://surl.li/fgpab>
9. Голова НБУ Андрій Пишний: Досвід України – матеріал для підручників з антикризового управління і стимул для міжнародних структур. *Інтернет-видання «Лівий берег»*. URL: https://lb.ua/economics/2023/02/09/545347_golova_nbu_andriy_pishniy_dosvid.html
10. Данилишин Б. Високий рівень ліквідності банківської системи створює можливості для розвитку кредитування. *Інтернет-видання «Лівий*

берег». URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/547532_visokiy_riven_likvidnosti.html

11. Заражевська С. Курс долара – на мінімумі з літа 2022-го. Як довго це триватиме? Чотири причини, чому гривні вдалося укріпитися. *Інтернет-видання forbes.ua*. URL: <http://surl.li/fgozj>.

12. Заражевська С. Конфісковані банки росіян можуть збанкрутувати під керівництвом АРМА. Чому це загрожує державі мільярдними збитками *Інтернет-видання forbes.ua*. URL: <http://surl.li/fgpbp>.

13. Заражевська С. Півтори тисячі українських компаній мають зв'язок з Британськими Віргінськими островами, які ЄС додав у чорний список. Як це вплине на їх бізнес. *Інтернет-видання forbes.ua*. URL: <http://surl.li/fgpba>

14. Звіти про фінансову стабільність. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/stability>.

15. Експертна думка: Дубас Андрій. Інтернет-сторінка Асоціації українських банків. URL: <http://surl.li/fgpbf>

16. Єпіфанов А. О., Маслак Н. Г., Сало І. В. Операції комерційних банків : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2007. 522 с.

17. Івасів І. Б. Ліквідність банку в умовах маркетингоорієнтованого менеджменту. *Фінанси України*. 2003. № 1. С. 109–116.

18. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001р. № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0841-01>

19. Коваленко В. В. Регулювання ліквідності банків України: проблеми та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 7. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1702>. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.7.3

20. Корнієнко Т. Ліквідність комерційного банку: фактори, що впливають, методи управління. *Финансовые риски*. 2001. № 3. С. 51-54.

21. Ларіонова К.Л., Безвух С.В. Механізм формування власного капіталу банку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. Т.2, № 6. С.152-159.

22. Макроекономічний та монетарний огляд, травень 2022 р. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-traven-2022-roku>.

23. Марущак М. В. Управління ліквідністю в банках України: стратегічний та операційний рівень. *Фінанси України*. 2009. № 1. С. 126 – 131.

24. Менеджмент у банку: підруч. / Ж. М. Довгань. Тернопіль: *Економічна думка*. 2017. 512 с.

25. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, схв. Рішенням Правління Національного банку України від 15.12.2017 № 803-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#n19434>.

26. Методика розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), схв. Рішенням Правління Національного банку України від 15.02.2018 № 101-рш (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18#Text>

27. Методика розрахунку показників таблиці «Складові розрахунку коефіцієнтів покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами та в іноземній валюті відповідно до Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю» відповідно до постанови Правління Національного банку України від 15 лютого 2018 року № 11 (зі змінами), затв. Заст. Голови НБУ від 18.03.2022. URL: <http://surl.li/fjpti>

28. Міщенко В. Сомик А. Ліквідність банківської системи: економічна сутність, структура і методологічний підхід до аналізу. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 11. С. 6-9.

29. Молчанов О. В. Теоретичні підходи до управління ліквідністю сучасних банків. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. № 10. С. 48–51.

30. Нагляд. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision>

31. Національний банк вживає подальших заходів для посилення монетарної трансмісії та стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників. Національний Банк України. URL: <http://surl.li/fjpto>

32. Нацбанк скасував розрахунок банками нормативу короткострокової ліквідності. НБУ- новини. Національний банк України. URL: <http://surl.li/fgoxy> (<https://bank.gov.ua/ua/news>)

33. НБУ жорстко взявся за ліквідність банків. Чому незабаром українцям варто чекати підвищення ставок по депозитах. *Інтернет-видання Delo.ua*. URL: <http://surl.li/fgpap>

34. Обов'язкові резерви за коштами фізосіб на вимогу в гривні будуть 20%, у валюті - 30%: Заява НБУ. *Інтернет-портал про фінанси та економіку Finbalance*. URL: <http://surl.li/fgoyw>

35. Огляд банківського сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2023-roku>.

36. Огляди банківського сектору. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/publications?page=1&perPage=5&search=&document=&pubCategory=all&keywords=&created_from=&created_to=

37. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.01 – 31.01.2023 р.). Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://surl.li/fgozf>

38. Оновлено план упровадження регуляцій для банків у 2021–2024 роках. URL: <http://surl.li/fjptv>.

39. Основні принципи ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи) Базельський Комітет з Банківського Нагляду. 2012. URL: <http://surl.li/fjpus>

40. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.

41. Офіційний сайт АТ «АЙБОКС БАНК». URL: <https://iboxbank.online/ua/>.

42. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.

43. Путінцева Т.В. Сутність ліквідності комерційних банків. Вісник Університету Банківської справи. 2019. № 2-3 С. 73-80 <https://doi.org/10.18371/>

2221-755x2-3(35-36)2019193937

44. Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: постанова Правління Національного банку України від 22.12.2017 № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0141500-17>.

45. Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінпослуг: постанова Правління Національного банку України від №153 від 24.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-21#n562>

46. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: постанова Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#n16>.

47. Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику: постанова Правління НБУ від 24.12. 2019 № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0156500-19#Text>.

48. Пом'якшено низку валютних обмежень та з огляду на рекордну ліквідність банківської системи змінено умови надання рефінансування банкам (оновлено). URL: <http://surl.li/fjpuh>

49. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку. Підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2004. 468 с.

50. Принципи ефективного управління ліквідністю в банківських установах: Базельський Комітет з Банківського Нагляду. 2000. URL: <https://docplayer.net/215737811-Principi-efektivnogo-upravlinnya-likvidnistyu-u-bankivskih-ustanovah.html>.

51. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

52. Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш: Рішення Правління Національного банку України від 16 грудня 2022 року № 587-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_16122022_587-rsh

53. Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш: Рішення Правління Національного банку України від 03 березня 2023 року № 86-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_03032023_86-rsh.

54. Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України: постанова Правління НБУ від 15.02.2018 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011500-18#Text>

55. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп: постанова Правління НБУ від 25.02.2022 р. № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0023500-22#Text>

56. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова Правління НБУ від 24.02.2022 р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.

57. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: постанова Правління НБУ від 23.03.2022 р. № 59. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_23032022_59

58. Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 23.03.22 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0069500-22#Text>

59. Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану: постанова Правління НБУ від 24.02.2022 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text>

60. Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23.11.2017 № 752-рш: рішення Правління НБУ від 23.02.2023 року № 71-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_23022023_71-rsh

61. Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш: рішення Правління НБУ від 30.01.2023 року № 40-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_30012023_40-rsh

62. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку: постанова Правління НБУ від 04.11.2022 № 227. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_04112022_227

63. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

64. Про затвердження Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України: постанова Правління НБУ від 13.11.2018 р. № 120 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0120500-18#Text>.

65. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4452-17>.

66. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR): рішення Правління НБУ від 24.12.2019 р. № 1001-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11>.

67. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): Рішення Правління Національного банку України від 15.02.2018 р. № 101-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18#Text>.

68. Профіцит ліквідності у банківській системі перевищив рекордні 530 млрд грн. *Інформаційне агентство "Фінансовий клуб"*. 03.01.202 р. URL: <https://finclub.net/ua/news/profitsyt-likvidnosti-u-bankivskii-systemi-perevyshchuv-rekordni-530-mlrd-hrn.html>

69. Про формування та зберігання обов'язкових резервів: Рішення Правління Національного Банку України від 23.11.2017 р. № 752. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr752500-17#Text/>

70. Рада з фінансової стабільності погодила проведення оцінки стійкості банків. Офіційна сторінка НБУ. 08.02.2023 р. URL: <http://surl.li/fgpav>.

71. Ребрик Ю. С. Антикризове управління ліквідністю банку: дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Фінанси, гроші і кредит». Суми, 2012. 268 с.

72. Регулювання ліквідності банків. *Портал Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/liquid/2022-12/>

73. Рейтинг життєздатності банків – 2023. Боротьба за виживання *Mind*. URL: <http://surl.li/faskh>
74. Рожкова К. Що втратив НБУ за часів Шевченка, стрес-тест для банків і що буде з гривнею — Катерина Рожкова. 23.12.2022 р. URL: Офіційний сайт Незалежної асоціації банків України. URL: <https://nabu.ua/ua/katerina-rozhkova.html>
75. Сало І. В., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Університетська книга : Суми, 2007. 314 с.
76. Серпенінова Ю. С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Фінанси, гроші і кредит» / Ю. С. Серпенінова. Суми, 2010. 189 с.
77. Скільки заробили українські банки за 2022 рік. *Видання Delo.ua*. URL: <https://delo.ua/banks/skilki-zarobili-ukrayinski-banki-za-2022-rik-410907/>
78. Статистика. Національний Банк України. URL: <https://www.bank.gov.ua/statistic>.
79. Фінансовий менеджмент у банку. Навч. посіб. / Журавльова Т.О., Макаренко Ю. П., Турова Л. Л., Сірко А. Ю. Дніпро: Пороги, 2021. 360 с. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32011/1/fmb_20.PDF
80. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / В. М. Лачкова, Л. І. Лачкова, І. Л. Шевчук. Х.: Видавець Іванченко І. С., 2017. 180 с
81. Фінансовий менеджмент в банку: навчальний посібник / О.І.Копилюк, Н.М. Ногінова, О.М. Музичка, Н.С. Кульчицька. - Львів: вид-во «Ліга-Прес», 2015. 236 с.
82. Фінансовий менеджмент у банку. Навчальний посібник/ Демчук Н.І., Мазур І.М., Вишнякова І.В. Дніпро: Пороги, 2016. 300 с.
83. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку: монографія / І. М. Бурденко, Є. Є. Дмитрієв, Ю. С. Ребрик, Ю. С. Серпенінова; за заг. ред. Ю. С. Серпенінової. Суми : Університетська книга, 2011. 136 с.

84. Хімич Н. О. Управління ліквідністю комерційних банків України в умовах нестабільності фінансових ринків. *Регіональна економіка*. 2008. №3. С.76-83.

85. Шевченко К. Що робити з надлишковою ліквідністю банків. *Інтернет-видання «Лівий берег»*. URL: <http://surl.li/fgozs>

86. Як український банк розбудовує мережу терміналів в Польщі під час війни. Портал Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/invest/articles/yak-ukrayinskiy-bank-zumiv-rozbuduvati-merezhu-terminaliv-v-polschi-pid-chas-viyni/>

87. Bankografo+. Портрет банку. АЙБОКС БАНК. URL: <http://www.plus.bankografo.com/banks/agrarian-commercial-bank++++.html>

88. Googl Trends. URL: <http://surl.li/ofsal>

89. Fitchratings. Ukraine. URL: <https://www.fitchratings.com/entity/ukraine-80442268#ratings>

90. Smida. Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <https://smida.gov.ua/>

91. Statistical Data Warehouse. ECB. URL: <https://sdw.ecb.europa.eu/>

92. Website of European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>.

ДОДАТОК А

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПОПУЛЯРНІСТІ ТЕРМІНУ «ЛІКВІДНІСТЬ БАНКУ»

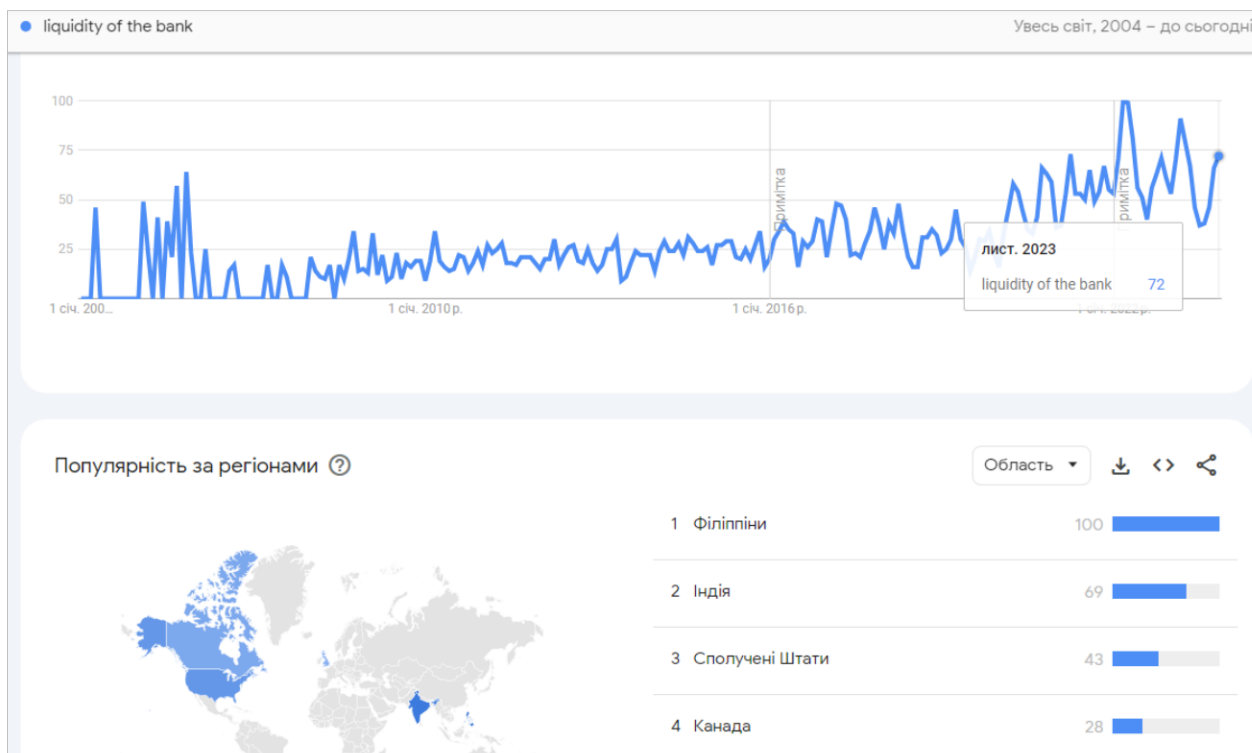

Рисунок А.1 – Динаміка популярності терміну «ліквідність банку» за період 2004-2023 роки та у розрізі країн світу (побудовано за [88])

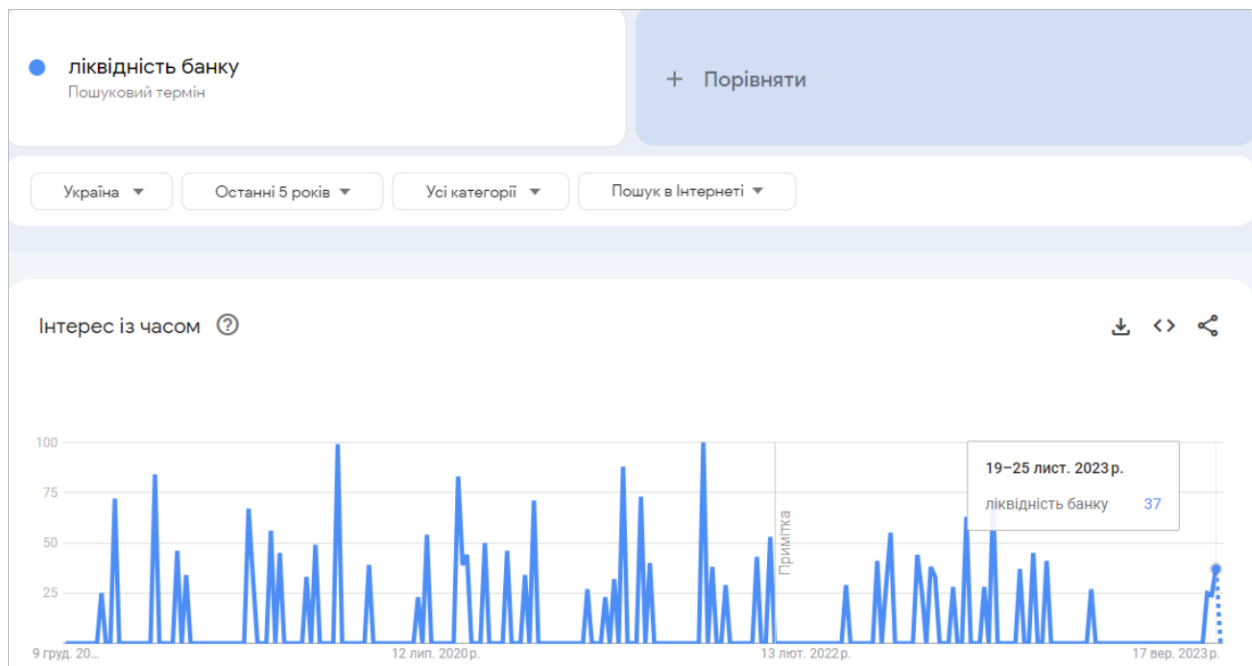

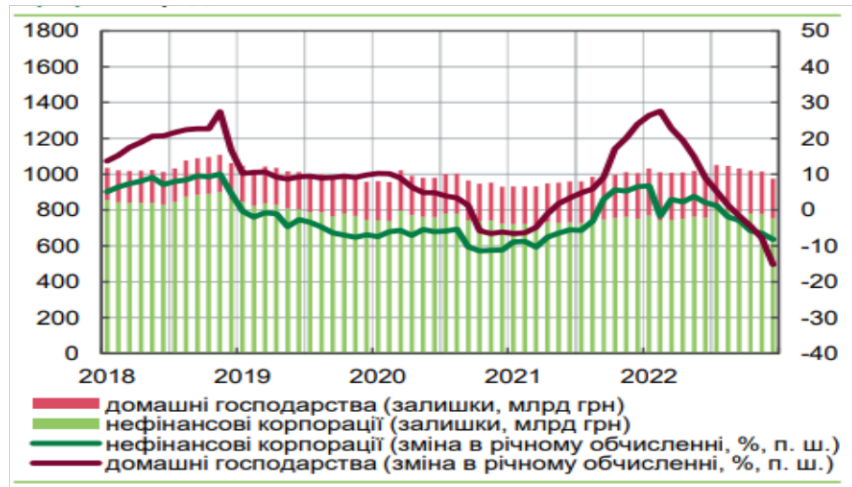
Рисунок А.2 – Динаміка популярності терміну «ліквідність банку» за період 2018-2023 рр. в Україні (побудовано за [88])

ДОДАТОК Б

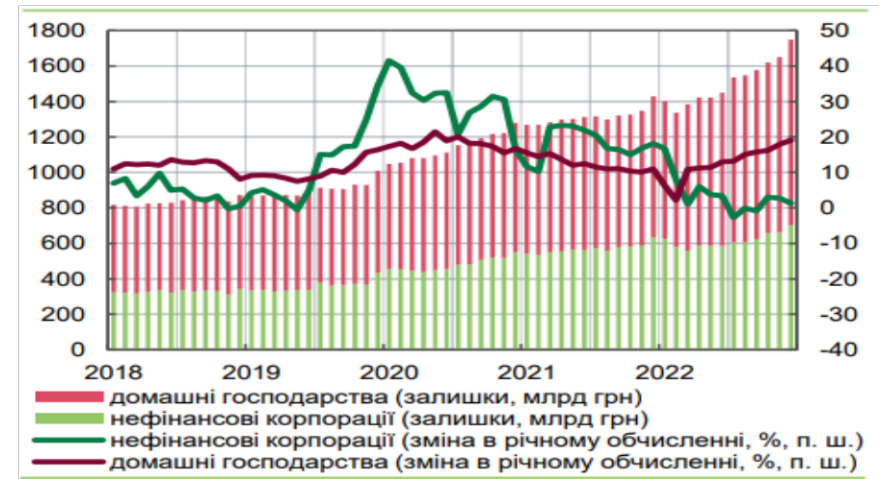
КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Рисунок Б.1 – Динаміка економічних нормативів для банківської системи
(побудовано за [78])

Кредити

Депозити

Кредити (зміни в річному обчисленні)

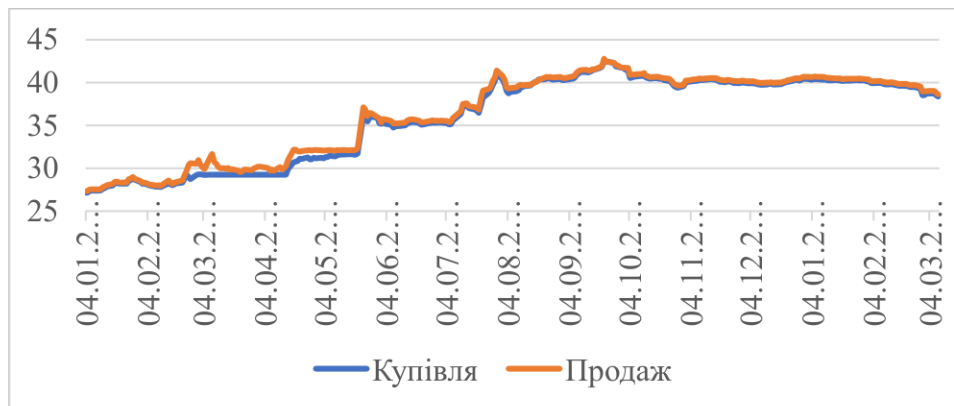
Депозити (зміни в річному обчисленні)

Рисунок Б.2 – Дані зі звіту «Грошово-кредитна та фінансова статистика | Грудень 2022 року»

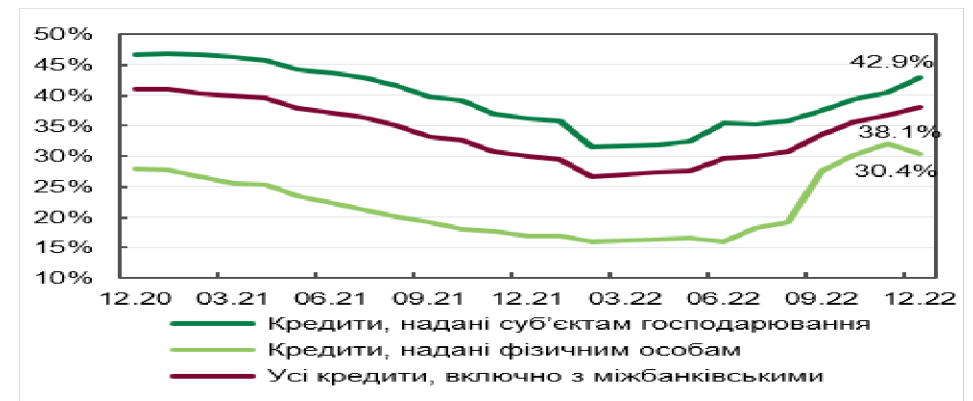
Продовження Рисунку Б.2

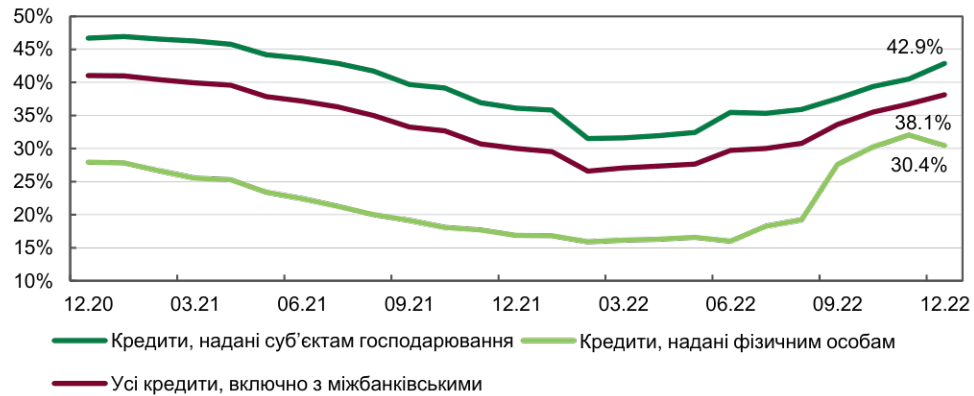
Процентні ставки за непогашеними кредитами, %

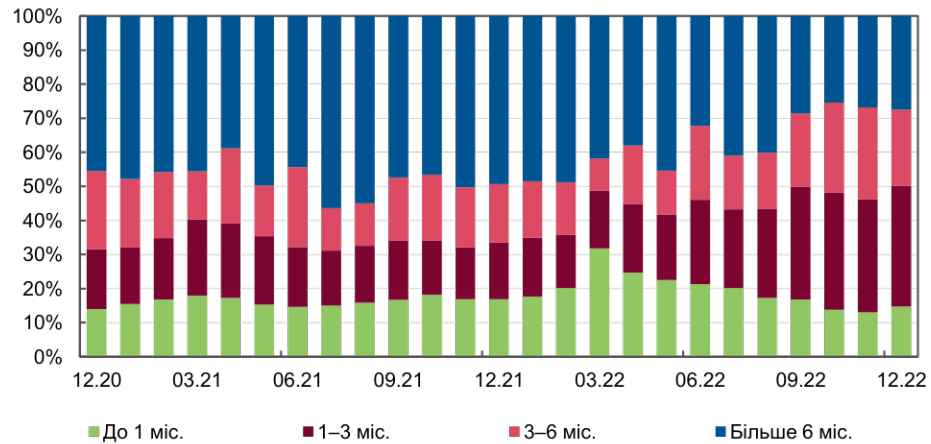
Процентні ставки за непогашеними депозитами, %

Середньозважені курси на готівковому валютному ринку
України, грн. за долар США

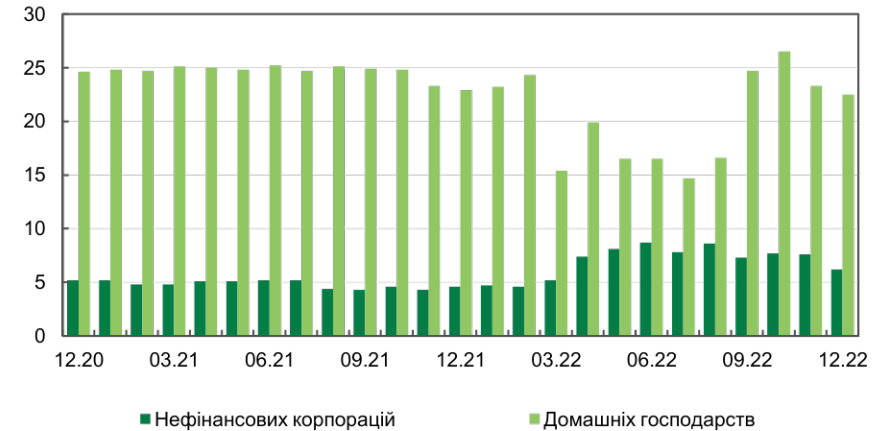
Частка непрацюючих кредитів у портфелях банків

А) Частка непрацюючих кредитів у портфелях банків

Б) Кошти фізичних осіб, 2020 = 100%

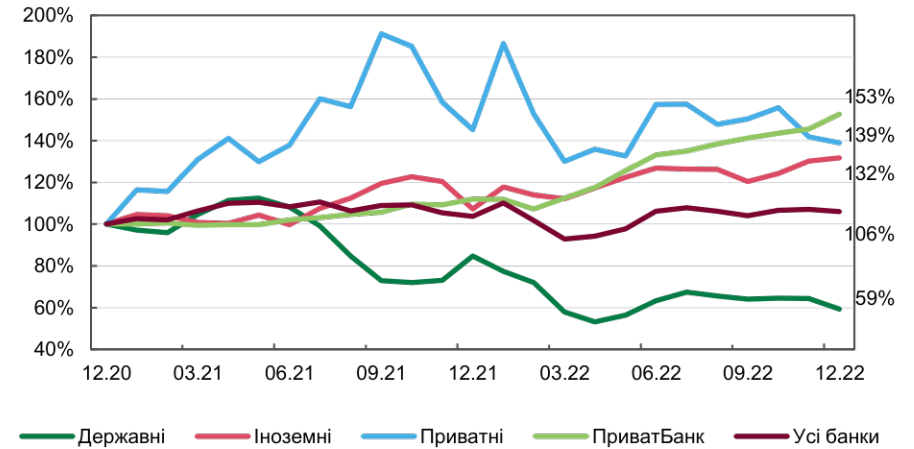
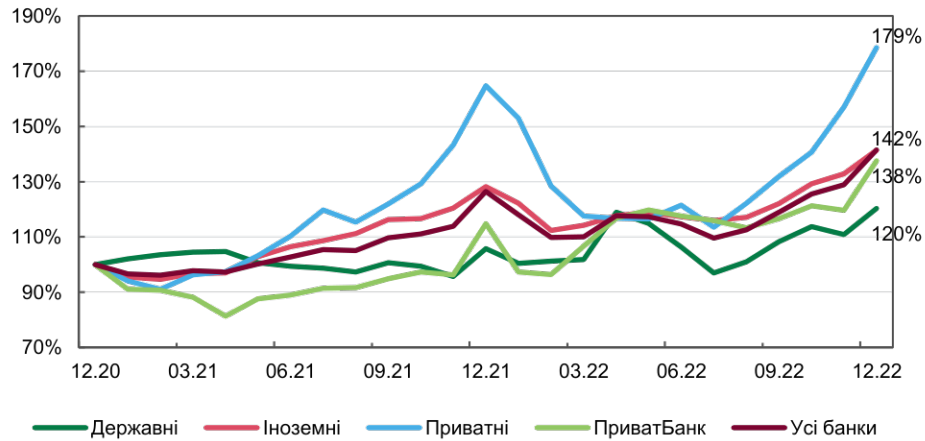

В) Структура нових строкових депозитів домогосподарств

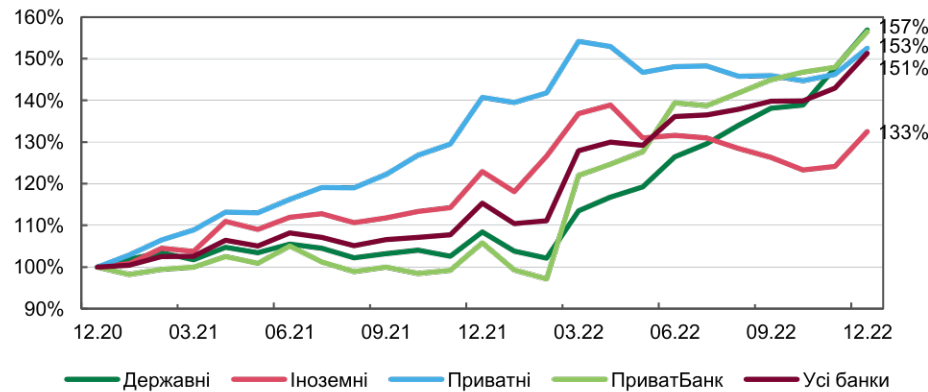
Г) Спред між ставками за новими кредитами і депозитами, в.п.

Рисунок Б.3 – Ключові показники діяльності банків України з грудня 2020 р. по грудень 2022 р. (побудовано за [78])

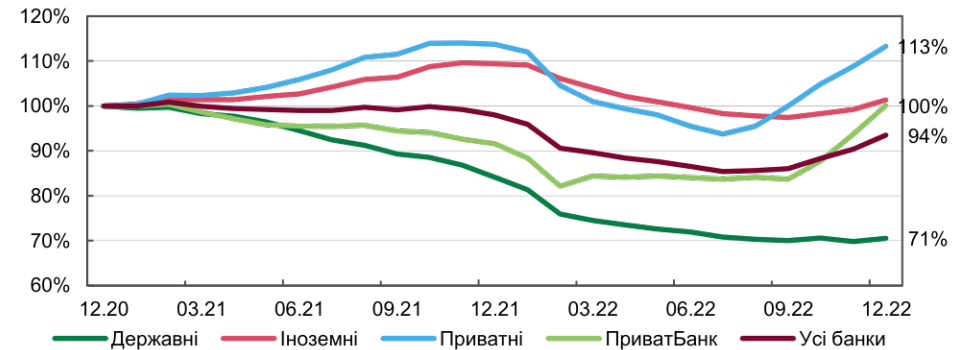
Продовження рис. Б.3

Д) Динаміка коштів суб'єктів господарювання в національній валюті за групами банків, 2020 = 100%

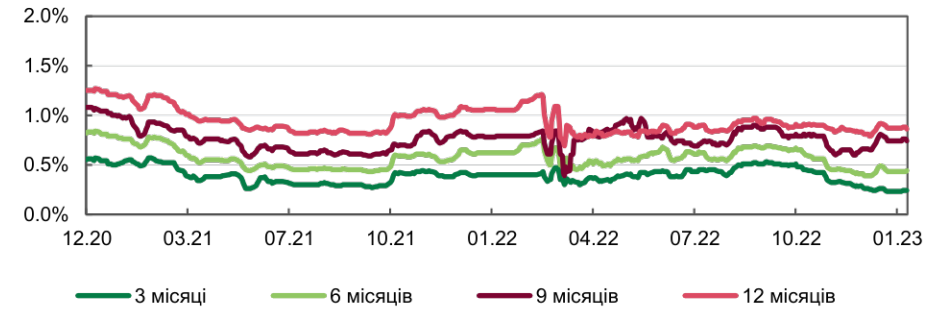
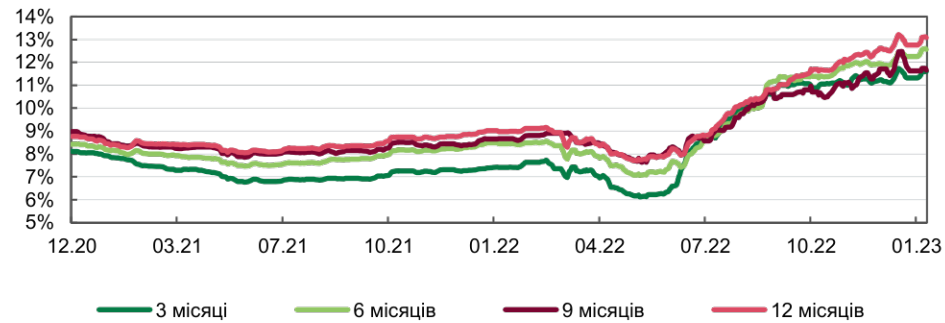
Е) Динаміка коштів суб'єктів господарювання в іноземних валютах (в еквіваленті дол. США) за групами банків, 2020 = 100%

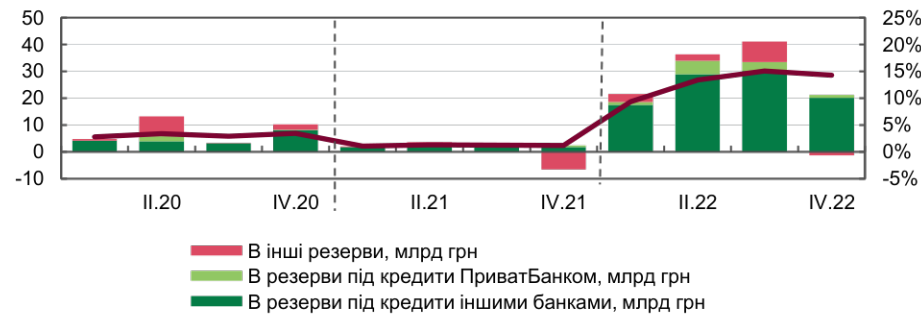
Ж) Динаміка коштів фізичних осіб у національній валюті за групами банків, 2020 = 100%

З) Динаміка коштів фізичних осіб в іноземних валютах (у дол. еквіваленті) за групами банків, 2020 = 100%

Продовження рис. Б.3

И) Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб у гривнях, % річних. За даними агентства “Thomson Reuters”, 5-денна ковзна середня.

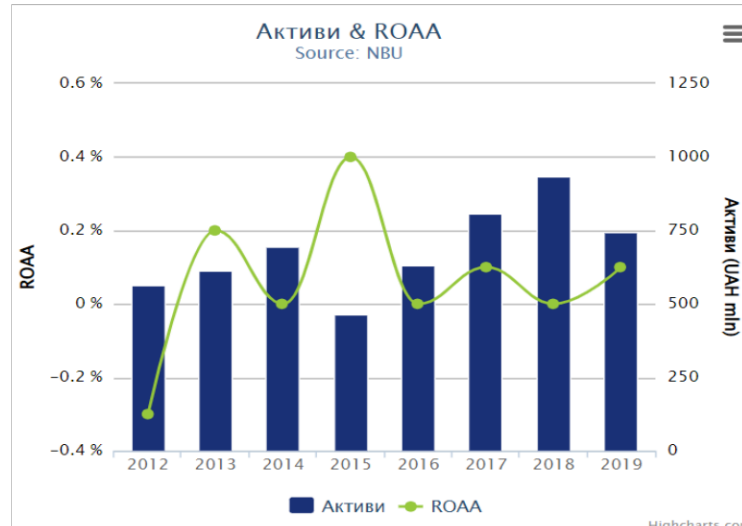

К) Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб у доларах США, % річних. За даними агентства “Thomson Reuters”, 5-денна ковзна середня.

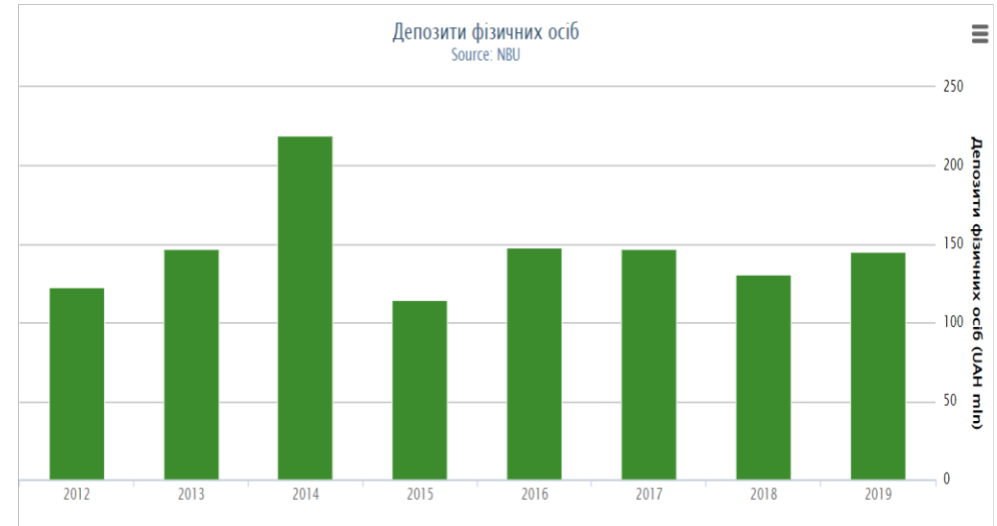
Л) Квартальні відрахування в резерви

ДОДАТОК В

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЗВІТНОСТІ АТ «АЙБОКС БАНК»

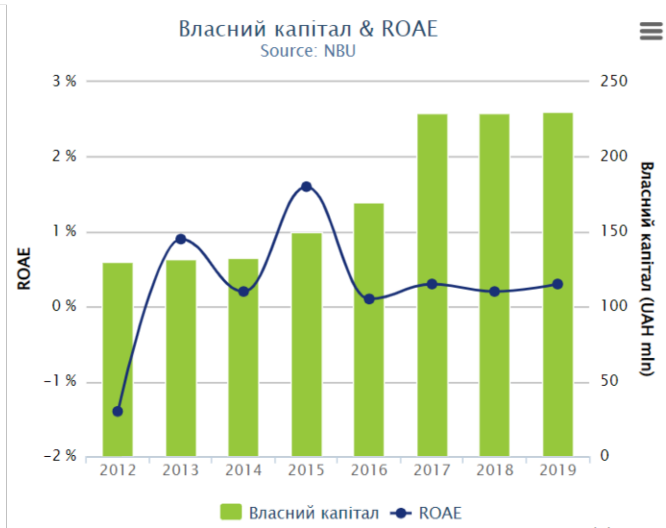
Активи

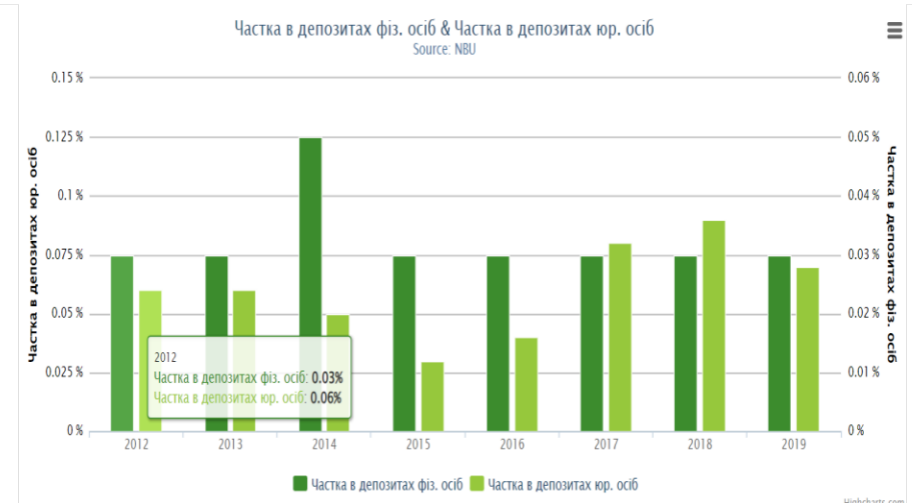
Депозити фізичних осіб

Рисунок В.1 – Основні показники звітності АТ «АЙБОКС БАНК» у 2012 – 2019рр за даними BANKOGRAFO

Продовження рисунку В.1

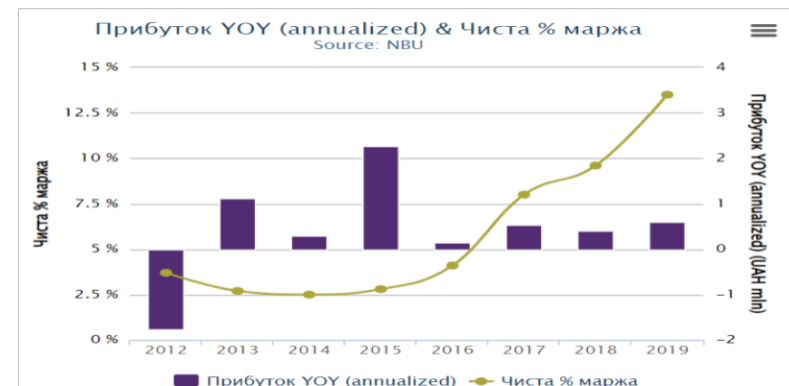
Власний капітал

Частка депозитів банку в депозитах системи

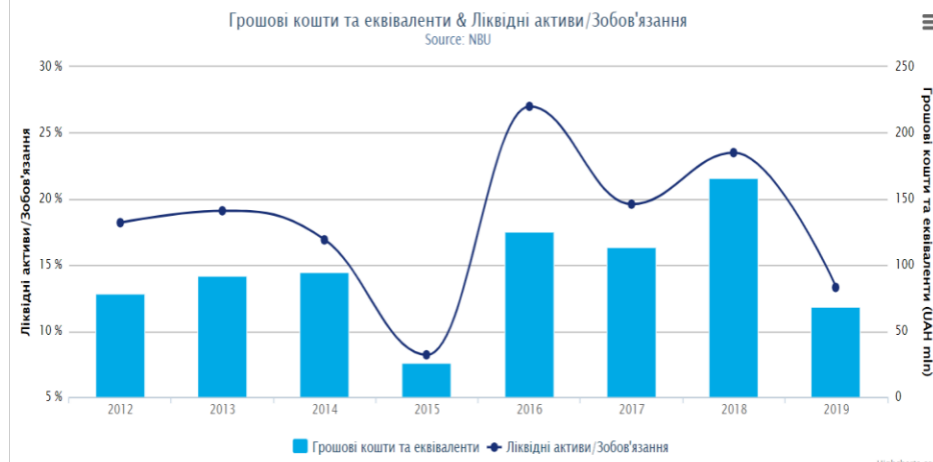

Співвідношення капіталу до активів

Прибутки/збитки

Продовження рисунку В.1

Грошові кошти та їх еквіваленти

Кількість підрозділів

Коефіцієнти резервування кредитів та Кредити/Депозити

Таблиця В.1 - Основні фінансові дані АТ «АЙБОКС БАНК» за
2017-2019 рр., тис. грн. [41]

Показники	2019	2018	2017
Активи			
Грошові кошти та еквіваленти	68 269	165 676	113 411
Кредити юридичних осіб	320 538	376 299	316 221
Кредити фізичних осіб	76 570	71 668	107 814
Активи	744 926	935 523	807 953
Пасиви			
Кошти банків	1 511	1 493	927
Депозити юридичних осіб	286 297	370 938	336 037
Депозити фізичних осіб	145 030	130 936	147 439
Власний капітал	230 570	229 590	229 287
Фінрезультати, з поч. року			
Процентні доходи	42 695	72 811	63 473
Процентні витрати	-10 824	-22 287	-28 877
Чистий процентний дохід	31 872	50 525	34 596
Комісійні доходи	235 703	366 387	171 223
Комісійні витрати	-123 444	-136 079	-76 740
Прибуток/(збиток)	429	412	537

Таблиця В.2 – Основні індикатори АТ «АЙБОКС БАНК» за 2017-2019 рр.

Показники	2019	2018	2017
Капіталізація (%)			
Власний капітал / Активи	31,0	24,5	28,4
Статутний капітал / Активи	26,8	21,4	24,8
Фондування (%)			
Поточні депозити/Депозити	69,6	71,7	71,9
Депозити фізосіб/Зобов'язання	28,2	18,5	25,5
Кредити/Депозити	92,1	89,3	87,7
Якість активів (%)			
Коеф. резервування кредитів	18,0	13,3	9,0
Покриття резервами NPLs	-	-	-
Ліквідність (%)			
Ліквідні активи/Активи	9,2	17,7	14,0
Ліквідні активи/Залучені ресурси	15,8	32,9	23,4
Ліквідні активи/Зобов'язання	13,3	23,5	19,6
Рентабельність (%)			
ROAA	0,1	0,0	0,1
ROAE	0,3	0,2	0,3
Чиста % маржа	13,5	9,6	8,0
%Витрати/%Доходи	25,4	30,6	45,5

Таблиця В.3 – Показники звітності АТ "АЙБОКС БАНК" станом на 01.02.2023 (за даними складових активів) та розраховані на їх основі показники [41]

Показники	Тис.грн
Грошові кошти та їх еквіваленти	1 875 396
у тому числі готівкові кошти	1 864 652
у тому числі банківські метали	0
у тому числі резерви за готівковими коштами та банківськими металами, наявність яких є непідтвердженою	0
у тому числі кошти в НБУ	10 744
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	141 318
У т.ч. що рефінансуються НБУ	141 318
Кошти в інших банках	191 900
резерви під знецінення коштів в інших банках	-2 811
Кредити та заборгованість клієнтів	482 463
у тому числі кредити та заборгованість юридичних осіб	477 386
у тому числі резерви під знецінення кредитів та заборгованості юридичних осіб	-89 030
у тому числі кредити та заборгованість фізичних осіб	5 077
у тому числі резерви під знецінення кредитів та заборгованості фізичних осіб	-12 808
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	55
у т.ч. що рефінансуються НБУ	0
резерви під знецінення цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	0
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	2 801 764
резерви під знецінення цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю	0
у т.ч. що рефінансуються НБУ	2 801 764
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0
Інвестиційна нерухомість	0
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	7
Відстрочений податковий актив	1 272
Основні засоби та нематеріальні активи	149 654
Інші фінансові активи	281 893
резерви під інші фінансові активи	-24 413
Інші активи	330 902
резерви під інші активи	-807
Чисті активи, усього	6 256 624
Усього резервів	-129 869
Загальні активи, усього	6 386 493
<i>Довідково: ОВДП</i>	154 276

Продовження табл. В.3

<i>Розраховані показники</i>	<i>%</i>
Грошові кошти до чистих активів	30.0
Грошові кошти та їх еквіваленти до чистих активів	29.8
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток та рефінансуються НБУ, до чистих активів	2.3
Кошти в інших банках за вирахуванням резервів до чистих активів	3.1
Кошти в інших банках без врахування резервів до загальних активів	3.0
Кредити та заборгованість клієнтів до чистих активів	7.7
Кредити та заборгованість юридичних осіб разом з резервами до загальних активів	8.9
Кредити та заборгованість фізичних осіб разом з резервами до загальних активів	0.3
Кредити та заборгованість клієнтів разом з резервами до загальних активів	9.1
Кредити та заборгованість юридичних осіб до чистих активів	7.6
Кредити та заборгованість фізичних осіб до чистих активів	0.1
Частка кредитів та заборгованості юридичних осіб у сумі нетто-кредитів	98.9
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід та що рефінансуються НБУ, до чистих активів	0.0
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю та що рефінансуються НБУ, до чистих активів	44.8
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії до чистих активів	0.00
Інвестиційна нерухомість до чистих активів	0.00
Основні засоби та нематеріальні активи до чистих активів	2.39
Інші фінансові активи до чистих	4.51
Інші активи до чистих	5.29
Чисті активи до загальних	98.0
ОВДП до загальних активів	2.4

Таблиця В.4 – Показники звітності АТ "АЙБОКС БАНК" станом на 01.02.2023 (за даними складових пасивів) та розраховані на їх основі показники [41]

Показники	тис.грн
Кошти отримані від НБУ	0
Кошти банків	124
Кошти клієнтів	3 226 298
у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	2 768 989
у тому числі кошти на вимогу	2 758 353
у тому числі кошти фізичних осіб	457 309
у тому числі кошти на вимогу	268 889
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0
Боргові цінні папери, емітовані банком	0
Інші залучені кошти	4 476
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	125 015
Відстрочені податкові зобов'язання	0
Резерви за зобов'язаннями	739
Інші фінансові зобов'язання	1 269 461
Інші зобов'язання	75 190
Субординований борг	0
Усього зобов'язань	4 701 304
<i>Розраховані показники</i>	у % до пасивів
Кошти отримані від НБУ	0.0
Кошти банків	0.0
Кошти клієнтів	68.6
у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	58.9
у тому числі кошти на вимогу	58.7
у тому числі кошти фізичних осіб	9.7
у тому числі кошти на вимогу	5.7
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0.0
Боргові цінні папери, емітовані банком	0.0
Інші залучені кошти	0.1
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	2.7
Відстрочені податкові зобов'язання	0.0
Резерви за зобов'язаннями	0.0
Інші фінансові зобов'язання	27.0
Інші зобов'язання	1.6
Субординований борг	0.0
Усього зобов'язань	100.0
<i>Інші розраховані показники</i>	
Кошти отримані від НБУ до пасивів, %	0.0
Частка зобов'язань в пасивах, %	75
Частка коштів на вимогу в коштах клієнтів, %	93.83
Кошти ін клієнтів у загальній сумі коштів клієнтів, %	0.00
Частка коштів на вимогу у коштах суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ, %	99.62
Частка коштів на вимогу у коштах фізичних осіб, %	58.80
Частка коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ у коштах клієнтів, %	85.8

Таблиця В.5 – Показники звітності АТ "АЙБОКС БАНК" станом на 01.02.2023 (за даними складових капіталу) та розраховані на їх основі показники

Капітал	Тис грн
Статутний капітал	759338
Емісійні різниці	0
Незареєстрований статутний капітал	0
Інший додатковий капітал	-850
Резервні та інші фонди банку	45657
Резерви переоцінки	25124
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	726050
Усього власного капіталу	1555319
<i>Розраховані показники</i>	<i>% до власного капіталу</i>
Статутний капітал	48.8
Емісійні різниці	0.0
Незареєстрований статутний капітал	0.0
Інший додатковий капітал	-0.1
Резервні та інші фонди банку	2.9
Резерви переоцінки	1.6
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	46.7
Усього власного капіталу	100.0
<i>Частка власного капіталу у пасивах, %</i>	24.9

Таблиця В.6 – Показники звітності АТ "АЙБОКС БАНК" станом на 01.02.2023 (за даними фінансових результатів) та розраховані на їх основі показники [41]

Показники	тис грн
Процентні доходи	34 116
доходи від операцій з юридичними особами	2 274
доходи від операцій з фізичними особами	124
доходи від операцій з цінними паперами	31 717
Процентні витрати	3 947
витрати від операцій з юридичними особами	3 192
витрати від операцій з фізичними особами	755
інші процентні витрати	0
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	30 169
Комісійні доходи	410 039
Комісійні витрати	175 817
Чистий комісійний дохід/(Чисті комісійні витрати)	234 221
Торговий результат	29 232
результат від переоцінки	816
результат від операцій з купівлі-продажу	27 983
результат від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями	433
Інші операційні доходи	3 370
Інші доходи	4
Всього доходів	296 996

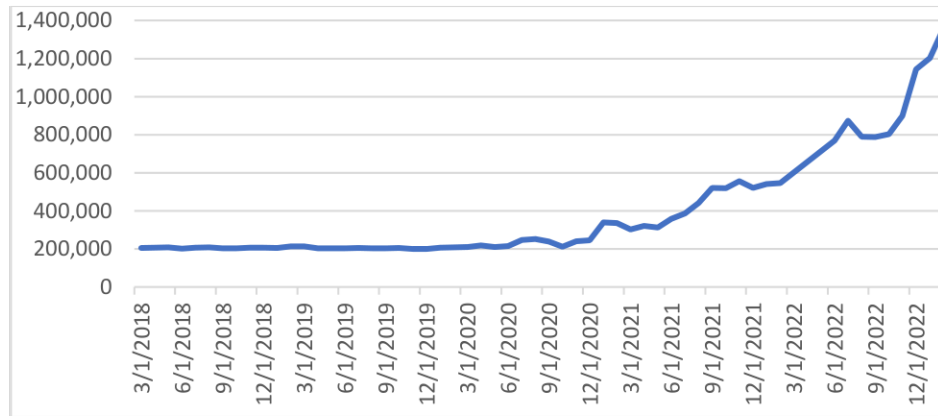
Продовження табл.В.6

Показники	тис. грн
Відрахування до резервів:	17 417
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення кредитів та коштів в інших банках	-1 298
чисте (збільшення) зменшення резервів під заборгованість за наданими кредитами клієнтам	10 898
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення за дебіторською заборгованістю банку	9 348
чисте (збільшення) зменшення резервів під банківські резерви на покриття ризиків і втрат	-1 532
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення цінних паперів	0
Адміністративні та інші операційні витрати	102 928
заробітна плата персоналу	21 063
нарахування на фонд заробітної плати	3 929
інші витрати на персонал	623
витрати на утримання основних засобів	5 967
експлуатаційні та господарські витрати	1 834
витрати на рекламу і маркетинг	242
витрати на оренду	134
інші адміністративні та операційні витрати	69 137
Всього витрат	120 344
Прибуток/(збиток) до оподаткування	176 651
Витрати на податок на прибуток	50 000
Прибуток/(збиток) після оподаткування	126 651
<i>Розраховані показники</i>	
Процентні доходи до процентних витрат, %	864
Доходи від операцій з юридичними особами до процентних доходів, %	7
Доходи від операцій з фізичними особами до процентних доходів, %	0
доходи від операцій з цінними паперами	93
Процентні витрати	x
Витрати від операцій з юридичними особами до процентних витрат, %	81
Витрати від операцій з фізичними особами до процентних витрат, %	19
Інші процентні витрати до процентних витрат, %	0
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати) до Всього доходів, %	10
Комісійні доходи до Комісійних витрат, %	233
Комісійні витрати	x
Чистий комісійний дохід/(Чисті комісійні витрати) до Всього доходів, %	79
Торговий результат	10
результат від переоцінки до Торгового результату, %	3
результат від операцій з купівлі-продажу до Торгового результату, %	96
результат від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями до Торгового результату, %	1
Інші операційні доходи до Всього доходів, %	1
Інші доходи до Всього доходів, %	0
Всього доходів	100

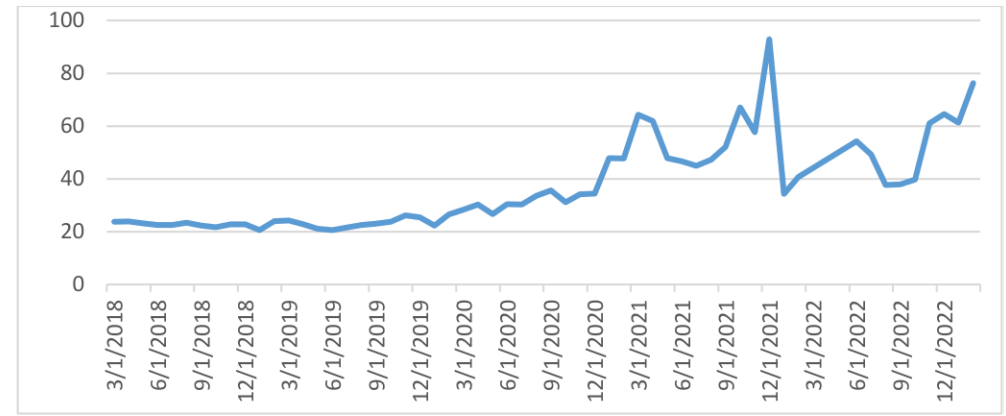
Продовження табл.В.6

<i>Розраховані показники</i>	
Відрахування до резервів до Всього витрат, %	14
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення кредитів та коштів в інших банках до всього відрахувань, %	-7
чисте (збільшення) зменшення резервів під заборгованість за наданими кредитами клієнтам до всього відрахувань, %	63
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення за дебіторською заборгованістю банку до всього відрахувань, %	54
чисте (збільшення) зменшення резервів під банківські резерви на покриття ризиків і втрат до всього відрахувань, %	-9
чисте (збільшення) зменшення резервів під знецінення цінних паперів до всього відрахувань, %	0
Адміністративні та інші операційні витрати до Всього витрат, %	86
заробітна плата персоналу до Адміністративних та інших операційних витрат, %	20
нарахування на фонд заробітної плати до Адміністративних та інших операційних витрат, %	4
інші витрати на персонал до Адміністративних та інших операційних витрат, %	1
витрати на утримання основних засобів до Адміністративних та інших операційних витрат, %	6
експлуатаційні та господарські витрати до Адміністративних та інших операційних витрат, %	2
витрати на рекламу і маркетинг до Адміністративних та інших операційних витрат, %	0
витрати на оренду до Адміністративних та інших операційних витрат, %	0
інші адміністративні та операційні витрати до Адміністративних та інших операційних витрат, %	67
Прибуток/(збиток) до оподаткування до Всього витрат, %	147
Витрати на податок на прибуток до Прибутку до оподаткування, %	28
Прибуток/(збиток) після оподаткування до Чистих активів, %	2
Прибуток/(збиток) до оподаткування до Загальних Активів, %	3

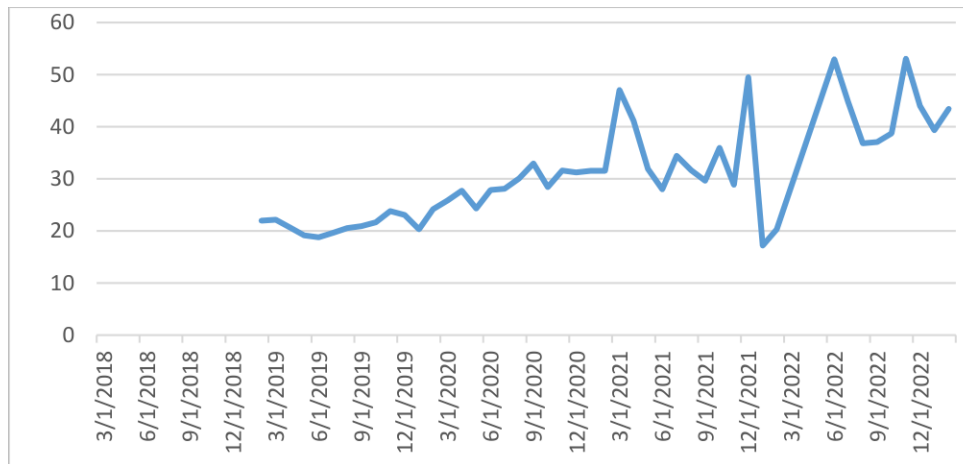
Рисунок В.2 – Основні економічні нормативи АТ "АЙБОКС БАНК" у період з 01.03.2018 по 01.02.2023 (розраховано за даними [41])

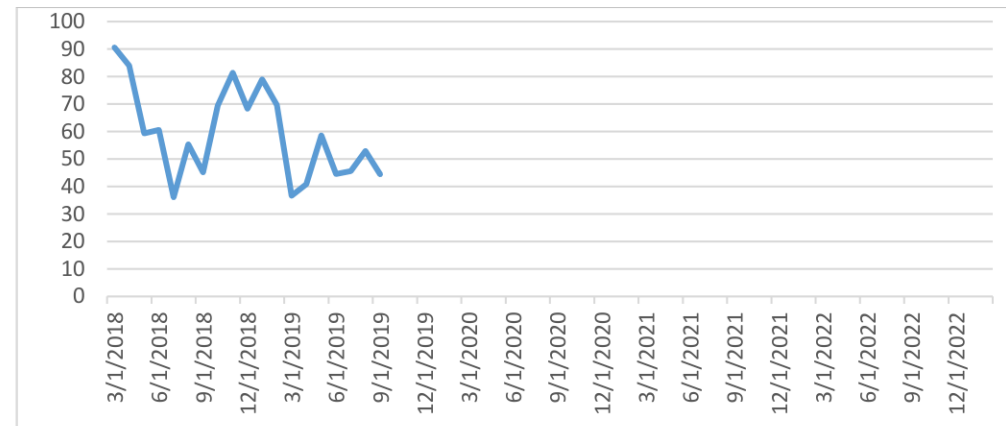
Н1, Регулятивний капітал, тис грн. (не менше 200 млн грн)

Н2, Норматив достатності (адєкватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)

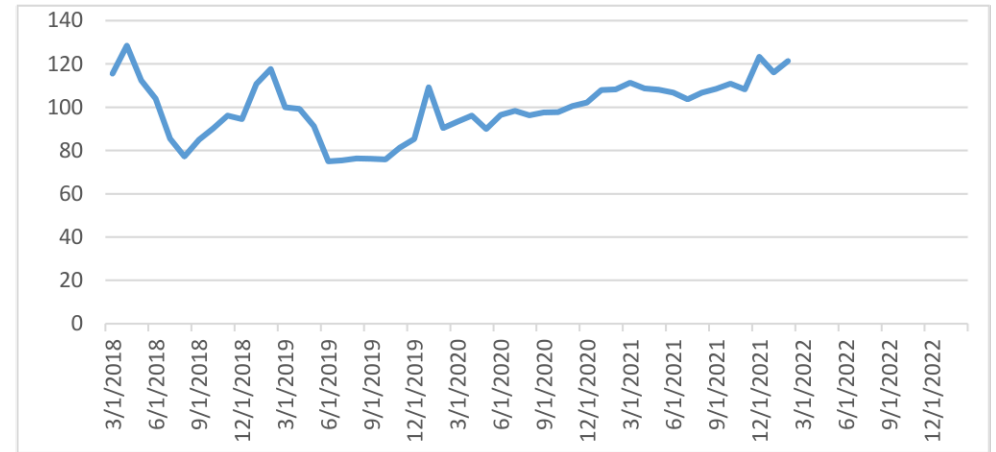
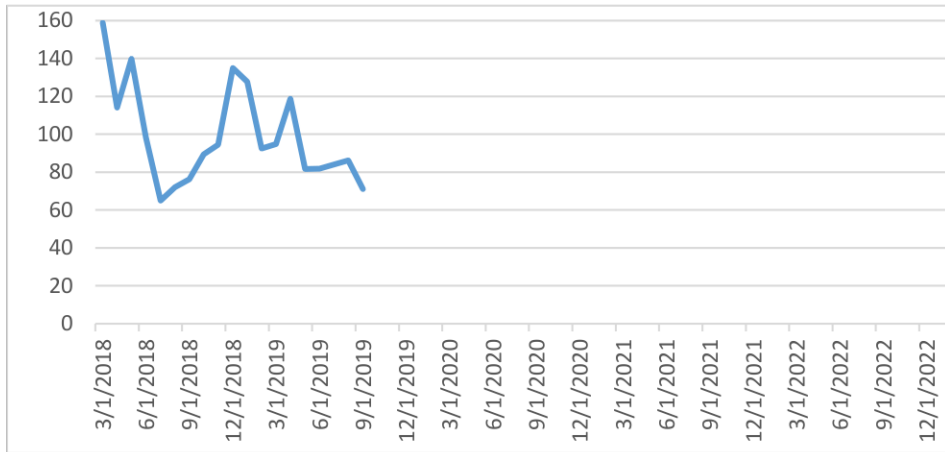

Н3, Норматив достатності основного капіталу (не менше 7 %)

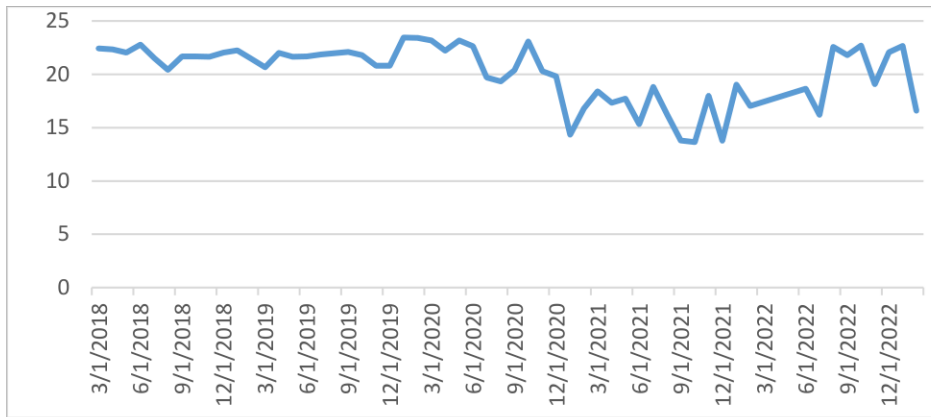

Н4, Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)

Продовження рис.В.2

Н5, Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)

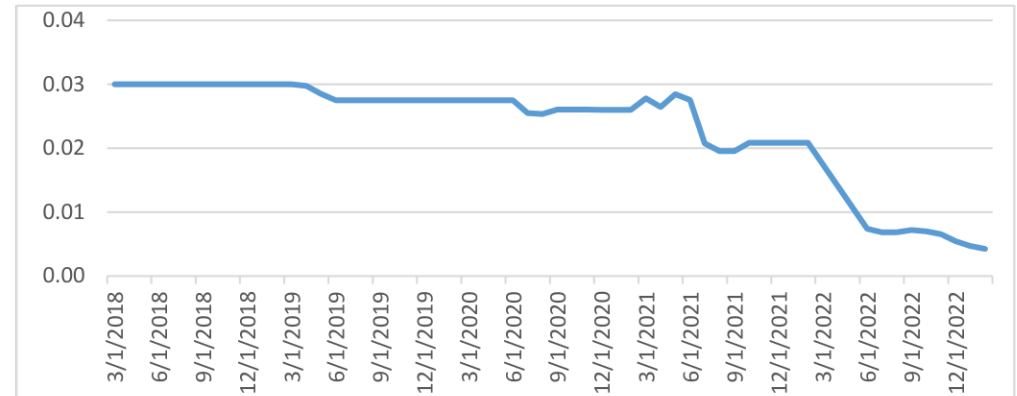
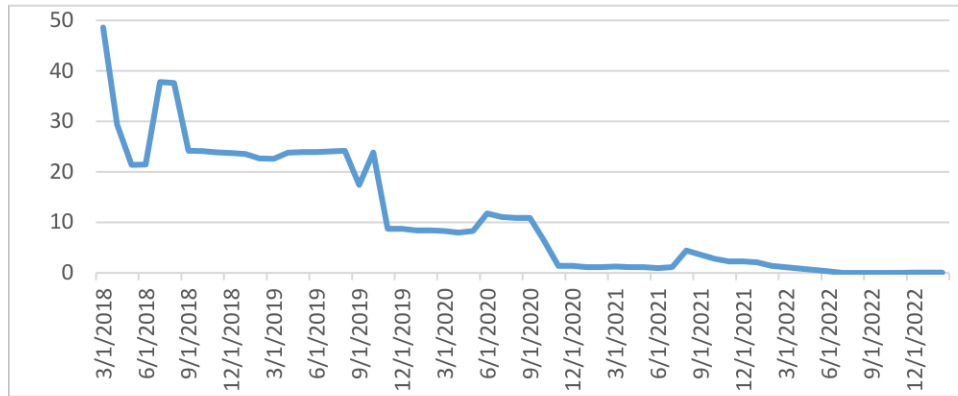
Н6, Норматив коротко-строкової ліквідності (не менше 60 %)

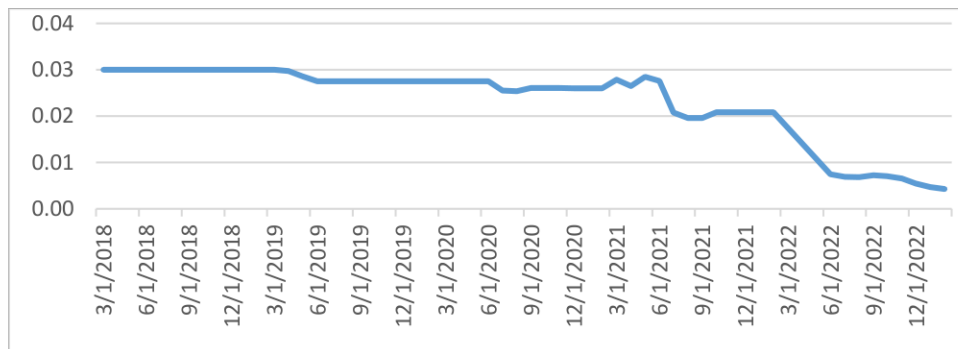
Н7, Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)

Н8, Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)

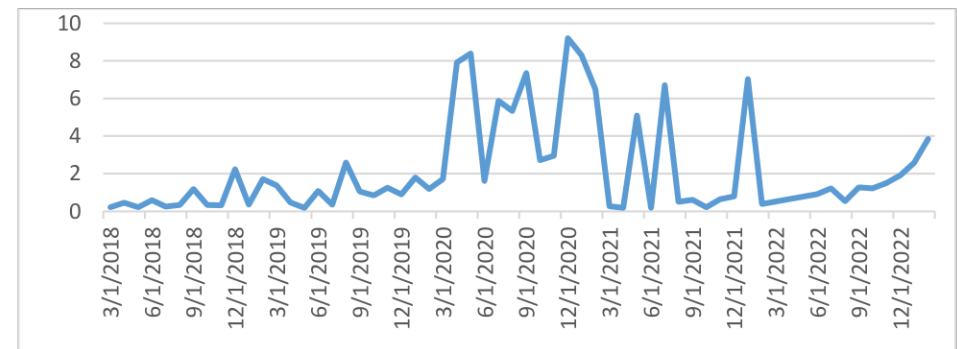
Продовження рис.В.2

Н9, Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)

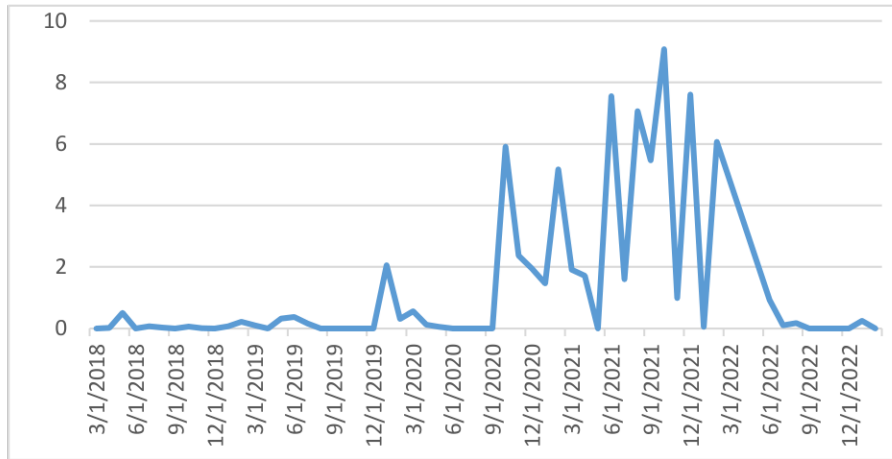
Н11, Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)

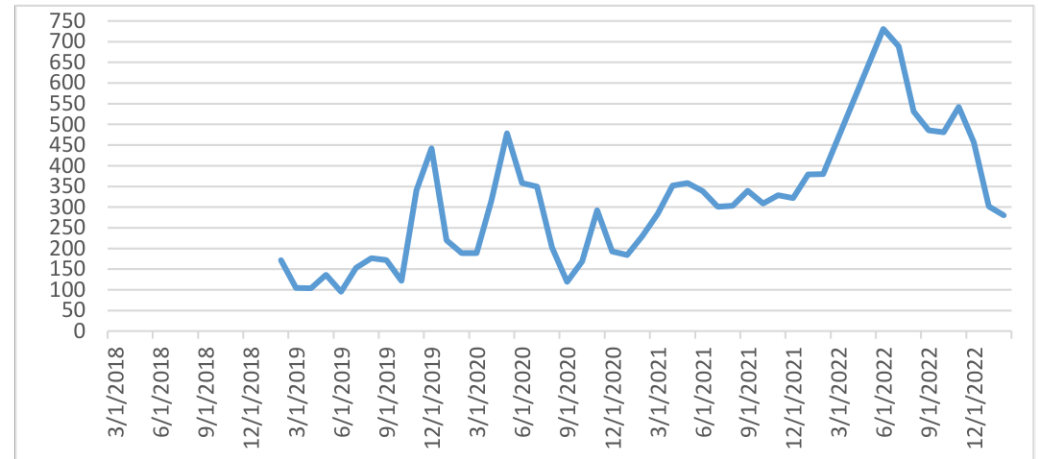
Н12, Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)

Л13-1, Норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції

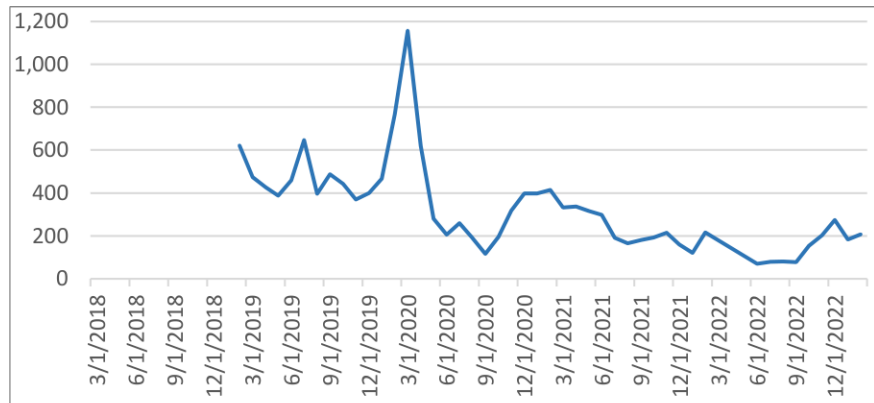
Продовження рис.В.2

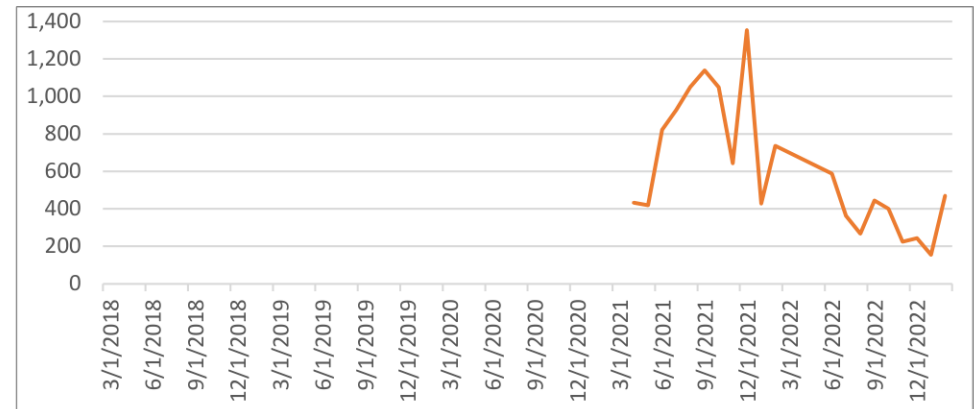
ЛІ3-2, Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції

LCRвв, Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами

LCRів, Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті

NSFR

Таблиця В.7 – Аналіз фінансових зобов'язань за строками погашення в
АТ "АЙБОКС БАНК" за 2020-2021 рр., тис.грн [41]

за 2020 рік

Рядок	Найменування статті	На вимогу та менше 1 міс.	Від 1 до 3 міс.	Від 3 до 12 міс.	Від 12 міс. до 5 років	Понад 5 років	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Кошти банків	778	-	-	-	-	778
2	Кошти клієнтів	1 195 741	161 920	172 676	4 047	696	1 535 080
2.1	<i>Кошти фізичних осіб</i>	<i>156 710</i>	<i>31 782</i>	<i>115 486</i>	<i>4 047</i>	-	<i>308 025</i>
2.2	<i>Кошти юридичних осіб</i>	<i>1 039 031</i>	<i>130 138</i>	<i>57 190</i>	-	<i>696</i>	<i>1 227 055</i>
3	Інші залучені кошти	169	139	615	2 819	3 566	7 308
4	Інші фінансові зобов'язання	68 080	121	176	76	-	68 453
5	Інші позабалансові зобов'язання кредитного характеру	151 056	33 326	21 200	76 949	273	282 804
6	Усього потенційних майбутніх виплат за фінансовими зобов'язаннями	1 415 824	195 506	194 667	83 891	4 535	1 894 423

за 2021 рік

Рядок	Найменування статті	На вимогу та менше 1 міс.	Від 1 до 3 міс.	Від 3 до 12 міс.	Від 12 міс. до 5 років	Понад 5 років	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Кошти банків	1 733	-	-	-	-	1 733
2	Кошти клієнтів	2 625 593	25 962	52 743	4 189	-	2 708 487
2.1	<i>Кошти фізичних осіб</i>	<i>207 012</i>	<i>25 962</i>	<i>51 106</i>	<i>3 375</i>	-	<i>287 455</i>
2.2	<i>Кошти юридичних осіб</i>	<i>2 418 581</i>	-	<i>1 637</i>	<i>814</i>	-	<i>2 421 032</i>
3	Інші залучені кошти	144	111	490	1 813	2 732	5 290
4	Інші фінансові зобов'язання	206 350	115	1 802	60	-	208 327
5	Інші позабалансові зобов'язання кредитного характеру	10 098	25 524	61 770	38 869	429	136 690
6	Усього потенційних майбутніх виплат за фінансовими зобов'язаннями	2 843 918	51 712	116 805	44 931	3 161	3 060 527

Таблиця В.8 - Аналіз фінансових активів та зобов'язань за строками погашення на основі очікуваних строків погашення в АТ "АЙБОКС БАНК" за 2020-2021 рр. на дисконтованій основі, тис грн [41]

за 2020 рік

Рядок	Найменування статті	На вимогу та менше 1 міс.	Від 1 до 3 міс.	Від 3 до 12 міс.	Від 12 міс. до 5 років	Понад 5 років	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8
Активи							
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	899 701	-	-	-	-	899 701
2	Інвестиції в цінні папери	636 615	7 218	2 863	-	55	646 751
3	Кредити та заборгованість клієнтів	61 151	4 595	84 839	4 676	5 580	160 841
4	Інші фінансові активи	164 063	21	16 500	-	14 811	195 395
5	Усього фінансових активів	1 761 530	11 834	104 202	4 676	20 446	1 902 688
Зобов'язання							
6	Кошти в інших банках	778	-	-	-	-	778
7	Кошти клієнтів	1 195 741	161 920	172 676	4 047	696	1 535 080
8	Інші залучені кошти	169	139	615	2 819	3 566	7 308
9	Інші фінансові зобов'язання	68 080	121	176	76	-	68 453
10	Усього фінансових зобов'язань	1 264 768	162 180	173 467	6 942	4 262	1 611 619
11	Чистий розрив ліквідності на кінець дня 31 грудня	493 645	(150 296)	(68 385)	(53)	16 158	291 069
12	Сукупний розрив ліквідності на кінець дня 31 грудня	493 645	343 349	274 964	274 911	258 753	-

за 2021 рік

Рядок	Найменування статті	На вимогу та менше 1 міс.	Від 1 до 3 міс.	Від 3 до 12 міс.	Від 12 міс. до 5 років	Понад 5 років	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8
Активи							
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	1 988 525	-	-	-	-	1 988 525
2	Інвестиції в цінні папери	54 740	343 370	464 340	261 187	-	1 123 637
3	Кредити та заборгованість клієнтів	15 631	5 580	28 078	19 515	2 731	71 535
4	Інші фінансові активи	343 113	70 864	14 202	-	71 838	500 017
5	Усього фінансових активів	2 402 009	419 814	506 620	280 702	74 569	3 683 714
Зобов'язання							
6	Кошти в інших банках	1 733	-	-	-	-	1 733
7	Кошти клієнтів	2 625 593	25 962	52 743	4 189	-	2 708 487
8	Інші залучені кошти	144	111	490	1 813	2 732	5 290
9	Інші фінансові зобов'язання	206 350	115	1 802	60	-	208 327
10	Усього фінансових зобов'язань	2 833 820	26 188	55 035	6 062	2 732	2 923 837
11	Чистий розрив ліквідності на кінець дня 31 грудня	(431 811)	393 626	451 585	274 640	71 837	759 877
12	Сукупний розрив ліквідності на кінець дня 31 грудня	(431 811)	(38 185)	413 400	138 760	66 923	-

ДОДАТОК Г

ПРОГНОЗУВАННЯ МОНЕТАРНИХ ПОКАЗНИКІВ НБУ

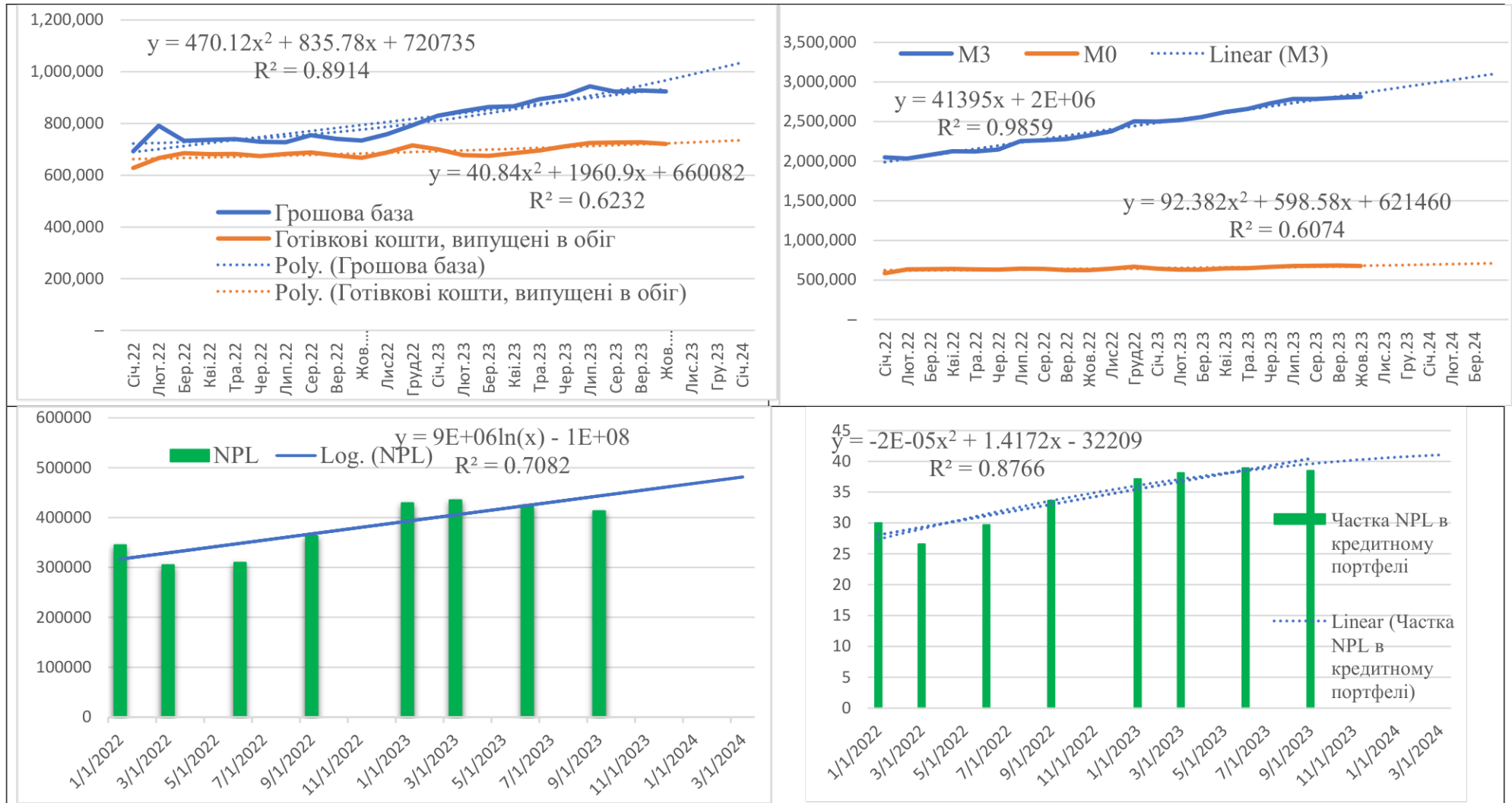

Рисунок Г.1 – Прогнозування монетарних показників банківської системи (авторська розробка)

Таблиця Г.1 - Модель кореляційно-регресійного аналізу (авторська розробка)

Висновки

<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	0.51044
R-квадрат	0.260549
Нормований R-квадрат	0.238142
Стандартна похибка	1.952582
Спостереження	35

Дисперсійний аналіз

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	1	44.33161	44.3316061	11.62773	0.001731
Залишок	33	125.815	3.81257644		
Всього	34	170.1466			

	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижнє 95%</i>	<i>Верхнє 95%</i>	<i>Нижнє 95.0%</i>	<i>Верхнє 95.0%</i>
Y-перетен	1.015174	0.700328	1.44956979	0.156616	-0.40965	2.440002	0.40965	2.440002
Змінна X 1	8.18E-06	2.4E-06	3.40994562	0.001731	3.3E-06	1.31E-05	3.3E-06	1.31E-05

ДОДАТОК Д

ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

Таблиця Д.1 – Вихідні дані для кореляційно-регресійного аналізу та моделі (систематизовано автором за [78])

Дата	Кредити надані клієнтам, млн грн	Рентабельність активів, %	Депозитні сертифікати НБУ (залишок за основною сумою), млн.грн
01.01.21	960 597	2.44	163602
01.02.21	966 823	2.67	134991
01.03.21	967 095	2.14	133121
01.04.21	967 664	2.40	143408
01.05.21	986 111	2.87	160348
01.06.21	987 877	3.11	142186
01.07.21	996 482	3.26	156966
01.08.21	997 937	3.67	160460
01.09.21	1 029 264	3.67	112177
01.10.21	1 035 359	3.67	144258
01.11.21	1 050 928	3.74	159228
01.12.21	1 067 765	3.81	141116
01.01.22	1 065 347	4.09	212799
01.02.22	1 092 983	4.20	124061
01.03.22	1 074 062	2.93	67496
01.04.22	1 070 449	-0.03	141803
01.05.22	1 068 305	-1.11	168075
01.06.22	1 077 083	-0.16	163322
01.07.22	1 055 583	-0.46	189245
01.08.22	1 120 407	0.29	200715
01.09.22	1 110 346	0.62	215116
01.10.22	1 094 485	0.48	257558
01.11.22	1 081 057	0.64	319876
01.12.22	1 075 343	1.02	360605
01.01.23	1 036 213	1.04	456888
01.02.23	1 028 852	7.47	365407
01.03.23	1 013 843	5.43	352451
01.04.23	1 001 784	5.76	352664
01.05.23	992 185	5.49	426799

Продовження таблиці Д.1

Дата	Кредити надані клієнтам, млн грн	Рентабельність активів, %	Депозитні сертифікати НБУ (залишок за основною сумою), млн.грн
01.06.23	983 181	5.31	424038
01.07.23	983 259	5.54	472719
01.08.23	987 685	5.79	490109
01.09.23	997 379	5.75	501009
01.10.23	1 001 014	5.86	506462
01.11.23	1 004 990	5.85	485788